

למעשה

פרשת בראשית

©

כל הזכויות שמורות

למכון 'למעשה'

ולפנחס זרביב

כתובת המחבר

חנה סנש 21/11

אשדוד

058-3271323

p0583271323@gmail.com

כמו כן המכון מתמחה בעריכה לשונית וכתובת דברי

תורה וסיפורי אמונה

פרשת בראשית

לכל אדם נועד תפקיד המיוחד רק לו

ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים וגו' (א, כ"ו)
כתב הרב דב יפה בספרו לעבדך באמת עה"ת (עמ' כז)

המתבונן בפרשה של בריאת העולם ימצא שינוי בולט בין בריאת האדם לבין בריאתם של בעלי החיים, כי בעוד שכל בעלי החיים נבראו כבר בתחילת בריאתם זכרים ונקבות, לא כן היה אצל האדם, שבתחילה נברא האדם יחיד, ורק אח"כ נבראה האשה מצלעו.

אומרת על כך המשנה בסנהדרין (לז): "לכך נברא האדם יחיד... להגיד גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, כולן דומין זה לזה, ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהם דומה לחברו, לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם".

ביאור העניין: אחד הפירושים שנאמרו על "בצלם אלוקים עשה את האדם", שכשם שהאלוקים הוא יחיד ואין כמוהו בכל הבריאה, כך הוא גם יצר את האדם, עם נשמה שהיא יחידה [אחד השמות של הנשמה - יחידה] ואין אחרת כמותה בכל הבריאה כולה. והנה, ביטוי ליחידותו של האדם ניתן כבר בתחילת הבריאה, כשברא הקב"ה את אדם הראשון יחיד, אך גם לאחר שברא בני אדם נוספים,

הוטבע בכל אחד ואחד חותם של יחידות, מבחינה זו שבכל ימות עולם לא היה ולא יהיה עוד אחד שתהיה לו נפש עם אותם כוחות ואותם נטיות כשלו.

מה שמתחייב מכך, שלכל אחד ואחד בעולם יש תפקיד המיוחד רק לו, לעבוד את הקב"ה עם שכלו, כוחותיו ותכונות נפשו היחודיות, מה שאין איש שיכול למלא – זולתו.

גדולי הדורות התאימו את לימודם לסוג כשרונותיהם

ניקח לדוגמא את מצוות תלמוד תורה. בעל ה'שפת אמת' גדל, כידוע, על ברכי סבו בעל חדושי הרי"מ, והנה בשיחותיו הוא מזכיר רבות את סבו, אך לא בספריו על הש"ס. הסיבה לכך, לפי שבדרך לימודו הוא לא הלך בעקבות סבו, משום שהיו לו כשרונות אחרים. שמעתי, שכשנפטר השפת אמת הסתפקו החסידים אם להדפיס את כתביו, משום שלחידושי לא היה את החריפות והברק שהיו לחידושי סבו בעל החידושי הרי"מ. התיעצו החסידים עם הגר"ח מבריסק, ואמר להדפיסם. ואומרים, שספרי 'שפת אמת' לא סרו משולחנו של הרב מבריסק. אילו השפת אמת היה כופה עצמו ללכת בדרך הלימוד של סבו, הוא לא היה מצליח באותה מידה.

אנו רואים בין גדולי ישראל בדורות האחרונים, את הקצה"ח, הגרע"א, ר' חיים ור' שמעון, כל אחד ואורו המיוחד. אף

מעשיו, ולא יהיה מי שיוכל להשלים
החסרון.

היום משתמשים במושג חד פעמי, כביטוי
לכלים בעלי איכות נמוכה, שמשליכים
אותם מיד לאחר השימוש. אך אנו
מדברים על חד פעמי אשר מגדיל את
חשיבות העניין, עלינו לדעת שלכל רגע
ורגע בחיינו נועד תפקיד המיוחד לרגע
המסוים הזה - אין שום אפשרות למלא
אותו בזמן אחר, וגם אין אפשרות שמישהו
אחר יעשה זאת במקומו. משום כך, כל
לימוד תורה שלנו הוא חד פעמי, וכל
תפילה שאנו מתפללים וברכה שאנו
מברכים הם חד פעמיים. הלימוד של מחר
אינו הלימוד של היום - ומשום כך הוא אינו
יכול להשלימו ולבא במקומו, ולימוד של
אדם אשר אינו יכול לבא במקום הלימוד
שלי.

העולה מכך, שיש להתייחס לכל רגע של
לימוד תורה ולכל ברכה שאנו מוציאים
מפינו, באותו יחס של חשיבות שאנו
מתייחסים למצוות נדירות, כדוגמת מצוות
ברכת החמה שחלה פעם בעשרים
ושמונה שנים.

אם כן כל אחד יכול להצליח מאד, בתנאי
שלא יבגוד בעצמו, שלא יחקה אחרים,
אלא ילך לפי כוחותיו ונטיותיו, וכך הוא יוכל
להצליח. גם המעוניין לזכות בהערכת
החברה צריך לדעת, שאם הוא ישקיע את
כוחותיו בתחומים הזוכים להערצת
הסביבה ולא יתן ביטוי לכוחות המיוחדים

אחד לא חיקה את זולתו. א"כ זו טעות
שלפעמים כדי למצוא חן בעיני החברה,
אדם לא לומד לפי מה שראוי לו וכן אינו
נוהג בעבודת ה' כפי הראוי לו.

הגאון ר' שלמה זלמן אורבך זצ"ל אמר,
שאחד הדברים שצריך מאד לפרסם,
שאדם לא יבנה עצמו על פי דגם של
אחר, אלא כל אחד צריך להיות מה שהוא,
לפי כוחותיו ונטיותיו.

הגאון ר' חיים קנייבסקי זצ"ל, ידוע כמי
ששליט בכל מכמני התורה, ושברכותיו
עושות רושם בשמים. לאחר שהוא הוציא
את סדרת הספרים 'דרך אמונה', נוכחו
כולם בגאונותו ובלמדנותו המופלגת. הוא
צמח להיות מגדולי הדור המובהקים על
ידי שלמד באופן שהתאים במיוחד עבורו.
אילו הוא לא היה לומד באופן שלמד, הוא
לא היה נהיה מה שהוא היום.

לכל רגע בחייו של אדם נועד תפקיד מיוחד

לא רק גדולי ישראל הם יחידים, אלא גם
כל אחד מאתנו הוא יחיד. לכל אחד יש
את הלימוד שלו, את התפילה שלו, את
קיום המצוות שלו, שאיש לא יכול לעשות
במקומו. כי בהיות שלכל אחד יש הרכב
שונה של כוחות, תכונות, ונטיות, מאשר
לזולתו, וכתוצאה מכך - קשיים, נסיונות
והתגברויות שונים משל אחרים, משום כך
גם המעשים שלו הם יחודיים ושונים משל
אחרים. אם הוא לא יתפלל או ילמד כפי
כוחותיו, תמצא הבריאה חסרה את

כתב הרב דב יפה בספרו לעבדך באמת עה"ת (עמ' כז) הרבי ר' בונים מפשיסחא זצ"ל היה אומר, שכשם שבמלחמה בין שני צבאות, כל צד משקיע מאמצים עליונים לחשוף את תכסיסי המלחמה של הצד הנגדי, כך גם במלחמת היצר, ישנה חשיבות עליונה להכיר את תחבולות היצר ואת הדרכים אשר באמצעותם הוא מערים ומפתה את האדם, על מנת להיערך מולו כיאות ולהשיב מלחמה שעה.

אחד מטכסיסי היצר הוא "לפתח חטאת רובץ". הכלי יקר מבאר עניין זה, שהיצר הרע הוא חלש מטבעו, ואין בכחו להחטיא את מי שהוא צדיק בכל דרכיו ולא פתח ליצרו שום פתח. אמנם כאשר פותחים לו פתח, אפילו אם הניחו לו פרצה קטנה יש בכוחו להרחיב הפרצה ולהוסיף פשע על חטאתו.

עובדה מאלפת מהגרא"א דסלר

בעבר, הסכנה הכרוכה בעישון סיגריות, לא הייתה ידועה כ"כ, ומשום כך היו גם אנשים גדולים שהורגלו בעישון.

גם הגרא"א דסלר זצ"ל נהג לעשן בקביעות, אך לאחר שהחלה להתפרסם דעת הרופאים שהעישון מזיק לבריאות, הוא החליט להפסיק.

והנה, בני ביתו הבחינו, שכשהפסיק לעשן, הוא סיפר על כך במכוון לבאי ביתו, בניגוד גמור להנהגתו הרגילה להצניע את הנהגותיו.

לו, סופו שהחברה לא תעריך אותו, משום שהצלחתו תהיה מועטת, ורק אם יבנה עצמו על פי כוחותיו וכשרונותיו שלו, הנה אף אם מתחילה ישקיע בתחומים שזוכים פחות להערצת הסביבה, הצלחתו העתידית תביאנו בסופו של דבר להיות מוערך על ידי הכל.

אנו חיים בתקופה שהעולם הגשמי הוא כחדש לעומת מה שהיה בעבר: יש תאורה, ישנם מטוסים, אפשר לנסוע בזמן קצר למקומות מרוחקים, וכן אפשר לדבר ולשמוע זה את זה ממרחקים. השינוי בעולם נעשה, על ידי שהקב"ה נתן בליבם של החוקרים שיתבוננו בבריאה ויגלו אפשרויות חדשות הגנוזות בבריאה. כך, לדוגמא, נתן ה' בלבם של החוקרים להתבונן במעוף הציפור, והלכו בעקבותיה והמציאו מטוס.

גם אנו נוכל לבנות לעצמנו עולם רוחני חדש, על ידי שנתבונן בשכלנו שכל אחד ואחד מאתנו אינו אחד מהעדר אלא יחיד ומיוחד בכל הבריאה - לא היה כמוהו ולא יהיה כמוהו, לכל אחד מאתנו יש תפקיד מיוחד בעולם, שאין לאחרים, ואין בעולם כולו מי שיכול למלא תפקיד זה - זולתנו. עכ"ד הרב דב יפה זצ"ל.

מטכסיסי היצר - לפתח חטאת רובץ

הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ וגו' (ד, ד)

ויש להוסיף מש"כ החיד"א זיע"א בספרו "שמחת הרגל" על ענייני חג הסוכות, בענין אדם המרבה באכילה ובשתיה מה נגרם מזה, וז"ל: דע, כי אתה בעוה"ז ימך קצובים. ושים כה נגד עיניך, ובזה תוכל להחזיק בתורה ובמצוות, שלעולם הם קיימים. לא כן הנאות העוה"ז- מה יתרון לאדם באכילה ובשתיה תחת כל עץ רענן, על הנהר ומעברות הים. הרי כמה טרחות אדם טורח, וכמה משרתים צריך האדם להביא כדי להכין סעודה. ודבר זה שטרחו עליו, אחר ג' או ד' שעות עבר וחלף. וכמה פעמים שיוצא קלקול מהסעודה הזו, או שגורמת הסעודה לריב ומדון, ומאוהבים נהפכים לאויבים, וזה חוץ מהכח שנתנו לסטרא אחרא וחילותיו בסעודה זו, שלא נאמרו בה דברי תורה.

וכמו שכתב הרב האר"י הקדוש זיע"א בשער הגלגולים, וז"ל: דע, כי כל מה שאוכל אדם באמצע השבוע, רובו הולך לסיטרא אחרא, ואין לרוחניות כי אם החלק הקטן שהוא זקוק לקיום גופו. ומה שיותר, מוסיף כח ליצר הרע. וג' ימים אחר שהאדם נפטר, כריסו מתבקעת ואומרת לו: טול מה שנתת בי. וזה נגרם לאדם שעושה את ימי החול כשבתות וימים טובים.

והביא הרב מעשה שהיה עם חכמי ישראל בזמן המלך פירנא דיקו, הביאו בספר איומה כנדגלות": המלך קרא לחכמי

הנימוק לכך היה מאלף: היות שהפסקת הרגל העישון כרוכה, כידוע, בקושי גדול, ובשל כך רבים מאלו שמפסיקים לעשן חוזרים לאחר זמן לסורם, חיפש הרב דסלר תחבולה שתקל עליו להחזיק בהפסקת העישון, ועלה בדעתו, שאם יפרסם ברבים את דבר הפסקתו לעשן, הפרסום יצור אצלו אי נעימות לחזור לעשן.

כמה לקח צריך ללמוד מעובדה זו: גם גאון המוסר והעבודה, העדיף לא לסמוך רק על כח החלטתו, וחיפש תחבולות כיצד להבטיח ככל הניתן שקבלתו תהיה ברת קיימא.

והנה לאחר כמה שנים השתתף הרב דסלר בסעודת מצוה, ובמהלכה התכבד בסיגריה אחת, מתוך מחשבה שסיגריה בודדת אינה מזיקה. דא עקא, תוך זמן קצר הוא חזר לעשן עשרות רבות של סיגריות ביום אחד.

תיכף כשנוכח בזה, הוא חדל לעשן לחלוטין, והסביר, שנוכח לדעת שאם פותחים ליצר אפילו פתח צר, ע"י עישון סיגריה אחת, היצר נכנס דרך הפתח ("לפתח חטאת רובץ"), ובתוך זמן קצר הוא מצליח לגרור את האדם לעשן ארבעים סיגריות ביום!

הקדוש ברוך הוא בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין:

הסיבה לאריכות חייהם של הדורות הראשונים

ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה ושלושים שנה וימת (ה, ה).

כתב בספר לעבדך באמת (בראשית עמ' מג)

כאשר אנו מתבוננים באריכות הימים שזכו לה אדם הראשון והדורות הסמוכים אליו, בולטת התופעה שבעוד שהדורות הראשונים האריכו ימים אף יותר מתשע מאות שנה - אריכות ימיהם של הדורות הבאים הלכה ופחתה, עד שימי שנותינו הם בדרך כלל פחות ממאה שנה.

האור החיים (תחילת פרשת ויחי) מסביר את הסיבה להבדל בין דורות ראשונים לדורות האחרונים בעניין זה, על פי משל למלך שחילק אבנים טובות לאומנים, בכדי שילטשום ויתקנום בתכלית היופי. ויהי כי שלמו הימים, ויביאו האומנים את האבנים הטובות למלך, והנה, לא די שלא עשו בהם את מלאכת התיקון והיופי, אלא עוד קלקלו אותם והחזירו כשהם מקולקלים ומלוכלכים. ויכעס המלך ויענוש אותם בחומרה. וכאשר העמיד את בניהם תחתם לעשות את עבודת ליטוש האבנים ותיקונם, נמלך להקל מעליהם ולתת להם כמות פחותה של אבנים טובות, בכדי שיקל עליהם למלא את תפקידם.

ישראל גדולי הערך, והראה להם אהבה עזה. ואמר להם לבחור אחת מג' עבירות: או לשתות מיינם, שזה נסך, או לשכב עם גויות, או לאכול מאכלות אסורות. ומאחר שחזקה עליהם מצוות המלך, החליטו לשתות מיינם. הביאו החכמים אוכל מביתם, והושיבם המלך בשלחן עגול שהיה מסתובב, והיה המלך משקה אותם, עד שהשתכרו, ואז הביאו להם גם מאכלות אסורות. ולאחר שאכלו הציעו להם מיטות של זהב וכסף והכשילו אותם בעוון גילוי עריות. בבוקר הרגישו, שנכשלו למעשה בג' עבירות, וכל זה בא להם מחמת שחשבו שהשתיה היא דבר קל ושתו מסתם יינם. ולא עברה שנה אחת, ומתו כל החכמים במיתה משונה.

ע"ש באורך הבט ימין וראה כי אשר נראה בדעת האדם כי הוא חטא קל הוא שורש פורה ראש לעבור על כל התורה כו עכ"ק של החיד"א.

ויש להוסיף עוד מש"כ בזה החיד"א בספרו חומת אנך (בראשית פרק א יד). הוא ישופך ראש. פירש הרב מהרח"ו בכ"י כי האדם בתחילת פתוי היצר אפי' על דבר קל יתגבר עליו ולא יתן לו שום אחיזה כלל ובזה לא יוכל עמו היצר שהוא הנחש כלל וז"ש הוא ישופך ראש שיתגבר עליך הלא מראש. ואתה תשופנו עקב בעבירות שאדם דש בעקביו ואפשר הוא ישופך בתורה שנקראת ראש כמשז"ל ואמר

אברהם כו' - היינו ספר בראשית שמעשה אבות כתובים בו'.

ולכאורה עלינו לבאר, מדוע אמנם נקראו האבות הקדושים דווקא בשם ישרים', ולא 'צדיקים' או 'חסידים' וכיוצא בזה ?

ונראה לומר, כי משמעותה של ה'ישרות' - הינה: דבקות באופן מוחלט ברצונו של הבורא יתברך, וכפי שנאמר בפסוק (קהלת ז', כ"ט): "... אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים". כלומר: הקב"ה ברא את האדם לשם מטרה ותכלית מסויימת, והדרישה ממנו הינה לצעוד בישרות על פי המסלול שהתווה לו בורא העולם - מבלי לנטות ימין או שמאל, שכן מהותה של ה'ישרות' - הינה שאין בה אפילו שמץ של עקמימות: ברגע שישנה סטיה כלשהי, ולו דקה מן הדקה - לא ניתן להגדיר זאת כבר ל'ישרות'.

מעתה נראה, כי מהותם של האבות הקדושים, יסוד דרכם ועבודת ה' המרוממת שלהם - היה בכך שהם צעדו ב'ישרות' בדרך ה', והשלימו באופן מלא ומוחלט את התפקיד שהיה עליהם להשלים! בכך - הם נשתבחו כאשר נקראו 'ישרים', וזוהי אמנם המעלה הגדולה ביותר שיכולה להיות!

אלא שכאן עלינו לברר, כיצד נוכל אף אנו לדבוק בדרכם של האבות הקדושים ? כיצד נוכל אף אנו לקנות את מעלת

כך, הוריד הקב"ה נשמות לעולם, ונתן להם תורה ומצוות כדי שיאירו באמצעותם את הנשמה ויתקנוה באופן הנאות לה. והנה, לנבראים הראשונים נתן נשמות גדולות, שיש בכל אחת ניצוצות רבים שצריך לתקנם, ונתן להם ימים רבים של חיים, כנגד ריבוי הניצוצות אשר בנפשותם. ומשקלקלו הדורות הראשונים ופרץ ה' בהם פרץ, משם והלאה ברא הקב"ה נשמות קטנות יותר, אשר יש בהם פחות ניצוצות אשר צריך לתקנם, והיה מחסר והולך את ימי האדם, כדי שיהא קל יותר לאדם להשלים המלאכה.

סיבה נוספת שבגללה מיעט הקב"ה את ימי חיי האדם, כדי שתהא העמידה לדין שמים [לאחר פטירת האדם] קרובה יותר, ויתחללו האנשים מכך, ויהא זה זירוז עבורם להשלים מלאכתם כיאות.

למה נקרא בראשית ספר הישר

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (א', א')

כתב הרב מקדש הלוי (עמ' ז)

הנה מוצאים אנו, שספר בראשית נקרא ספר הישר', וכפי שאמרו חז"ל בגמרא (עבודה זרה דף כ"ה, ע"א): "מאי 'ספר הישר'? אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, שנאמר (במדבר כ"ג, י'): 'תמות נפשי מות ישרים', ופרש"י: "ספר

באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והכינו מדעתנו להבדיל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקי' ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם ה"ז נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים הרי דוד ע"ה אומר (תהלים טז) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי: ויש להוסיף לזה סיפור מענין עד כמה גדולה מעלת הישרות

סיפר ר' אליעזר (לייזר) רוט (הו"ד בדרשו) הימים הם ימי 'בין הזמנים' זמן שמחתינו, והנה התגלגל לפתחנו סיפור נפלא, שיש בו כדי לחדד מאוד את העניין של הזהירות במעשים שאנו עושים, גם אם הם לשם שמים, כדי לוודא שאכן הם נעשים על פי ההלכה ובמסגרת המותר.

את הסיפור שמענו מפיו של אחד מתלמידינו של הגאון רבי שלמה קוגל שליט"א, ראש כולל במודיעין עילית ומגיד שיעור בישיבת 'קריית מלאכי' ובישיבות נוספות, העוסק זה רבות בשנים בקירוב רחוקים ובהשבת לב בנים על אבותם.

הרב קוגל שליט"א סיפר את המעשה כבר לפני כמה שנים, אבל גם ספר תורה שבהיכל תלוי במזל, וכעת נתמזל מזלו של המעשה הנפלא הזה, בהשגחה פרטית

ה'ישרות' ולמלא את תפקידנו בשלמות הגדולה ביותר שיכולה להיות?

תשובה לדבר נוכל למצוא בדבריו של דוד המלך שאמר (תהילים י"ט, ט'): "פקודי ה' ישרים משמחי לב". כלומר: רק דבקות מוחלטת בלימוד התורה, בלי סייג ופגם - תאפשר לנו להתדבק באותה 'ישרות' כנספת, ולזכות במעלה בה השתבחו אבותינו הקדושים, וכפי שאמר שלמה המלך (משלי ג', ו'): "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך!"

התורה הקדושה מאפשרת לנו לקנות ישרות' בהבנה, 'ישרות' בלימוד - המביאה ל'ישרות' בחכמת חיים, וכאשר נזכה באותה ישרות - נבין מה ה' אלוקינו דורש מאיתנו, ונשלים את תפקידנו על הצד היותר טוב! עכ"ד.

ויש להוסיף מה שכתב הרמב"ם (שמטה ויובל פרק י"ג הלכה יב). ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזת' עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר (דברים לג) יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא היו עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן אלא הם חיל ה' שנאמר (שם) ברך ה' חילו והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר (במדבר יח) אני חלקך ונחלתך. הלכה יג. ולא שבני לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל

"אבא שלו התקשר אלי בדמעות. 'הרב קוגל, אתה הראית לי את הדרך, אתה הארת לי את החושך בו הייתי לפני שנים. אני מתחנן אליך שתציל גם את הבן שלי מרדת שחת. אתה חייב לעזור לי...!'

"החלטתי לקחת את המקרה הזה כפרויקט אישי. יצאתי למוקדי ההתאספות של הבחורים מהסוג הזה, באזור קריית הרצוג ופרדס כץ, חיפשתי אותו ערב אחר ערב, אבל לא מצאתי אותו. ככה במשך מספר שבועות ואפילו שלושה וארבעה חודשים, המשכתי בחיפושים, עד שנואשתי. הבחור איננו. לא מצאתי אותו בשום מקום.

"עברה תקופה, והנה אני צועד ברחובות בני ברק, עובר ליד 'איצקוביץ', ולפתע צדה את עיני מכונית מוכרת שעמדה בחניה. "היתה זו המכונית של אותו בחור...

"שמחתי מאוד! הנה, הבחור נפל לידי. בטח יחזור עוד כמה דקות מהחנות שאליה נכנס כדי לקנות משהו, ואני אתפוס אותו בהפתעה, אולי אצליח להשפיע עליו שיבוא לפגישה יותר רצינית...

"לרגע לא חשבתי שהוא נכנס לתפוס 'מנחה קצרה' באיצקוביץ... ומאוחר יותר התברר לי שבאמת לא טעיתי..."

מופלאה, להתפרסם ברבים. וכך סיפר הגר"ש קוגל שליט"א לתלמידיו:

"מעשה באחד מבעלי התשובה שזכיתי לקרב לדרך התורה והיראה, שאחד מילדיו לא התחבר כל כך לעניין של שמירת המצוות, וכמה שאביו ואמו ניסו להכניס אותו תחת כנפי השכינה, ולהראות לו את האור שבתורה ובקיום המצוות, הם לא הצליחו.

"הילד גדל בתחילת חייו כילד שאינו שומר מצוות, וכיוון דטעם טעם איסורא, כמו שאומרת הגמרא, הוא כבר לא רצה לחזור למוטב. כמובן שכשהוא היה בבית ההורים, נאלץ קצת לשמור על הכללים הבסיסיים בבית, אבל לא היתה קבלה אמיתית של עול תורה ומצוות.

"אביו היה מאוד מאוד שבור מכך, והוא ביקש ממני כמה פעמים שאני אשתדל לקרב את בנו כמו שקירבתי אותו עצמו. 'מסתבר שחינוך חרדי הוא לא הצליח לקלוט', אמר האב בצער, 'אולי אם ידברו אליו כמו לכל נער חילוני, יש סיכוי שהוא כן ישמע ויקבל ויטיב את דרכיו. ואכן נפגשתי אתו כמה פעמים, אבל הוא בא לפגישות הללו באילוצך, ולא היה פתוח לשמוע ולקבל. ברגע שהוא קצת התבגר והיה ברשות עצמו, יצא הבחור להתגורר עם חברים באזור פרדס כץ בבני ברק, ופרק מעליו כל עול רח"ל".

"אולי אסור לעשות את זה? הרי אסור לגנוב כסף מהחבר גם לא כדי להקניט אותו, גם כשמלכתחילה אני מתכוון להחזיר לו אחרי שתי דקות, הדבר אסור. "אני רוצה לזכות פה במצוות 'השבת אבדה' או במצוות 'השיב לב בנים על אבותם'? כי אם זה השבת אבדה פשוט שמותר לי לקחת את התיק, אבל אם זה 'השבת לב בנים', מי אומר שמותר לגזול כדי לקיים את המצווה הזאת?

"מה עושים? התלבטתי מאוד, ולשמחתי ראיתי חבר טוב שמתקרב אלי, יהודי ירא שמים שאני סומך עליו בעיניים עצומות. ביקשתי ממנו שיחליף אותי בשמירה למשך כמה דקות, ויוודא שאף אחד לא נוגע בתיק, מלבד בעל הרכב עצמו. "אם הוא יבוא, תגיד לו שקוגל רוצה לדבר איתו', אמרתי לו.

"כל עוד רוחי בי רצתי לבית דינו של מרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל השוכן בקרבת מקום, נכנסתי לרבי ניסים ושטחתי בפניו את שאלתי: יש כאן מצווה של השבת אבידה, ולא זו בלבד אלא שכך אני גם אוכל לנסות להחזיר אותו בתשובה...

"רבי ניסים ענה לי על אתר: 'זו בדיוק הבעיה. אתה רוצה להחזיר אותו בתשובה, אתה לא מחפש פה את

"נשענתי על עמוד סמוך, וארבתי לו בצפייה שישוב למכונתי, ואולי גם ישוב לדרך התורה...

"רבע שעה חלפה, ולבחור אין שום זכר. חצי שעה, שלושת רבעי שעה. מזג האוויר הבני ברקי הוא מן המפורסמות שאינן צריכות ראייה, ואני עמדתי שם, מתבשל בבישול איטי...

"התחלתי להסתובב מסביב למכונתי המוכרת כל כך ו... גיליתי דבר מדהים. החלון היה פתוח לרווחה, ודרכו יכולתי לראות שעל הכסא מונח תיק, וממנו מציצה חבילה של שטרות.

"גלגלי המחשבה התחילו לעבוד במהירות. רעיון מבריק עלה במוחי.

"הרי להשאיר ככה כסף זה חוסר אחריות, מישהו עלול לגנוב לו את התיק עם הכסף, לכן אם אני לוקח לו את התיק הזה על כל תכולתו, על מנת להחזיר לו בהמשך, זה ממש בבחינת 'השבת אבידה'...

"פנטסטי! הוא יבוא אלי הביתה כדי לקבל את הכסף, ובבית אני אמתין לו עם כוס קפה מהביל, עוגיות מאפה בית, ופירות ארץ ישראל. כך אוכל לזכות אותו בכמה וכמה ברכות הנהנין, וגם להשמיע לו קצת דברי מוסר וכיבושין שאולי יחזירו אותו הביתה, לאביו שבשמים...

"כבר הושטתי את ידי לקחת את התיק, אבל אז התעורר בי ספק.

כל כך רוצה לנהל אתך כבר מספר חודשים...

"אבל אנחנו יהודים, אנחנו לא עושים דברים כאלו אם יש חשש שהם מנוגדים להלכה. הלכתי לרבי ניסים קרליץ שבית הדין שלו כאן לא רחוק, והוא אסר עלי לקחת את הכסף. הוא אמר לי לדחוף את התיק לרצפת הרכב, ולוותר על הפגישה איתך... אז אני רוצה להגיד לך שני דברים: קודם כל תשתדל לסגור את החלונות של הרכב כשאתה מחנה אותו, שלא ייגנבו לך חפצים חלילה.

"דבר שני, תדע שאני מחפש אותך כבר הרבה זמן, ואני מאוד רוצה שתבוא אלי או שתתקשר ונוכל לשוחח כמו בני אדם. יש לי הרבה מה להגיד לך, ואני הבטחתי לאבא שלך שאני אשתדל לדבר אתך. אתה לא חייב לי כלום ואני לא יכול להכריח אותך, אבל אם אתה רוצה לדבר איתי, אני מאוד מאוד אשמח".

"תחבתי את הפתק בתוך התיק שלו, בצורה שהוא בוודאי ירגיש בו ברגע שיראה את התיק, הנחתי את התיק על רצפת הרכב, והלכתי.

"הייתי בטוח שהוא לא ייצור איתי קשר. אני מכיר את הבחור, הוא לא אוהב להתעמת ולהתווכח. הוא אוהב לקבל החלטות לבד, ולא רוצה שיעזרו לו לראות מה נכון ומה לא נכון...

ה'השבת אבידה', ולכן אין לך רשות לקחת את הכסף'.

"אמרתי לרבי ניסים שאני לא אוכל להמתין שם כמה שעות, הרי יש לי סדר יום, יש לי דברים שאני חייב להספיק, שיעור למסור ועוד...

"הגר"נ קרליץ אמר לי: 'תדחוף את התיק קצת שיהיה על רצפת הרכב, אף אחד לא מציץ לתוך מכוניות ולא יגנבו את הכסף. ברגע שהתיק יהיה על רצפת הרכב, אתה קיימת את מצוות 'השבת אבידה', וגם מנעת מאיסור גזל...!'

"בחזור הפסיעות שלי היו קצת פחות נמרצות. הרגשתי שסתם עמדתי שעה בחוץ, אני לא אפגוש את הבחור הזה, ולא אוכל לדבר אתו...

"הגעתי לרכב, שחררתי את החבר שהפקדתי על השמירה, ו... הוצאתי מהכיס דף ועט.

"התחלתי לכתוב לו: 'דע לך ידידי היקר שאני מחפש אחריו כבר תקופה... אני ראיתי את האוטו שלך כאן והחלטתי להמתין שתבוא, אבל עבר זמן רב, ופתאום גיליתי שהחלון פתוח, הצצתי וראיתי את התיק עם הכסף... חשבתי לקחת את הכסף ולהשאיר לך פתק שתבוא אלי הביתה לקחת, שם אוכל לדבר אתך ולנהל אתך את השיחה, שאני

לא יהסס לקחת לי כסף, כשהוא חושב שאני לא אשים לב.

"אני לא מדבר על זה שלפעמים משתמשים זה בחפציו של זה בלי לבקש רשות, ואם שוברים בטעות או מקלקלים, לא טורחים ליידע ולשלם על הנזק. אין שום כבוד לכסף של הזולת. הולכים ברחוב, אני יכול לראות את החברים שלי פתאום שוברים רכוש, מתייחסים בזלזול לרכוש ציבורי ולרכוש פרטי של אנשים אחרים. אבל אם מישהו יגע במשהו ששייך להם, אוי ואבוי.

"כל הזמן מנקרת לי בראש מחשבה על כך שכשלמדתי בחינוך החרדי, היה כבוד לכסף של הזולת. יכולתי להשאיר חפץ על השולחן ולדעת שאף אחד מהחברים לא יגע בו. החדירו את זה בחינוך החרדי מגיל צעיר מאוד.

"כשנכנסתי לאוטו שלי, ראיתי את התיק עם הכסף ואת המכתב שהשארתי לי... הרגשתי שזרם אדיר של חשמל מכה בי. "טיפש!", כך צעקתי על עצמי, 'תראה איפה אתה חי! תראה על מה ויתרת! יש כאן בנאדם שכל מה שהוא רוצה זה לדבר איתי, חודשים הוא מחפש אחרי, הוא השקיע הרבה מאוד זמן וכסף בחיפוש, הוא רוצה להחזיר אותי בתשובה, ואני יודע שזה הדבר הכי חשוב לו בחיים, להחזיר עוד יהודי בתשובה, הוא עמד שעה וחצי בשמש בשיא הקיץ של בני

"להפתעתי הרבה, בשעות הערב הוא נקש על דלת ביתי ונכנס.

"פניו היו רטובות מדמעות. הוא בכה בכי מטלטל. לא חמש דקות ולא עשר דקות. הבחור בכה בכי אמיתי שלא נגמר. ניסיתי לדבר אתו אבל הוא פשוט השתנק.

"כמובן הגשתי לו כוס מים וישבתי, הבטתי בו וחיכיתי שיירגע מעט ונוכל לדבר. רק אחרי שנרגע, הוא הסביר את עצמו..."

**

"תשמע כבוד הרב", אמר הצעיר, "אני אף פעם לא התחברתי ליהדות, לא לתורה ולא למצוות. אני נולדתי חילוני גדלתי כילד חילוני, ופתאום ההורים שלו עברו צד ונהיו חרדים. זכותם. אני לא אומר להם מה לעשות אבל שגם הם לא יגידו לי.

"אני מכבד אותם מאוד, אבל שלא יגידו לי מה לאכול ועם מי לדבר, אילו בגדים ללבוש ולא יזו מוזיקה להאזין..."

"ככה אני חיי חיים מלאי ריגושים, אני עושה מה שלבי חפץ ואף אחד לא מתערב לי בחיים.

"אבל מה? יש דבר אחד שאין שם, בעולם החומרי שבו אני חי. אין אמון בין אנשים... אני לא סומך אפילו על החברים הכי טובים שלי. אם אני הולך לטיול עם חברים, אני תמיד אזהר על הכסף שלי, שאף אחד לא יגנוב לי, גם אם הוא החבר הכי טוב. כי אני יודע שברגע שתהיה לו הזדמנות, הוא

המרכזי שהוא הוציא מהסיפור הזה, הוא שאדם צריך לחשוד בעצמו... לא לסמוך בעיניים עצומות על שיקול הדעת של עצמו. הרי הוא היה בטוח שיש כאן מצוה, ואם לא היה עוצר לרגע, היה עלול להיכשל בגזל חלילה וחס. אבל הוא חשד בעצמו, והלך לשאול את הגר"נ קרליץ.

"התשובה של הגר"נ קרליץ גם היא מחדדת כאן את העניין של חובת האדם בעולמו. מה התפקיד שלנו? קודם כל לא לעשות איסורים. לא עושים 'מסחר' בעבירות כנגד מצוות, ולא עושים גם לא 'עבירה קטנה' כדי להרוויח מצווה גדולה. מה שאסור אסור, ולה' הישועה...

"ובסופו של דבר, אפשר ללמוד מהסיפור הזה, את הרעיון שאנחנו צריכים לחיות על פיו. מקיום מצווה לא מפסידים, מהימנעות מעבירה לא מפסידים. הקב"ה אומר 'אין אדם שומע לי ומפסיד', חז"ל הקדושים אומרים שכל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. הרי גם אם הבחור היה מגיע אליו הביתה כדי לקבל את הכסף, הסיכוי שהשיחה הזאת היתה משפיעה עליו היה נמוך למדי. בסופו של דבר, דווקא ההימנעות מעשיית המעשה הבעייתי, היא זאת שהחזירה את הבחור לחיק אבינו שבשמים...

"זה מוסר השכל לכל החיים. ידוע מאמר צדיקים שאומרים בשם הבעל שם טוב

ברק, וחיכה לי, כל כולו מלא רצון עז לתפוס אותי, הוא מוכן לעשות בשביל זה את הכל.

"היתה לו הזדמנות פז, לקחת את הכסף שלי, ולהודיע לי שאבוא לאסוף אותו מתי שאני רוצה...

"אבל בגלל החשש מ'איסור גזל' הוא לא נגע לי בכסף!

"אני מוותר על השהייה בחברתם של אנשים כל כך איכותיים, שחיים בצורה כל כך נכונה וישרה, וכל זה בשביל מה? בשביל להשתולל עם חברים שאני לא יכול לסמוך עליהם? חברים שאני יודע שברגע שתהיה להם הזדמנות לעקוץ אותי ולקחת מכספי, הם לא יחשבו פעמיים אם לנצל אותה או לא???"

"לא הצלחתי להירגע. מאז אני בוכה ובוכה. איזה טיפש אני, איך יכולתי לוותר על כל זה ולחפש לעצמי חיי שקר ורעות רוח, חיים ריקים מכל תוכן.

"עכשיו אני עומד כאן, בבית שלך, ומתחנן אליך, כבוד הרב, יש לך כמה דקות כדי להדריך אותי איך אני מתחיל לחזור בתשובה? מה הדבר הראשון שאני צריך לעשות, איך אני יוצא מהבור הנורא הזה שהפלתי את עצמי לתוכו..."

**

"כשסיפר מרן הגר"ש קוגל את הסיפור", מסיים תלמידו, "הוא אמר לנו שהמסר

בכדי להבין את הדברים - דומה כי עלינו להתבונן בפרשת המן. שכן הנה נאמר בפסוקים (שמות ט"ז, כ"ב - כ"ג): "ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העומר לאחד, ויבאו כל נשיאי העדה ויגידו למשה. ויאמר אליהם: הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קדש לה' מחר, את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו, ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר".

והקשה שם ה'אור החיים', מדוע לא הודיע משה רבינו לבני ישראל מראש כי ביום השבת לא ירד להם מן, ותחתיו יהיה עליהם ללקוט ביום השישי לחם יומיים? מדוע המתין עד שהם גילו את המן הכפול בעצמם ובאו לשאלו אודות הדבר, ורק אז הסביר להם את פשרו של דבר?

ותירץ ה'אור החיים', כי משה רבינו לא יכול היה לגלות לבני ישראל מאומה אודות העתיד להיות, מאחר ולא נצטווה על כך. והטעם שלא נצטווה על כך - הינו מאחר ורצון ה' היה שבני ישראל יגלו את אור השבת ואת מעלתה בהכרה עצמית, חושית ושכלית, כאשר יווכחו לדעת כי ביום השישי קיבלו לחם כפול המספיק ליומיים, ומכך יסיקו כי רצון ה' שלא יצאו ללקוט עוד ביום השבת.

לעומת זאת, אילו היו בני ישראל מתוודעים למצות השבת על ידי ציווי מפורש של משה רבינו - הרי שהשבת היתה נתפסת בעיניהם כ'עול', והם היו

הקדוש, על דברי הגמרא ש'שוחט חייב משום צובע'.

"אומר הבעל שם טוב הקדוש, ש'שוחט' הכוונה ליצר הרע, שגם בפיוט 'חד גדיא' הוא מוזכר כשוחט, הוא יצה"ר הוא שטן הוא מלאך המוות. ולכאורה למה היצר הרע נענש, למה יבוא הקב"ה וישחט את השוחט? הרי הוא עושה את תפקידו להחטיא בני אדם... אלא התשובה היא, שהיצר הרע חורג מהתפקיד שלו ו'צובע', הוא גורם לבני אדם לחשוב שהם עושים מצווה, כשבעצם הם עושים עבירה. על זה הוא חייב, משום צובע..."

"והדרך להימלט ממנו היא רק על ידי שהאדם חושד בעצמו, בודק את עצמו, נזהר במעשיו ושואל את גדולי התורה כשיש ספק. רק כך אפשר להינצל מעצת היצר ולזכות לחיי העולם הבא".

שבת מקור הברכה

ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות (ב', ג')

ופרש"י: "ויברך ויקדש - ברכו במן, שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת ובששי לחם משנה, וקדשו במן - שלא ירד כלל בשבת, והמקרא כתב ע"ש העתיד".

כתב הרב מקדש הלוי לכאורה, מה עניינו של ה'מן' כאן, בשבת בראשית? מדוע התורה רומזת לנו כאן על מאורע שטרם אירע, אלא עתיד לקרות בעתיד הרחוק?

לכאורה יש להקשות, שהרי ידוע כי האדם מורכב משני חלקים: החלק הגשמי - והחלק הרוחני, ואם כן, מדוע נקרא האדם בשם 'אדם' - על שם חלקו הגשמי שנברא מן האדמה, ולא בשם אחר אשר יביא לידי ביטוי דווקא את חלקו הרוחני, היחודי לו והחשוב יותר, שהוא חלק אלוך ממעל? הלא אפילו בעלי החיים - נקראו בשמותם על ידי אדם הראשון על פי תכונות נפשם, וכל שכן שהאדם, נזר הבריאה - צריך היה לזכור: לשם המבטא את מהותו הרוחנית הפנימית!

ואמנם, באשר לחוה - מוצאים אנו שנקראה בשמה "כי היא היתה אם כל חי" (ג', כ'), והיינו ששמה ניתן לה על שם תפקידה המשמעותי בקיום העולם, ולא על שם הצד הגשמי שבבריאתה - כגון על שם ה'צלע' ממנה לוקחה! אם כן איפוא, מדוע נשתנה בנקודה זו אדם הראשון מכל שאר הברואים כולם?

ונראה לומר, כי הנה עיקר עבודת האדם בעולם הזה - הינה להפוך את גופו הגשמי להיות כולו רוחני לשם שמים. מעתה, אילו היה האדם נקרא על שם חלקו הרוחני - הוא היה עלול לטעות ולסבור כי הינו רוחני במהותו, וכבר אין לו מה לתקן כאן בעולם הזה... לפיכך, קרא לו הקב"ה בשם המבטא את חלקו הגשמי, בכדי להזכיר לו בכל עת כי ביסודו - אינו אלא עפר מן האדמה, ואם לא יעמול בכל כוחותיו

מיד מתחילים לדאוג מהיכן יתפרנסו אם לא יוכלו ללוקט ביום השבת, כאשר אפילו אילו הנס היה פותר את בעייתם בהמשך - הרושם שהיה נותר בליבם הוא כי השבת מגבילה אותם ומאיימת עליהם בחיי היום-יום.

הרי לנו, כי מהעדר ירידת המן בשבת - למדו ישראל לקח חשוב הנוגע למהותה העמוקה של שבת. הם גילו כי השבת אינה 'עול', או יום 'קשה' בו המלאכה אסורה, אלא להיפך! יום השבת הינו יום 'מתנה', בו הקב"ה מסיר מעליהם את עוני החולין, ומאפשר להם להקדיש את עצמם אך ורק לענינים רוחניים הטובים לנפש!

ובכן, ליסוד הזה - מצאו רבותינו רמז כבר בפסוקים שנאמרו לגבי שבת בראשית... שכן כבר עתה, מבהירה ומכריזה התורה כי השבת תתקדש במן ותתברך במן, בכדי ללמד את ישראל כי השבת אינה 'מגבלה' חלילה - אלא מתנה מיוחדת מאין כמותה!

למה נקרא האדם על שם האדמה שבו

חובתו של אדם בעולמו וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (ב', ז')

ובמדרש (בראשית רבה פי"ז פ"ד): "אמר אדם הראשון אני נאה להיקרא אדם, שנבראתי מן האדמה."

אותם ערומים וראה אותם עסוקים בתשמיש נתאוה לה, ובא עליהם במחשבה ובמרמה".

מפרש"י עולה לכאורה, כי בתוך כדי שקרא אדם הראשון שמות לכל בעלי החיים - נזדמנה לו חוה, ומיד לאחר מכן המשיך במלאכתו הראשונה - וקרא אף לה שם משלה: 'חוה' - כי היא היתה אם כל חי. לשיטתו של רש"י נמצא איפוא, כי פרשת חטאו של אדם הראשון - נכתבה בתורה שלא על פי סדר התרחשות המאורעות, שכן לאמיתו של דבר אדם קרא שם לאשתו עוד בטרם חטאו שניהם.

אכן לכאורה נראה כי פשטות הפסוקים - אינה משתמעת כך, ולכן נראה כי לולי פירש"י ניתן היה לבאר את הדברים באופן שונה - על פי פשטות הכתובים, וכפי שיתבאר,

שכן הנה, לאחר שחטא אדם הראשון, והקב"ה בא אליו בטענה והוכיחו על חטאו - מוצאים אנו שניסה אדם לתלות את החטא באשתו ולגלגל את האשמה לפתחה, כפי שנאמר בפסוק (ג', י"ב): "ויאמר האדם, האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל".

וכאן, מלבד עצם הנסיון השלילי לתלות את האשמה באחרים - נראה כי היה בדבריו של אדם הראשון משום כפיות טובה נוראה כלפי הקב"ה, כפי שכבר מזכיר רש"י שם בשם הגמרא במסכת

לשנות את מהותו הגשמית - לא יוכל לרומם את עפרורית החומר ולהעלותה למדרגה רוחנית נישאה!

ועוד יש לומר, כי כשם שהאדמה ניחונה בסגולה המאפשרת לה להצמיח כל זרע הנזרע בה לכדי פי כמה וכמה מגודלו המקורי - כך גם האדם כן...

אם יזרע וישריש בנפשו מעלות רוחניות חיוביות - הרי שהמעלות הללו יצמיחו פרי הילולים הראוי להתברך בו, אולם אם חלילה יזרע בנפשו מידות רעות ומושחתות - הרי שטבעי גופו יהיו קרקע פוריה להצמיח מהזרעים הללו שורש פורה ראש ולענה, הרבה הרבה יותר מאשר זרע הרוע שזרע הוא עצמו בנפשו!

אדם הראשון כפר בטובה ותיקן את זה ע"י שחזר להכיר טובה

ויקרא האדם שם אשתו חיה כי הוא היתה אם כל חי (ג', כ')

אבל אשמים אנחנו

כתב הרב מקדש הלו

ופרש"י: "ויקרא האדם - חזר הכתוב לענינו הראשון: ויקרא האדם שמות, ולא הפסיק אלא ללמדך שעל ידי קריאת שמות - נזדווגה לו חוה, כמו שכתוב: ולאדם לא מצא עזר כנגדו, לפיכך - ויפל תרדמה, וע"י שכתב: 'ויהיו שניהם ערומים' - סמך לו פרשת הנחש, להודיעך שמתוך שראה

חוטא, ואולי אפילו כעס עליה והטיח בה את האשמותיו!...

לפיכך, מלמד אותנו הפסוק כי לא מיניה ולא מקצתיה... גם לאחר שחטא אדם הראשון ונענש בעטיה של חוה - הוא עדיין הכיר במעלותיה וציין אותן בהדגשה: "כי היא היתה אם כל חי", שכן כל מחלוקת לא נפלה ביניהם חלילה!

ומכאן, עלינו ללמוד מוסר חשוב. שכן כאשר אנו נכשלים - אנו מחפשים במקרים רבים גורם כלשהו אותו ניתן יהיה להאשים בכשלון, ובכך להסיר את האחריות מעל עצמנו ולצמצם את אשמתנו... אולם מפרשה זו עלינו ללמוד - כי לא זו היא הדרך! הדרך הנכונה היא שיקבל האדם את האחריות על עצמו, יבין כי גם אם היו אי-אלו גורמים שנטלו חלק בכשלונו - אין בכך כדי להסיר את האחריות מעליו, ואזי יוכל להפיק את הלקחים מהטעות שטעה, ולתקן את המעוות מכאן ואילך! עכ"ד הרב מקדש הלוי.

למה נח מצא חן בעיני ה'?

יש להוסיף בזה עוד מש"כ

גודל חיוב הכרת הטוב

ונח מצא חן בעיני ה' (ו', ח')

לכאורה, עלינו לבאר: מדוע באמת ניצל נח לבסוף? מדוע מצא חן בעיני ה', ומה היה טיבה של אותה מציאת חן' שהצילתו?

עבודה זרה (דף ה', ע"ב), שהרי הקב"ה נתן לאדם הראשון את האשה לטובתו - מאחר ולא טוב היות האדם לבדו, ואילו הוא - נתלה במתנה הטובה הזו בכדי להצדיק את חטאו כנגד בוראו!

מעתה נראה לומר, כי לאחר שנענש אדם הראשון ונתקלל בעקבות חטאו - מיד הבין את טעותו וביקש לתקן את אשר עיוות. וכיצד יעשה זאת? ובכן, אדם הראשון הבין כי הדרך הנכונה לתקן את חטאו - הינה על ידי תיקון המידות הרעות שהביאו לידי כך, ובין השאר - את מידת כפיות הטובה אשר באה לידי ביטוי בתשובתו לקב"ה!

לפיכך, תיכף ומיד ניגש אדם לתקן את מידת הכרת הטוב, וזאת על ידי שהתבונן במעלותיה של האשה שנתן לו הקב"ה, הכיר טובה לבוראו על המתנה שהעניק לו, ואף קרא את שם אשתו 'חוה' - כי היא היתה אם כל חי, והיינו שהיא מאפשרת לו להעמיד תולדות ולהמשיך את קיום המין האנושי!

עוד נראה להוסיף כאן, כי לכאורה אנו היינו עלולים לסבור, שבעקבות החטא שגרמה חוה לאדם כאשר השיאתו לאכול מעץ הדעת - התגלעו חילוקי דעות ביניהם, ושלום הבית התערער. אנו היינו עלולים לסבור, כי הוא האשים אותה בכך שגרמה לו לאבד את כל המעלות הנפלאות שהיו מנת חלקו אילו לא היה

לעומת זאת, בני דורו של נח - נראה שהיו לקויים דווקא במידה זו, של הכרת הטוב. שכן הנה נאמר בפסוק (ה', כ"ט): "ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אורה ה'", ודרשו חז"ל (בראשית רבה כ"ה, ב'): "בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון השליטו על הכל, הפרה היתה נשמעת לחורש והתלם נשמע לחורש, כיון שחטא אדם מרדו עליו: הפרה לא היתה נשמעת לחורש

והתלם לא היה נשמע לחורש. כיון שעמד נח - נחו וכו'. עד שלא עמד נח - היו המים עולים ומציפים אותם בתוך קבריהם ב' פעמים וכו', א' בשחרית וא' בערבית וכו', כיון שעמד נח - נחו".

ועוד מצינו בתנחומא (בראשית י"א): "מהו ממעשינו ומעצבון ידינו? קודם שנולד נח - לא כשהיו זורעין היו קוצרין, אלא היו זורעין חטים - וקוצרים קוצים ודרדרים. כיון שנולד נח - חזר העולם לישבו, קצרו מה שזרעו, זורעין חטים - וקוצרין חטים, שעורים - וקוצרין שעורים, ולא עוד, אלא עד שלא נולד נח - עושין מלאכה בידיהם, לכך כתיב: 'ומעצבון ידינו'. נולד נח - התקין להם מחרשות ומגלות וקרדומות וכל כלי מלאכה".

הרי לנו, כי בעת לידתו של גת, בא תיקון מסויים לחטא אדם הראשון, ועצמתה של הקלה שנתקלל לאחר חטאו -

אצל בשר ודם - תתכן מציאת חן מבלי סיבה אמיתית ופנימית, בעקבות תכונה חיצונית כזו או אחרת. אבל אצל הקב"ה - הרי לא תתכן מציאות שכזו! אם זכה נח להנצל - הרי זה בודאי מחמת סיבה אמיתית ומוצדקת אשר חייבה כלפיו הנהגה שונה מאשר לכלל הבריאה! ובכן, מהי אותה סיבה?

ובכן נראה, שמעלתו המיוחדת של נח היתה בהכרת-טובה, לה אנו מוצאים ביטוי בכך שמיד בצאתו מן התיבה - לא השתהה, אלא מיהר לבנות מזבח ולהקריב עליו קרבן תודה לה', וכמפורש בפסוקים (ח', י"ח - כ'): "ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו. כל החיה כל הרמש וכל העוף כל רומש על הארץ למשפחותיהם יצאו מן התיבה. ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור, ויעל עולות במזבח".

במידת הכרת הטוב - נח הצטיין, ואף הטמיע את המידה הזאת בלב הדור החדש שאחרי המבול, עד שהקב"ה מצא את האנושות החדשה שקמה על חורבותיו של דור המבול - ראויה להבטחה אלוקית כי לא ישוב עוד מבול לשחת את הארץ!

את כל זאת - ידע הקב"ה מראש. הוא ידע כי נח ניחן במידה נעלה זו, והוא אף ידע כי ינחיל את המידה המשובחת הזו לבניו אחריו אשר מהם יצמח העולם החדש. בשל כך - נח מצא חן בעיני ה'!!

המטיר, ומאי טעמא לא המטיר ? לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתם של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך העולם, התפלל עליהן וירדו, וצמחו האילנות והדשאים". הקב"ה ברא את כל הבריות שלמים ומפותחים, כמו שארז"ל (ר"ה יא.) "כל מעשה בראשית בקומתם נבראו... לצביונם נבראו שנאמר ויכלו השמים והארץ וכל צבאם אל תקרי צבאם אלא צביונם". אמנם כל מעשה בראשית כך נבראו, מלבד העשבים והאילנות, ומדוע שינה בהם ולא ברא אותם שלמים, כדי שהאדם יכיר בטובתם של גשמים, להתפלל עליהם, עד שברא אדם והתפלל וירדו גשמים.

"ואדם אין לעבוד את האדמה"

מאמר מו"ר הגר"י לוונשטיין זצ"ל בדברי חז"ל אלו מבואו יסוד גדול בעבודת התפילה, הקב"ה מצד רצונו רוצה לתת ולהשפיע, כפי שברא את שאר הבריאה שלימה כתיקונה, וודאי שרצונו שגם שיח השדה יהיה בשלמותו, אך עיכב אותם שלא יצאו מפתח האדמה כדי לתת לאדם את העבודה "לעבוד את האדמה" שהיא עבודת התפילה, קודם חטא אדה"ר כשהיה במצב רוחני של גן עדן לא היה זקוק לעבודת האדמה של חרישה וזריעה, אלא הכוונה לעבודה רוחנית שעליה אמרו חז"ל איזהו עבודה שבלב זוהי תפילה.

התעמעה במשהו. מעתה, היה בהחלט מקום לצפות, שבני דורו של נח, אשר נוכחו לדעת כי הקב"ה מתחסד עמהם ומקל מעליהם את משא קללת אבי אבותם - יכירו לו טובה ויעבדוהו בלב שלם!

אולם למרבה הפלא - אירע ההיפך הגמור! לא זו בלבד שבני דורו של נח לא הכירו טובה, אלא שהטובה הזו אף גרמה להם לפרוק עול לחלוטין, כאשר הם אומרים לעצמם כי מעתה ינחמנו זה ממעשה ידינו, ושוב אין לנו להתירא מפני בוראנו - שהרי אף קללתו שמשכבר מתפוגגת והולכת לנגד עינינו!

הוא הדבר אשר אמרנו: בני דורו של נח שנהגו להיפך מכפי שחייבה מידת הכרת הטוב - לקו ואבדו מעל פני האדמה, ואילו נח, שמידתו היתה מידת הכרת הטוב - זכה ומצא חן בעיני ה'!

ויש להרחיב בזה ממש"כ בשפתי חיים עה"ת עמ' כב

יסוד התפלה והכרת הטוב הושרשה במעשה בראשית

"וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלוקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה" (בראשית ב,ה), וברש"י: "ובשלישי שכתוב ותוצא הארץ - לא יצאו אלא על פתח הקרקע, עמדו עד יום שישי, ולמה ? כי לא

עבודת התפילה נקבעה מראשית הבריאה

הבריאה היא מיד הקב"ה, וזוהי עבודת התפילה להבהיר לעצמנו שאנחנו מחוסרים, גם מה שיש לנו זה מהקב"ה, ובכל רגע ורגע אנו זקוקים לרחמי שמים לצורך המשך הקיום התמידי.

יסוד הכרת הטוב ע"י ראיית חסרון

אמנם בדברי חז"ל אלו מבוארת נקודה נוספת. נדייק בלשון רש"י "ואין מכיר בטובתם של גשמים", האדם יכול להתפלל תפלה שלמה מתוך רגש הלב רק אם יש בו את ההרגשה הפנימית של הכרת הטוב, כשאדם חי בהכרה שהוא מקבל את כל צרכיו מהבורא יתב' אז הוא יכול להתפלל ולברך ולהודות לו על כך, אך כשחסר לו בהרגשה זו, לוקח את הכל כדבר המובן מאליו, לא שייך אצלו מושג של תפלה אמיתית.

כשאנו מברכים מדי יום ביומו "שעשה לי כל צרכי", עלינו להכיר טובה להקב"ה שנותן לנו כל יום את כל צרכינו מחדש - "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". כל בוקר ובוקר צריך להרגיש מחדש את חסדי השי"ת שאנו יכולים לנשום, ומספק לנו את כל הדרוש לנו. רק ע"י הכרה פנימית זו ניתן להרגיש את הצורך בברכה ותפלה.

חז"ל גילו בזה, שכדי שתהיה הרגשה שלימה בהכרת הטוב צריך את ראיית החסרון, אשר השלמתו ותיקונו יביא את

ונוסיף עוד בהעמקת הדברים, הרי כפי המבואר העבודה הראשונה של אדה"ר בגן עדן היתה תפילה על גשם, ויש להבין וכי אדם הראשון היה חסר לו בידיעה שהכל מהקב"ה, הרי כפי שהחובות הלבבות (שער הבחינה בפתיחה) כותב שאנחנו לא מכירים שכל הבריאה מהקב"ה, כיון שאנחנו גילינו את הבריאה בעודנו קטנים כשאנו משוללי שכל והבנה, ממילא אנו ממשיכים לחיות עם אותם מבטים מחוסרי הכרה גם בגדלותנו, אבל אדה"ר שהיה יציר כפיו של הקב"ה, היה במדרגה עצומה וגדולה עד שאפילו מלאכי השרת ביקשו לומר לפניו קדוש, האם היה חסר לו בידיעה שהכל מהקב"ה? שהקב"ה המתין לתפילתו של אדה"ר שיידע ויכיר בטובתן של גשמים? אלא הקב"ה השתית כך כבר מתחילת הבריאה שמלבד עצם ההכרה ביצירת הבריאה, גם המשך המצב התמידי של קיום הבריאה אף היא אך ורק מרצונו יתב', וכדי שירדו גשמים צריך לעבודת התפילה, שאפילו אדה"ר בצעדו הראשון בבריאה במדרגת גן עדן היה צריך לחיזוק התפילה, שקיום התמידי של הבריאה היא אך ורק מהקב"ה וצריך בכל עת את חסדי השי"ת מחדש.

נמצא א"כ, הקב"ה יצר מצב של חסרון, כדי שאנחנו נתפלל ונבין שכל שלימות

היה צריך מיד להמשיך בתיאור מעשה בריאתה של האשה: "ויפל ה' אלוקים תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעותיו וגו'" (שם כא), ומדוע הופסק הענין כדי לספר שהביא הקב"ה את כל הבריות - בהמה חיה ועוף - לפני אדם הראשון, והאדם קרא להם שמות היינו שהגדיר את מהותו של כל אחד מהם, ומצא שלכל אחד ואחד יש בן זוג ורק לו אין בן זוג (עיי"ש רש"י), ורק אחר מן "ויפל ה' אלוקים וכו'", התחיל במעשה בריאתה של האשה. ויתר על כן אמרו חז"ל (יבמות סג.) "מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה ולא נתקררה דעתו עד שבא על חוה", האדם חיפש ובדק ובחן אחד אחד מרבי רבבות הברואים, אם הוא מתאים להיות לו לעזר כנגדו ולא מצא.

גם במעשה זה רצה הקב"ה שיכיר האדם בטובה שברא לו אשה, על כן הראה לו קודם שלכל הבריות יש עזר כנגדו, והרגיש שהוא נמצא במצב של חסרון, ובדק ובחן שאינו יכול למצוא את העזר כנגדו בין כל הבריות, ורק אח"כ ברא הקב"ה את האשה, כדי שירגיש האדם את הכרת הטוב להקב"ה בשלימות, כפי האמור שלמדרגה זו של הכרת הטוב ניתן להגיע רק אחר הרגשת החסרון, ומתוך שהקב"ה השלים ותיקן את החסרון לאדם יכל לבוא לידי הכרת הטוב.

האדם לידי הרגשה אמיתית של הכרת הטוב. כמו אדם הראשון שראה שחסרים גשמים להתפתחות הבריאה, ולאחר מכן כשראה שעל ידי תפילתו הוריד הקב"ה גשמים בעולם וצמחו האילנות והעשבים, בזה היתה לו הכרת הטוב מליאה להשי"ת.

לימוד הכרת הטוב מיד בתחילת הבריאה

כבר מתחילת הבריאה - בעת שהושלמה ביום השישי - רצה הקב"ה ללמד יסוד נפלא בהכרת הטוב, שהאדם יידע להכיר טובה לנותן ולא יחשוב שהכל בא לו ומגיע לו כדבר המובן מאליו. אילו היה הקב"ה בורא את העולם בצורה מתוקנת ומושלמת, היה אדם הראשון חושב שכך צריך להיות, וכך דרכה של הבריאה שהכל יהיה בצורה מושלמת, וממילא כל דבר שמקבל אין בו כל חידוש והטבה מיוחדת אלא זה טבעו של עולם.

וכך רואים בהמשך מעשה בראשית: "ויאמר ה' אלוקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, ויצר ה' אלוקים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וגו', ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה ולאדם לא מצא עזר כנגדו" (בראשית ב, יח-כ).

לאחר שפתח הפסוק לומר שראה הקב"ה שראוי לברוא לאדם עזר כנגדו, לכאורה

עבודה ובחירה, ועליו מוטל לנצל את האשה שתהיה לו לעזר כנגדו בבחירתו הטובה, הרי שהאדם חטא בסיבתו ולא בסיבת האשה.

רואים דבר נורא בגודל כפיות הטובה של אדם הראשון, שהרי כפי שביארנו בעצם בריאת האשה עשה הקב"ה פעולות רבות כדי שהאדם יכיר בטובתו של מקום, ע"י כך שמתחילה ברא אותו חסר משלמותו ולעומתו אצל כל שאר הבהמות וחיות לכל אחד היה בן זוגו, ולבסוף על ידי שנתן לו הקב"ה את האשה אדם הראשון פגם בענין הכרת הטוב דוקא בענין זה של העזר כנגדו, שתלה הקלקלה במתנתו של הקב"ה וכפר בטובתו של הקב"ה.

ואחז"ל (משנת ר"א פ"ז) "לא נטרד אדם הראשון מגן עדן אלא על כפיית טובה, שנאמר ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי וגו'", עצם חטאו של אדם הראשון בעץ הדעת לא גרם לגירושו מגן עדן, מה שגרם לכך היה חסרון הכרת הטוב של אדם הראשון באומרו "האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל". ויש לבאר זאת, כפי ששמעתי מהגר"א לופיאן זצ"ל שהקשה, הלא חז"ל אמרו שאדם הראשון עשה תשובה על חטאו וא"כ מדוע לא השיבו הקב"ה לגן עדן. וביאר שאדה"ר איבד את האמון בו, וגם אחרי תשובתו כבר אי אפשר לסמוך עליו שלא יאכל מעץ החיים. ונראה שזה גם הביאור בדברי

5. יש להבין זאת ע"פ דברי הרמח"ל דעת תבונות (סי' קכו) שקודם חטא אדם הראשון כל הבריאה היתה במדרגה יותר רוחנית, ואף החיות והבהמות ועוף השמים, ורק אחרי שחטא אדם הראשון, הוא ירד ממדרגתו ועמו הוריד את כל הבריאה למדרגה חומרית פחותה, ולכן מובן שקודם החטא היה שייך הו"א אצל אדה"ר לחפש את העזר כנגדו אצל הבהמות והחיות.

אדם הראשון כפיות טובה

אחז"ל (ע"ז ה.) "ת"ר מי יתן והיה לבבם זה להם, אמר להם משה כפויי טובה בני כפויי טובה", בני ישראל היו כפויי טובה שאמרו "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל", חסד עשה ה' עם ישראל שהיה המן נבלע באיבריהם, שלא יצטרכו לצאת ממחנה שכינה כדי להיפנות, אך הם לא הכירו את הטובה שיש במן ואמרו שזה לחם הקלוקל.

מהו בני כפויי טובה, דכתיב "האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל", כשתבע הקב"ה את אדם הראשון על חטא עץ הדעת, האשים אדה"ר את האשה, ואמר בלשון גנאי שתולה הקלקלה במתנתו של מקום, שנתן לו את האשה עזר כנגדו. ממידת הכרת הטוב אסור היה לאדם לתלות הקלקלה באשה, ובודאי אסור היה לו לומר "אשר נתת עמדי", כי הקב"ה נתן לו את האשה באופן של

עם ישראל, זוהי נבלה, ומלבד זאת יש בזה גם טפשות "עם נבל ולא חכם".

רוב החטאים של בני ישראל משבאו לארץ שורשם היה מכפיות טובה. וכן מבואר בחז"ל (משנת ר"א שם) "וכשהיו אבותינו בארץ לא היו רוב חטאתיהן אלא כפיית הטובה, אתה מוצא אמציה הלך ונלחם עם בני שער ונצחון, והוא מביא את אלוהיהן ועובדן, כמשאה"כ (דבה"י ב' כה, יד) ויהי אחרי בוא אמציה מהכות את אדום ויבא את אלוהי בני שער ויעמידם לו לאלהים ולפניהם ישתחוה ולהם יקטר, יש כפיית טובה יותר מזה", [ואף בימינו נמצא כדבר הזה הולכים לחפש כל מיני עבודות זרות אצל אומות העולם ופונים לאומות שפלות ביותר ללמוד את הע"ז שלהם, ועוזבים את תורתנו הק']. יותר מזה היה במעשה דאמציה אחר שראה שנלחם בשער ולא הועילו כל האלוהים שלהם, ובעזרת ה' נצחם, הלך ועבד את אלוהיהם, לכאורה עיקר החטא היה צריך להיות עצם הע"ז שעבד, ברם חז"ל אמרו ששורש וסיבת החטא היא כפיות הטובה. אילו היה אמציה מכיר טובה להשי"ת על הנצחון שעזרו, לא היה מעיז לעבוד ע"ז, אלא שכפיות טובה שהיתה בו הביאה אותו לכפור בטובתו של מקום והכשירה את הקרקע לחטוא בע"ז.

חז"ל שאדה"ר לא נטרד מגן עדן אלא על כפיות טובה, אדם המכיר טובה - אפשר לסמוך עליו שלא יבוא לחטוא, כי הלא מכיר הוא בטובתו של הקב"ה וברוב חסדיו ולא יעיז להמרות את פיו. וכמו שמצינו שאמר יוסף לאשת פוטיפר "וימאן ויאמר אל אשת אדוניו הן אדוני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן בידי, איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה... ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים" (בראשית יט, ח-ט), יוסף הסביר לאשת אדוניו, שאינו יכול לחטוא ולפגוע באדונו משום שהוא חייב לו הכרת הטוב על כל ההטבות הרבות שהיטיב עמו. וזהו גם מה שאמרו רז"ל שלא על עצם חטא עץ הדעת נטרד אדם הראשון מגן עדן, כי על החטא עצמו הוא עשה תשובה, אלא על כפיות הטובה של אדם הראשון, כפוי טובה אי אפשר לתת בו אימון ולסמוך עליו שלא יחטא ולא יפגע במיטיבו - הקב"ה.

יסוד החטא מידת כפיות טובה

וכן מצינו שעיקר כעסו של הקב"ה על חטאי האדם הוא על מידת "כפיות טובה" שיש בעשיית החטא, כמש"כ (דברים לב, ו) "הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכננך", כינה הכתוב את כפויי הטובה - "נבל", כלומר, הפגם בחטא הוא כפיית הטובה, אחר כל כך הרבה טובות שעשה הקב"ה

יסוד עבודת ה' הכרת הטוב

ומשלים את חסרונו, דבר זה מחייב אותנו ביתר שאת בהכרת הטוב להשי"ת על ההטבה שהיטיב עמו.

שמן תורק % • עליית וירידת האדם

אוצר החכמה

שם פרשת בראשית 65

מאמר א

עליית וירידת האדם

בפרשה מסופר על גדלותו של אדם הראשון שהיה יציר כפיו של הקב"ה, מעשה ידיו ממש ואינו ילוד אשה, והיה במעלה עצומה שאין לנו מושג בזה בכלל ואעפ"ב ירוד ירך ונכשל בחטא והביא חורבן על האדם ועל כל הבריאה כולה שהתקלקלה עמו, זוהי דוגמא ראשונה של עלייה וירידה.

אח"כ מסופר על קין והבל, קין הגיע לדרגה גבוהה והשיג מכח עצמו את סוד הקורבנות והוא הראשון שהקריב קרבן לה' ואח"כ למד ממנו הבל כנאמר: "והבל הביא גם הוא" הרי שהיה קין אדם גדול, והנה גם הוא נפל נפילה עצומה לגמרי, הרי עליית האדם ונפילתו.

אשר

מאיך יסוד עבודת השי"ת הוא הכרת הטוב, זוהי עבודה תמידית שמוטלת על האדם מידי יום ביומו, בכל ברכה וברכה שמברך להשי"ת צריך להרגיש ולדעת על מה ולמה הוא מברך להקב"ה, להכיר בטובה הגדולה שהשי"ת עושה-עימו על כל צעד ושעל, ועל כך הוא משבח ומודה לו.

וכך כתב הרמב"ן (סוף פר' בא) שכוונת כל המצוות וכוונת כל היצירה "שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד שיידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו... ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו". וכן בעל "חובות הלבבות" אחר שביאר בשער היחוד את חיוב ובירור האמונה בה', קודם ההתעסקות באופני עבודת האלוקים, קבע את מקומו של שער הבחינה, לבאר את הצורך והחיוב לבחון את כל מעשי השי"ת בבריאה ולהכיר את גודל טובותיו, כי זה יסוד עבודת השי"ת, מתוך הכרת הטוב אז אפשר לבוא לשער עבודת האלוקים.

זה גם הענין שאמרו חז"ל (יבמות סד.) שהשי"ת מנע פרי בטן מהאבות משום שנתאוה לתפילתן, שיהיו מתפללים ונענים, כדי שיכירו את גודל חסדי השי"ת מתוך הצרה והישועה שבאה אח"כ. וכך אצל כל אדם כשנמצא במצב של חסרון כגון עניות או יסורים והקב"ה עוזר לו

וכך נאמר: "ויאמר קין אל הבל אחיו בהיותם בשדה" (בראשית ד', ח').

אמרו במדרש ("ב"ר בב', טז') על מה היו מדיינים, אמרו "בואו ונחלוק את העולם, אחד נטל את הקרקעות, ואחד נטל את המטלטלים, דין אמר "ארעא דאת קאים עליה דידי", (אותו שנטל את הקרקעות אמר לזולתו, הארץ אשר אתה עומר עליה שלי היא), דין אמר "מה דאת לביש דידי" (אותו שנטל את המטלטלין אמר לזולתו, המלבושים אשר אתה לובש שלי הם), זה אמר חלוץ! וזה אמר פרח! מתוך כך "ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו".

רבי יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר, שניהם נטלו את הקרקעות ושניהם נטלו את המטלטלים. ועל מה היו מדיינים. אלא, זה אומר בתחומי בית המקדש יבנה, וזה אומר בתחומי יבנה ביהמ"ק, שנאמר "ויהי בהיותם בשדה", ואין "שדה" אלא בית המקדש וכו', ומתוך כך "ויקם קין אל הבל אחיו", ע"כ.

אלו ואלו דברי אלוקים חיים, כל אחד מחכמינו ז"ל העמיד כאן לפנינו תמונה מצורת הנהגתם של בני אדם.

שני אחים, אשר כל קניני העולם – הקרקעות והמטלטלין – שלהם המה, ואת כל אלה חילקו, זה נטל קרקע וזה נטל מטלטלין. ואין די בזה, אין בכל זה כדי

וכל כך למה?

אכן, הלא "בצלם אלוקים עשה את האדם", כוחותיו הרוחניים הם כמעט ללא הגבלה, עד שנאמר: "ותחסרהו מעט מאלקים!"

גופך הופנה

זה לעומת זה עשה האלקים. גם כחות הרע שבאדם הנם ללא גבול. יצרו מתגבר ומתחדש עליו בכל יום ומבקש להמיתו, והוא הוא הנותן בו הרגשות אלו, שגם בהיותו בעל הבית על כל המטלטלין שבעולם, אין סיפק לו מזה, עדיין מרגיש חסר כל זמן שחברו משתמש בכליו, ואף אם יהיה זה אחיו ובשרו, אין דעתו נחה עד כי יאמר לו בחרי אף: חלוץ! ואחיו גם הוא יחוש תחושת חיסרון כל זמן שעוד מישהו צועד על גבי קרקעותיו שלו, ואף כי כל הקרקעות שבעולם שלו המה, עד כי יחרה אפו ויאמר אחיו אל רעהו: פרח! כי אינו יכול לשאת ולסבול שיש עוד מלבדו. זה תמונת אדם בפן אחד.

אולם ישנו גוון נוסף של אדם המעולה ממנו בדרגה, השקלא וטריא שלו עם רעהו עוסקת ברצון כל צד להשכין בחלקו את "בית המקדש".

והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום וגו' ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור, ויבדל אלוקים בין האור ובין החשך, ויקרא אלוקים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (בראשית א, ב-ה).

במדרש רבה (ג, ח), א"ר ינאי מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה מעשיהן של צדיקים ומעשיהם של רשעים, "והארץ היתה תהו" אלו מעשיהם של רשעים, "ויאמר אלוקים יהי אור" אלו מעשיהן של צדיקים, "ויבדל אלוקים בין האור ובין החושך" בין מעשיהן של צדיקים למעשיהן של רשעים. "ויקרא אלוקים לאור יום" אלו מעשיהן של צדיקים, "ולחושך קרא לילה" אלו מעשיהן של רשעים, "ויהי ערב" אלו מעשיהן של רשעים "ויהי בוקר" אלו מעשיהן של צדיקים.

דברי חז"ל אלו טעונים ביאור רב, שהרי פשיטא דמעשיהם של צדיקים - "אור", ושל רשעים - "חושך", ומאי קמ"ל בזה, ולא עוד אלא שהוצרכו חז"ל לחזור לשנות ולשלוש עד ארבע פעמים, ולדרוש ממקראות שבתורה, אתמהה.

ועוד, דהמתבונן בדברי חז"ל אלו, יראה דמבואר, דכדי להבחין בין מעשיהם של צדיקים למעשיהם של רשעים דרושה צפיה מיוחדת והתבוננות מעמיקה, ועל זה באה הגדרה מיוחדת ונתינת שם, שהוא בחינת 'יום' למעשיהם של צדיקים ובחינת 'לילה' למעשיהם של רשעים, וכל זה צ"ב,

עדיין לא היו תורה ולא ארץ ישראל, לא בית המקדש ולא קדושת קרבנות, ואף על פי כן הכירו והבינו מעלת הדבר. ובעמדם בדרגה גבוהה שכזאת, ירד האדם לדיוטא תחתונה ובסטיה קטנה נעשה רוצח!.

אלו המה שני צדדי המטבע בכוחות הטבועים בנפש האדם: "צלם אלוקים" מחד, ו"יצר לב האדם רע מנעוריו" מאידך. ושני כוחות אלו פועלים בו יום יום, שעה שעה, מבלי הרף, זה אומר בכה וזה אומר בכה.

מי

כח הרע שולט בכל וגם כאשר מדברים על קדושה, על בית המקדש מי יזכה שבחלקו תשרה שכינה מקור הרצון הוא הקנאה והתאוה מי יזכה לכבוד הזה שבחלקו יבנה בית המקדש זהו כבוד גשמי ותאוותי גרידא וע"כ התוצאה היתה רצח, ירידה.

וכן מצינו בנח שהתורה הכתירה אותו כצדיק תמים היה בדורותיו ונעשו לו ניסים בתיבה וניצל מהמבול וזכה אח"ב להקריב קרבנות והנה אחרי כל העליות האלה התחלל וירד לדיוטה התחתונה דכתיב "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת

מה החידוש שמעשיהם של רשעים זה חושך
כתב הרב אליהו ברוך פינקל זצ"ל (עמ' ג)
בין מעשיהן של צדיקים למעשיהן של רשעים

והוא מוכנים להשמיד להרוג ולאבד, וכלשון החזו"א (אמונה ובטחון פ"א אות י"ד) מה נורא המראה לראות איש משליך חייו מנגד בשביל בני עמו, בשביל אחד מעמו, ולעומת זה אין מעצור ברוחו להכות נפש השנאוי לו במקרה ידוע.

ובזה יש לפרש הפסוק בתהלים (א, ג-ה) "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרו יתן בעתו ועלהו לא יבול וגו' לא כן הרשעים כי אם כמוץ אשר תדפנו רוח", שגם מקרא זה בא לחדד ולבאר ההבדל בין מעשיהם הטובים של הצדיקים לבין מעשים טובים של רשעים, שמעשי הרשעים הריהם כמוץ אשר תדפנו רוח, והיינו שאין למעשיהם שורש וקיום אמיתי, וכל רוח תדפנו בעת מבחן, בדיוק כמו המוץ שהרוח מוליכתו לכל עבר.

וזו היא גם נקודת ההבדל בין החינוך הטהור לחינוך הכללי, שאף אם גם בחינוך הכללי משתדלים להקנות ערכים טובים כחסד ומידות, מ"מ אין זה אלא אוסף של גינונים חיצוניים, ולכן אצלם זה נקרא תרבות, והיינו הנהגה חיצונית, ומצינו שאף באנשים חטאים שייך לשון תרבות כדכתיב (במדבר לב, יד) "תרבות אנשים חטאים", משא"כ החינוך הטהור אינו קרוי תרבות אלא "חינוך", ועניינו לעצב מהותו הפנימית והאמיתית של החניך.

דלכאורה בהסתכלות פשוטה יש להבדיל בין מעשיהם של אלו למעשיהם של אלו שהללו טובים והללו רעים.

ואמר בזה הגר"ח קמיל זצ"ל ע"פ הידוע בשם הסבא מקלם זצללה"ה, שאף שפעמים נראה לנו אצל רשעים שעושים מעשים טובים, ועל פניו נראה שהדבר נעשה במסירות מופלאה וכדרגה נשגבה אשר כל הרואה ישתומם, מ"מ אין זה אלא רושם חיצוני, וכל המעשה הוא מן השפה ולחוץ אבל אין בהם העמקה ותוכן פנימי, וכמו שאמר הגר"א זיע"א (אבן שלמה ד, יג) דרוב המינים והחוטאים בין אדם למקום, הם לפי הנראה טובים בטבע, וזו אחת מתחבולות היצר לפרוש רשת לפני תועי רוח להמשך אחריהם, ועל כגון זה אמרו (אבות ד, כ) אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו.

ולפי"ז ביאר דברי המדרש הנ"ל, דלא מיירי במעשיהם הרעים של רשעים, דלזה ודאי אי"צ הבחנה, רק איירי במעשים טובים של רשעים שימצא אצלם חסד או מסירות נפש וכדו', שלזה צריך הבחנה של קל דעות, וקמ"ל שאף מעשיהם הטובים של רשעים, כיון שאינם בשלימות הפנימית חשובים כחושך.

וזה ניתן לראות אצל אלו שאינם שומרי תורה ומצוות, שבשעת מלחמה היו עומדים במסי"נ גדולה להצלת ישראל, אמנם לאחר מכן, בגלל פגיעה אישית

בקש אדם וכו', הה"ד (בראשית ג) 'ויאמר אלהים הן האדם וגו', א"ר אבא בר כהנא מהו ועתה, אלא שאמר לו הקב"ה אפילו עכשיו עשה תשובה ואני מקבלך, ואמר אדם אי אפשי, הקב"ה אמר 'ועתה' ואדם אמר 'פן' אי אפשי. וכן אמרו חז"ל במדרש תהלים (מזמור ק): 'מזמור לתודה'. זהו שאמר הכתוב (משלי כח, יג) מכסה פשעיו לא יצליח, מכסה פשעיו זה אדם הראשון שאמר להקב"ה (בראשית ג, יב) 'האשה אשר נתת עמדי'. לא ביקש לעשות תשובה, שנאמר (שם, כב) ועתה פן ישלח ידו וכו'.

ולמדנו מזה שאם היה אדם הראשון עונה לקב"ה חטאתי עויתי פשעתי ומבקש מחילה היה הקב"ה מוחל לו ולא משלחו מגן עדן, וגם לא היה נגזר עליו מיתה, ואפילו שהקב"ה אמר לו ביום אכלך ממנו מות תמות, ורק משום שאמר האשה אשר נתת עמדי לכן לא נמחל לו, ומבהיל. וזהו על דרך מה שאומרים בוידי הגדול של רבינו נסים, שמנהג בית דינו של הקב"ה אינו כמנהג בתי דינין של בני"א "שמדת בני אדם כשהוא תובע את חבירו אל הב"ד או אל השופט אם יכפור ינצל מן הממון ואם יודה מתחייב ליתן, ובית דינך הצדק לא כן הוא אלא אם יכפור אוי לו ואוי לנפשו ואם מודה ועוזב אתה מרחמהו, שכן כתוב "מכסה פשעיו לא יצליח, ומודה ועוזב ירוחם".

וזכר לדבר במשנה בב"ק (טו, ב), הזאב, והארי, והדוב, והנמר, והברדלס, והנחש - הרי אלו מועדין, ולשיטת ת"ק אף אם הם בני תרבות - שגדלם אדם בביתו, הרי הם מועדין מתחילתן וחיות טורפות המה לכל דבר. וידוע בענין זה המעשה עם רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע שהיה לו ויכוח עם הגוים שאמרו שאפשר לשנות חיות שיהיו בני נימוס, והביאו לפניו חתול מאולף שהגיש תקרובת לפני האורחים, ובאותה שעה הוציא ר"י אייבשיץ מכיסו את קופסת הטבק וכשפתחה קפץ ממנה עכבר שנלכד בה ומיד השליך החתול את כל התקרובת שהיתה בידיה והתנפל על העכבר לטורפו כמעשה חתול. והיינו שחיה נשארת חיה, ורק אפשר להלבישה במעטה חיצוני של נימוס ותרבות כלשון המשנה בב"ק הנ"ל, אבל המהות נשארת כפי שהיא.

מכסה פשעיו לא יצליח

כתב הרב אליהו ברוך פינקל זצ"ל (עמ' טו)

ולאדם אמר כי שמעת בקול אשתך וגו' ארורה האדמה וגו' (בראשית ג, יז).

איתא במדרש (במדבר רבה יג, ג): א"ר תנחומא בר אבא 'גאות אדם תשפילנו' זה אדם הראשון, כיצד בשעה שעבר אדם על צוויו של הקב"ה ואכל מן האילן ביקש הקב"ה שיעשה תשובה ופתח לו פתו, ולא

שפוסק הרמב"ם (בפ"ב מהלכות עבודת כוכבים ה"ג):

למה בכדי ללמד דרך ארץ לא חששו למכשול

"וכל הלאוין האלו בעניין אחד הן והוא שלא יפנה אחר עבודת כוכבים וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא עושה בו מעשה הרי זה לוקה, ולא עבודת כוכבים בלבד הוא שאסור להפנות אחריה במחשבה אלא כל מחשבה שהוא גורם לו לאדם לעקור עיקר מעיקרי התורה מזהירים אנו שלא להעלותה על לבנו ולא נסיח דעתנו לכך ונחשוב ונמשך אחר הרהורי הלב, מפני שדעתו של אדם קצרה ולא כל הדעות יכולים להשיג האמת על בוריו, ואם ימשך כל אדם אחר מחשבות לבו נמצא מחריב את העולם לפי קוצר דעתו, כיצד פעמים יתור אחר עבודת כוכבים ופעמים יחשוב ביחוד הבורא שמא הוא שמא אינו, מה למעלה ומה למטה מה לפניו ומה לאחור, ופעמים בנבואה שמא היא אמת שמא היא אינה, ופעמים בתורה שמא היא מן השמים שמא אינה, ואינו יודע המידות שידין בהן עד שידע האמת על בוריו ונמצא יוצא לידי מינות, ועל עניין זה הזהירה תורה ונאמר בה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים, כלומר לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה וידמה שמחשבתו משגת האמת, כך אמרו חכמים אחרי לבבכם זו מינות"

"ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרמש על הארץ. ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם". (בראשית א, כו-כז)

כתב הרב מאיר חדש זצ"ל בספרו אור מאיר (עמ' ט) על הקושי בדברי הפסוק הנ"ל עמד משה רבינו מיד כשהכתיב לו הקב"ה את הדברים ולכן מבקש משה מהקב"ה, לשנות את הלשון של נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, כדי לא לתת פתח למינים הכופרים ביחוד האל. וכדאיתא בבראשית רבה (ח, ח): "רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן אמר בשעה שהיה משה כותב את התורה היה כותב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק הזה שנאמר ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, אמר לפניו ריבון העולם מה אתה נותן פתחון פה למינים אתמהא".

משה חושש שמא מחמת מה שכתוב נעשה אדם יגיעו אנשים לאחת מהעבירות החמורות ביותר של כפירה ביחוד האל ואמונה בשיתוף, עבירות בהן סגי בהרהור קטן כדי להחריב את העולם כולו. וכמו

ומבואר דאף על פי שהתורה כותבת מיד אחרי הפסוק של נעשה אדם, פסוק בו מבואר שרק הי לבדו ברא את העולם וכדכתיב (בראשית א, כז): "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם" מכל מקום היה הפסוק של נעשה אדם בצלמנו וכו' מקור וראיה לטענתם של המינים והם אכן ניסו להוכיח מהפסוק הנ"ל את דעותיהם הכוזבות.

ומבואר שכשהאדם נמשך אחר דעתו הקצרה וחושב מחשבה שגורמת לו לעקור את אחד מעיקרי התורה והאמונה, הרי הוא נעשה מין וכופר ומחריב את עולמו הפרטי ואת כל העולם כולו. ולכן חושש משה שמא ילמדו אנשים ממה שכתוב "נעשה אדם" שיש שתי רשויות ויגיעו למינות. (ועיין בהקדמת הרמב"ם להלכות יסודי התורה שם מבאר שהחיוב להאמין ביחוד האל הוא אחד מעיקרי האמונה)

ולא עוד אלא שגם הקב"ה הסכים שלא כדאי שהפסוק הזה כצורתו יגיע לידיהם של אנשים שעלולים לטעות וכדאיתא בגמרא במגילה (דף ט ע"א): "מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם, נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולם לדעת אחת וכתבו לו אעשה אדם בצלם ובדמות".

ומפרש רש"י (בד"ה אעשה אדם): "אעשה אדם – שמכאן פקרו המינין לומר שתי רשויות הן, דכתיב נעשה אדם".

ומבואר שכדי למנוע מתלמי להוכיח מהתורה קיום שתי רשויות חייו, נתן הקב"ה בדרך נס בלב כל אחד ואחד מהשבעים ושנים חכמים לשנות את

טענותיהם של המינים וחששו של משה לא היה חשש שוא ואכן זו היתה אחת מהטענות אותן טענו המינים והכופרים כשבאו להצדיק את כפירתם וכמו שמפרשים חז"ל בבראשית רבה (ח, ט):

"שאלו המינים את רבי שמלאי כמה אלוהות בראו את העולם? אמר להם אני ואתם נשאל לימים הראשונים, הה"ד כי שאל נא לימים ראשונים למן היום אשר ברא אלקים אדם, אשר בראו אין כתיב כאן אלא אשר ברא חזרו ושאלו אותו אמרו לו מה הוא דין דכתיב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו? אמר להון (אמר להם) קראון מה דבתריה (קראו את הפסוק הבא) ויבראו אלקים את האדם בצלמיהם לא נאמר אלא ויברא אלקים את האדם בצלמו".

אדם): "אע"פ שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום לאפיקורסים לרדות, (לטעות ולכפור) לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומדת ענוה, שיהיה הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן ואם כתב אעשה אדם לא למדנו שיהיה מדבר עם בית דינו אלא עם עצמו ותשובתו כתב בצידו ויברא אלקים את האדם ולא כתב ויבראו".

ומבואר שהקב"ה כתב נעשה אדם למרות שפתח פתח לאפיקורסים לטעות ולמרות שהם אכן הוכיחו מפסוק זה את דעותיהם, מכל מקום לא נמנע הקב"ה מלכתוב פסוק זה, והכל כדי ללמדנו דרך ארץ ומדת ענוה, הכל כדי ללמד שיש מקום לגדולים להימלך עם הקטנים מהם ואין זו פחיתות כבוד, אלא להיפך זוהי מעלה גדולה להימלך וליטול רשות אפילו מהקטנים, כמו שהקב"ה נמלך במלאכי השרת למרות שהוא בראם ואין בכוחם להועיל לו ולא כלום.

נמצאנו למדים שטעות בדרך ארץ היא הפגיעה הגדולה ביותר בכבוד שמים, עד שהקב"ה מוכן לכתוב דברים שעלולים להביא לטעות אפילו ביחוד ה', דברים שעלולים להיות סמך לכופרים באחד מעיקרי האמונה, דברים שהרהור בס עלול להביא לחורבן העולם והכל לא כדי ללמד כללים ויסודות בעניני דרך ארץ,

הכתוב בתורה ולתרגם את הפסוק נעשה אדם לאעשה אדם.

נמצאנו למדים שטענתו של משה היתה טענה נכונה ובמה שכתוב בתורה נעשה אדם יש פתח לטעות ואכן טען המינים ותלו את טעויותיהם בפסוק זה ואף הקב"ה הסכים שכאשר מתרגמים את התורה, יש לכתוב אעשה אדם ולא להסתמך על הפסוק הבא שבו כתוב ויברא אלקים את האדם. ואם כן צריך ביאור מדוע למרות הכל מורה הקב"ה למשה לכתוב את הפסוק בלא שום שינוי?

דרך ארץ קדמה לתורה ומבארים חז"ל שהקב"ה ביקש ללמד על ידי מה שכתב נעשה אדם לימוד מהותי ויסודי לכל בני העולם כולו וכדאיתא בבראשית רבה (ח. ח): "אמר לו (הקב"ה למשה) כתוב וכל הרוצה לטעות יטעה, אמר לו הקב"ה משה, האדם הזה שבראתי, לא גדולים וקטנים אני מעמיד ממנו שאם יבוא הגדול ליטול רשות מן הקטן ממנו והוא אומר מה אני צריך ליטול רשות מן הקטן ממני והן אומרים לו למוד מבוראך שהוא ברא את העליונים והתחתונים, כיון שבא לבראת את האדם נמלך במלאכי השרת".

דברי המדרש הנ"ל הם המקור למה שכתב רש"י (בבראשית א, כז, ד"ה נעשה

יח) עץ חיים היא למחזיקים בה לומר לך מה עץ קטן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים קטנים מחדדים את הגדולים והיינו דאמר ר' חנינא הרבה למדתי מרבתי ומחבירי יותר מרבתי ומתלמידי יותר מכולן. וצ"ב הרי מה שעץ קטן מדליק את הגדול אינו בהכרח שיתכן גם הפוך א"כ מה הלימוד לדברי תורה?

אלא עץ גדול אינו יכול להדליק כי לא נתפס בו האש וחיבים לשים גם עצים קטנים כדי שזה ידלק כך גם בדברי תורה בלי הקטן אי אפשר לגדול בדברי הרמב"ם עצמו בפ"ה מת"ת הי"ג שכתב וז"ל 'התלמידים מוסיפין חכמת הרב ומרחיבין לבו. אמרו חכמים הרבה חכמה למדתי מרבתי ויותר מחבירי ומתלמידי יותר מכולם. וכשם שעץ קטן מדליק את הגדול כך תלמיד קטן מחדד הרב עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה' ונראה שהכונה היא שהירידה לפרטים הקטנים שהתורה לא תהיה בגדר חכמה עמומה אלא שכל דבר יגודר עד הסוף זה הפשט שמרחיבין ליבו גם אצל התלמיד יכול להיות פילפול התלמידים אצל מי שהוא יותר תלמיד ממנו.

ורובד נוסף שיש לבאר במה שהתלמידים מרחיבים את דעתו של הרב שלפעמים דווקא קטן הראיה שלו הקטנה שהוא לא מבין ושואל זה נותן לרב את

אלא רק כדי ללמד פרט אחד בהלכות דרך ארץ.

ומבואר שעד כמה שטעות וכפירה ביחוד הא-ל היא חמורה עמוקה ונוראה, מכל מקום טעות בדרך ארץ היא חמורה יותר, עמוקה יותר והיא הפגיעה הגדולה ביותר בכבוד שמים. ולכן את הלימוד הזה מלמדת אותנו התורה בתחילת פרשת בראשית, כדי שנדע שדרך ארץ היא דרך שמים ושדרך ארץ היא הכניסה הראשונה אל התורה. וכדכתיב (בראשית פרק ג, כד): "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים".

ומפרשים חז"ל בתנא דבי אליהו (רבה א, א): "לשמור את דרך – זו דרך ארץ. עץ החיים - מלמד שדרך ארץ קדמה לעץ החיים ואין עץ החיים אלא תורה שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה". עכ"ד הרב מאיר חדש זצ"ל.

למה נמשלו דברי תורה לעץ

ויש להוסיף שמלבד הענין של דרך ארץ שיש במה שהאדם הגדול מתייעץ עם הקטן.

יש בזה בחינה נוספת שאמרו בגמ' תענית (ז). אמר רב נחמן בר יצחק למה נמשלו דברי תורה כעץ שנאמר (משלי ג-

מבריסק, בעל "בית הלוי" ושאלה בפיו: "רבי, האם אני יכול לצאת ידי חובת ארבע כוסות בחלב, היין יקר מדי בעבורי". קרא הגאון לאשתו הרבנית ולחש לה לתת לאיש עשרים וחמישה רובל, כדי שיוכל לקנות יין לד' כוסות.

משנגשה לתת לו סרב האיש ולא קיבל, באומרו: "לשאול שאלה באתי ולא לפשוט יד", אולם הגאון שידלו בדברים, שהמעות נתונות לו בהלואה עד שירחיב ה' גבולו.

משיצא האיש עם המעות, שאלה הרבנית את הרב: "מה ראית לתת עשרים וחמישה רובל, הרי יין לד' כוסות אינו עולה על שנים-שלושה רובלים?" ענה לה הרב: "הלא שמעת את שאלתו, מהו לצאת ידי ד' כוסות בחלב, אילו היה לו די כסף עבור סדר ליל פסח כהלכתו, בשר ודגים, אסור היה לו לשתות חלב אחר הסעודה, והיאך יקיים מצוות ארבע כוסות בחלב? הא למדתי שאין לו כלל לצורכי הפסח, ולכן נתתי לו די מחסורו."

זו דוגמא להבנת נפלאה של כוחות הנפש ומה מסתתר מאחורי הבקשה.

לא יפסיע על ראשי עם הקדש

ואשר על כן גם כשנכנסים לבית המדרש כדי ללמוד תורה, צריך להיזהר ולנהוג בדרך ארץ, לא לפגוע ואף לא

ההבנה לא רק ברובד בגדול של הדבר אלא גם איך זה מתסדר עד הסוף

הרבה תשומת לב לפרטים הקטנים של החברה נמצא בשמיים לגיבוש יש רבנים שהם בשם שמיים ואין הם יורדים לפרטים הקטנים. לדוגמה בעל הגיע להתייעץ עם רב בעניני שלום בית, ואמר שאשתו אינה מעריצה אותו.

ענה לו אותו רב שנמצא בשמי שמים, נקדישך ונעריצך כתוב רק בתפילה.

ברור שתגובה זו של הרב היא מפני שהוא שנמצא בשמיים הוא אינו מבין מה מסתתר מאחורי השאלה הזאת זה מה שמסתתר מאחוריה אומר לא בבית שלו מעריצה אותו מה גורם שיהיה לזלזל בעצמו.

כבוד והערכה עצמית משפט שזה מגיע מהבית פנימה.

כך הרבה חכמת חיים כדי להבין מה מסתתר מאחורי המילים.

אולי דוגמא רב שהוא בשביל שמים ואינו יודע לקרות עליו בקלות יכול להגיד לה שאני צריך לסדר את כל הכסף מה למה זה כזה בכלל אבל אם הוא יודע להגיד לה לרדת לשמוע את הקטן

ויש להוסיף דוגמא לזה מאמונה שלימה (שמות עמ' ע) בהגיע חג הפסח נכנס יהודי אצל גאון רבי יוסף בער

ולא עוד אלא אפילו היו היושבים הדיוטות ושפלים והפוסע ת"ח גדול ופרנס מכובד, מכל מקום אסור לו לפסוע כשהם יושבים על גבי הקרקע וכמו שפוסק הרמב"ם (בפרק כ"ה מהלכות סנהדרין ה"ב): "וכן אסור לו לנהוג בהן קלות ראש, אע"פ שהם עמי הארץ ולא יפסיע על ראשי עם הקדש, אע"פ שהן הדיוטות ושפלים, בני אברהם יצחק ויעקב הם וצבאות ה' שהוציא מארץ מצרים בכוח גדול וביד חזקה".

הרמב"ם מבאר שלא רק ביזוי ופגיעה בבני אברהם יצחק ויעקב אסורים, אלא כל קלות ראש וכל מיעוט בכבודו של הפחות שבפחותים אסורים, שהרי כלל ישראל הם צבאות ה', בניו הנבחרים של הקב"ה שלמענם הסכים הקב"ה לשנות את כל סידרי בראשית. ואם בהדיוטות ושפלים צריך לנהוג בכזה כבוד ודרך ארץ, קל וחומר שיש לנהוג בכבוד ובדרך ארץ בבני הישיבה.

בריך רחמנא דכספיה לאבדן וכאשר אדם מסיח דעת מכבוד חבריו ומהנהגת דרך ארץ, הוא עלול להענש באופן נורא וכדאיתא ביבמות (קה ע"ב): "דר' חייא ור' שמעון בר רבי הוו יתבי (ר' חייא ור' שמעון ישבו והמתינו לרבי שעמד למסור את שיעורו) אדהכי אתא ר' ישמעאל בר' יוסי לגבייהו תוך כדי

להראות כמזלזל בכבוד בני הישיבה וכמו שמבואר בגמרא במסכת סנהדרין (ז ע"ב): "מנין לדיין שלא יפסע על ראשי עם קודש שנאמר לא תעלה במעלות וסמך ליה ואלה המשפטים"

ומפרש רש"י (בד"ה על ראשי עם קודש): "כשהיה המתורגמן דורש היו הציבור יושבים לארץ והמפסיע ביניהן לילך ולישב במקומו נראה כמפסיע על ראש".

את טעם האיסור מוסיף ומבאר המאירי עמ"ס יבמות (קה ע"ב): "שהיו נוהגים לישוב בקרקע ובדוחק ויש רוע מוסר בהפסעה עליהם"

ומבואר שאסור לכל אדם ואף לדיינים ולתלמידי חכמים להפסיע על ראשי עם קודש, (בזמן שאין הציבור צריכים להם אולם במקום שהציבור צריכים להם מותר לפסוע על ראשי עם קודש כמו שיתבאר בהמשך - עיין תוס' דיה מי ביבמות קה ע"ב) למרות שאינם מתכוונים לזלזל או לפגוע באנשים היושבים וכל מטרתם היא להגיע ולשבת במקומותיהם, עם כל זה יש חוסר כבוד, חוסר דרך ארץ ורוע מוסר, כאשר אדם פוסע במקום בו יושבים אנשים על גבי הקרקע, כיון שהוא נראה מזלזל באנשים היושבים.

א"ל (ר' ישמעאל ב"ר יוסי לאבדן) וכי רבך אלקים הוא (ומפרש המהרש"א: דר' ישמעאל ב"ר יוסי רמז לאבדן - שהלומדים בבית המדרש ואף רבי צריכים לו ולתורתו, כמו שהיו ישראל צריכים לתורתו של משה אדהכי אתיא יבמה לקמיה דרבי (באה יבמה לחלוץ לפני רבי א"ל רבי לאבדן פוק בדקה (צא ובדוק אם היא גדולה כדי שיהיה אפשר לחלוץ לה) לבתר דנפק א"ל ר' ישמעאל (לרבי) כך אמר אבא איש כתוב בפרשה (בפרשת יבום כתיב - "אם לא יחפוץ האיש" - ועל כן צריך שהיבם יהיה גדול) אבל אשה יכולה לחלוץ או להתיבם) בין גדולה בין קטנה. אמר ליה (רבי לאבדן) תא לא צריכת כבר הורה זקן (ועל כן אין אתה צריך לבדוק את היבמה) קמפסע אבדן ואתי (היה אבדן חוזר למקומו) א"ל ר' ישמעאל בר' יוסי (לאבדן) מי שצריך לו עם קדוש יפסע על ראשי עם קדוש מי שאין צריך לו עם קדוש היאך יפסע על ראשי עם קדוש? (למרות שההלכה דאדם שיוצא לצורך יכול לחזור אפילו אם יפסע על ראשי עם קדוש, מכל מקום כיון שכאן התברר שאבדן יצא שלא לצורך, שהרי אפילו קטנה יכולה להתיבם, היה אסור לו לחזור למקומו ולפסוע על ראשי עם קדוש - ערוך לנר) א"ל רבי לאבדן קום בדוכתיך לעמוד במקומך) באותה שעה נצטרע אבדן וטבעו שני בניו ומאנו שתי כלותיו,

המתנתם בא רבי ישמעאל בר' יוסי (והצטרף ללימודם) אדהכי אתא רבי למתיבתא (תוך כדי כך הגיע רבי לישיבה) אינהו (ר' חייא ור"ש ברבי) דהוו קלילי (לא היו כבדים) יתיבו בדוכתייהו (הספיקו לשבת במקומותיהם מיד) ר' ישמעאל בר' יוסי אגב יוקריה (מחמת כבודתו) הוה מפסע ואזיל היה הולך למקומו, אע"פ שכבר ישבו הקהל על גבי הקרקע) אמר ליה אבדן (לר' ישמעאל בר' יוסי) מי הוא זה שמפסע על ראשי עם קדוש, אמר ליה אני ישמעאל בר' יוסי שבאתי ללמוד תורה מרבי. (א"ל אבדן לרבי ישמעאל ב"ר יוסי) וכי הגון אתה ללמוד תורה מרבי (ומפרש המהרש"א - שרבי התייחד בענוותנותו וכדכתיב משמת רבי בטלה ענוה וע"כ אין ראוי שילמד מרבי אדם שמפסיע על ראשי עם קדוש) א"ל (ר' ישמעאל ב"ר יוסי לאבדן) וכי משה היה הגון ללמוד תורה מפי הגבורה (ומפרש המהרש"א: שר' ישמעאל ב"ר יוסי רמז לאבדן, שכמו שלמשה היה מותר לעשות מעשים שנראה מהם כאילו הוא מתגאה על הציבור, משום דלפי צורך הענין יש היתר להראות כמשתרר, אף הוא גם כן מחמת הצורך מפסיע על ראשי עם קדוש) א"ל (אבדן לר' ישמעאל ב"ר יוסי) וכי משה (מפרש המהרש"א: אמנם למשה היה מותר להראות כמתגאה וזה משום שהיו ישראל צריכים לו אולם אתה ר' ישמעאל ב"ר יוסי כלום צריכים לך הציבור)

אמר רב נחמן בר יצחק בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא".
 ובפרט בבית המדרש, היא פגיעה שאין כמות בכבוד שמים.

אם נוסיף ונתבונן נראה שאבדן לא היה אדם פשוט, אלא מבחירי תלמידיו של רבי, עד שרבי מינה אותו למתורגמך (המכריז על הדרשה ברבים) וכדאיתא בירושלמי (עמ"ס ברכות פ"ד ה"א): "רבי מפקד לאבדן אמוריה"

ואבדן היה נאמן על רבי ולכן שלח אותו כאשר היה רבי צריך לברר כמה ענינים (כמו שמביאה הגמרא בנדה סו ע"א וביבמות קה ע"א) ומוכח שרבי סמך על טהרתו, על שיקול דעתו ועל חכמתו של אבדן. ועל כן כבחיר התלמידים, ראה אבדן מקום למחות ברבי ישמעאל ב"ר יוסי שהיה נראה כמזלזל בדברי חכמים שאסרו להפסיע על ראשי עם קודש, (עיין פירוש יעב"ץ סוף מסכת יבמות)

אולם מכל מקום היה לו לאבדן להזהר ולראות את רבי ישמעאל בייר יוסי בעין טובה, לדון אותו לכף זכות, לא לביישו ברבים (עיין מאירי יבמות קה ע"ב)

ולהזהר משנה זהירות מלפסוע עם ראשי עם הקדש.

דרך ארץ ולימוד המוסר

[ומפרש הערוך לנר דג' העונשים שנענש אבדן הם כנגד ג' החטאים שחטא ז"ל (שם): "והנלענ"ד דג' רעות עשה אבדן, האחד שחשד להצדיק ר' ישמעאל בר' יוסי כאילו רצה לפסוע על ראשי עם קודש והשני על שביזהו ואמר וכי אתה הגון ללמוד תורה מרבי, והשלישי שפסע על ראשי עם קודש כשחזר כאילו יצא לצורך ובאמת יציאתו שלא לצורך היתה שלא היתה צריכה בדיקה ונגד ג' אלו באו ג' פורענויות, דעל שחשד בכשרים לקה בגופו ועל שביזה לתלמיד חכם טבעו בניו, דאמרינן בגמרא מאן דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן ומי ששונא תלמיד חכם הוי העונש נגד זה שימותו בניו לבל יהיה לו זרע עוסק בתורה ונגד מה שפסע שלא לצורך מאנו כלותיו, להורות לו שבדיקה לחליצה שלא לצורך היה"].

נמצאנו למדים עד כמה היה על אבדן להתבונן ולבדוק האם באמת מותר לר' ישמעאל ב"ר יוסי להפסיע על ראשי עם קודש. ואף לאחר שאבדן הוכיח את רבי ישמעאל ב"ר יוסי, היה על אבדן להישמר ולהזהר מכל סרך של הפסעה על ראשי עם קודש. ומחמת הטעות והשגגה של אבדן הוא נענש בעונשים נוראים. והיינו משום שטעות בדרך ארץ וזלזול בזולת

תורה של חסד ולא עוד אלא שתורתו של דואג היתה יקרה וחשובה כל כך, עד שכביכול עשה דואג עם תורתו חסד עם הקב"ה ולמרות הכל עם כל הרמה הגבוהה של דואג ושל תורתו, ירד דואג לשפל המדרגה מחמת שנאתו, קנאתו והלשון הרע שדיבר על דוד.

ולכן תקנו רבותינו את לימוד המוסר בישיבה כדי שנהיה ערים כל העת ללבנו, למחשבותינו ולמעשינו, כדי שנלמד שדרך ארץ היא דרך ה' וכדי שנבין ונשכיל שדרך ארץ קדמה לתורה. עכ"ד הרב מאיר חדש זצ"ל.

מה הראיה מתקיעת שופר של עלייתו של משה להר לסיבה התקנה שיתקעו בשופר בכל ר"ח אלול

ויש להוסיף בזה מה מש"כ בלמעשה על אלול לבאר מה שתניא בפרקי דר' אליעזר (פרק מו) בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות. והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחרי עבודת אלילים, - כדי לא לחזור שנית על הטעות, - והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר 'עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר' (תהלים מז ו). **לכן התקינו חז"ל שיהיו תוקעין בר"ח אלול בכל שנה ושנה.** (עכ"ד פרקי דרבי אליעזר. מכאן ואילך מדברי הרא"ש סוף מסכת ר"ה) וכל החודש - כדי להזהיר ישראל שיעשו

לאור האמור מבואר מה רבה היא החובה והאחריות, לנהוג בדרך ארץ בבית המדרש ועד כמה עלינו לא להסיח דעת כלל מלהישמר ולהיזהר מכל מעשה שיש בו (כלשון המאירי) רוע מוסר, לא להפסיע על ראשי עם קדש, להימלך אף עם הקטנים מאתנו, לנהוג כבוד זה בזה ולהבין שדרך ארץ זוהי דרך ה'.

ההתבוננות וההתחזקות בהלכות דרך ארץ הן חובה לא רק לאנשים קטנים או בינוניים, לימוד המוסר וכל הלכות ההנהגה בין אדם לחבירו, הן תנאי הכרחי להתעלות גם לגדולי העולם הנעלים ביותר וכמו שאומר דוד לדואג בתהלים (נב א-ג): "למנצח משכיל לדוד. בבוא דואג האדמי ויגד לשאול ויאמר לו בא דוד אל בית אחימלך. מה תתהלל ברעה הגבור חסד אל כל היום".

ומפרשים חז"ל במדרש תהילים (תהילים נ"ב): "אמר דוד לדואג, אדם שעסוק כל היום בחסד אל כל היום זה תורה, שנאמר ותורת חסד על לשונה, יעסוק בדברים הללו? דבר אחר חסד אל אדם שעושה חסד עם האל דבר קשה כביכול שכל מי שעוסק בתורה כאילו עושה חסד עם האל".

דואג היה ראש הסנהדרין אדם גדול בתורה באופן מופלא וכל תורתו היתה

פנימי בלתי מודע שגרם לטעות זו כאמרם ז"ל (בר"ר ח ח) הרוצה לטעות יטעה.

ודייק רבנו ירוחם הלוי ממיר זצ"ל בלשון חז"ל הרוצה לטעות, - היינו כי הטעות מתחילה ממה שהאדם רוצה לטעות רצון זה אינו בהכרח מודע ויתכן שהוא טמון מתחת לסף ההכרה אדם שקיים בו הרצון לטעות ימצא תמיד את האפשרות לטעות אם זו טעות בחשבון אם זו טעות אחרת.

וכן היה בחטא העגל - אילו היו מחפשים את האמת בוודאי היו מוצאים אותה, ומיד היו מגיעים למסקנה פשוטה, כי יום זה שעלה משה להר אינו בכלל הארבעים יום אלא שהם רצו לטעות וביקשו איזו סיבה להיתלות בה, ע"כ טענו שמשה רבנו לא ירד מההר. ולא עבדו ישראל ע"ז אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא (סנהדרין סד)

ויאמר אלוקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א כו) ופירש"י 'אף על פי שלא סייעוהו - המלאכים - ביצירתו, ויש מקום לאפיקורסים לרדות', דהיינו שיכולים לטעות בלשון הפסוק שכתוב 'נעשה אדם' בלשון רבים ולטעון שיש שני רשויות חס וחלילה, בכל זאת 'לא נמנע הכתוב' מלכתוב בלשון רבים, כדי ללמד

תשובה, שנאמר אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו (עמוס ג ו) (פסוק נוסף זה ללמדנו על הרחבת תקיעת שופר לכל החודש - של"ה) וכדי לערבב השטן, וכן נוהגין באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפילה (טור תחלת הל' ר"ה) דברי פרקי דרבי אליעזר צריכים ביאור - הלא העברת השופר במחנה לא היתה אלא להודיע לעם תאריך עליית משה להר, כדי שלא יטעו בשנית ומה ענינה לתקיעת שופר של חודש אלול, שמבואר בדברי הטור שמטרתה - להזהיר את ישראל שיעשו תשובה. ועוד יש להבין איזה ייחוד היה בתקיעת ישראל במדבר שהקב"ה נתעלה באותו שופר, והרי תקיעה זו היתה רק כעין צפירה, לפרסם שידעו בבירור זמן עליית משה השמימה. וכן יש להבין, הלא התקיעה במדבר היתה חד פעמית ואיך למדים ממנה לתקוע בכל החודש.

ועוד צ"ב למה לא בא השטן עם מיטה ודמות משה להטעותם וכיו"ב שבפעם באמת משה מת ובפרט שיש לו הרבה יותר ענין להכשיל וכוחו של היצר גדול.

הרוצה לטעות יטעה בכל מקרה

אלא מבאר רבינו השפתי חיים (מועדים א עמ' לה) טעות בנ"י בספירת המ' יום ששהה משה בשמים לא נבעה מכוח טעות בחשבון גרידא, אלא מרצון

וכפי שהוא מפורש וכפי שנלמד אינו מכריח מבחינה שכלית אף אחד להתפס לשגיאה כזאת. הרוצה לטעות מי שחפץ לכתחילה לכפור, אדם המעונין למצוא נקודת אחיזה לסכלותו, ומפקיע את הכתוב מכוונתו האמיתית, רק הוא מסוגל לסרס את הפירוש בכתוב הזה. ואמנם בשבילו אין עצה, כי בודאי ימצא מקום אחר לטעות בו. בגללו לא נקפח לימוד של דרך ארץ ממקבלי התורה. רצונו בכך, יבוא ויטעה.

ומכח זה הפריך, את הטענה הנפוצה שיש צורך להכיר ולדעת את הלכי הרוח של המדע ושל התרבות המודרנית, כדי לקיים 'ודע מה שתשיב לאפיקורס'. (ילקוט לקח טוב בראשית עמ' י)

יתירה מזו, במאמר הזה והרוצה לטעות יטעה, משמע גם שמי שרוצה לטעות יטעה בין כה וכה, ואפילו אם היה כתוב בתורה אעשה אדם, כי הוא רוצה לטעות ולכן היה מוצא ראייה וסיבה אחרת לטעותו, וכך כתב החפץ חיים (על התורה פר' בראשית עמ' ל', על פסוק זה בשינוי לשון) מי שרוצה לטעות, לא יועילו לו התיקונים... כי גם כן היה טועה מי שרוצה לטעות, ובשביל זה לא אמר הקב"ה למשה לתקן את הלשון, בעת שצריכים ללמוד מזה מידה בדרך ארץ.

דרך ארץ ומידת ענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן.

הג"ר אלחנן וסרמן הי"ד (הו"ד בספר אור אלחנן ח"ב עמ' כ"ח) הקשה שבדרך כלל, כאשר אדם בא לעשות עיסקה במסחר הוא שוקל ובודק היטב את מידת האפשרות להרויח לעומת החשש להפסיד. משום כך, כאשר יציעו לו לאדם עסק שעל ידו יוכל להרויח הון רב, אך יחד עם זאת קיים סיכון שיפסיד את כל רכושו, ימנע הנוון והזהיר מלהיכנס לעיסקא כזו. לפי"ז נשאלה כאן שאלה גדולה: אכן הלימוד שיש לנו בפסוק הזה בהלכות דרך ארץ ונימוסים הוא לימוד חשוב לכשעצמו. אך לעומת זאת מי שיטעה בפירוש הנכון של המילה נעשה עלול ח"ו לכפור בהקב"ה ולאבד ב' עולמות? איך ניתן, א"כ, להבין שלמרות זאת הורה הקב"ה לכתוב כך?

אלא אמר רבן אלחנן צ"ל **שלמעשה אין כאן שום סיכון**. דורות רבים לומדים התינוקות בחדר מתוך החומש את הפסוק נעשה אדם וגו' ואינם נכשלים בטעות. הכל לומדים פסוק זה כמשמעו, כפי שמפרש רש"י, שכביכול הקב"ה נטל עצה מהמלאכים כדרך הראויה ממידת דרך ארץ, ואין איש מעלה על דעתו לפקפק חלילה, בייחודו יתברך, ולהכשל בעוון של אמונה בשיתוף. הפסוק כפי שהוא כתוב

תקיעת שופר עוקרת הרצון לטעות תפקיד השופר לעורר לתשובה

לאור הדברים הללו נוכל להבין כי תקיעת השופר בזמן עליית משה להר (בשלישית) לא היתה רק לצורך פרסום מועד עלייתו ההרה, אלא כדי לעוררם לתשובה השופר היה צריך להוציאם מהרצון לטעות, שהיה חדור בהם, ושבעטיו חטאו את חטא העגל, וכדי שלא יטעו בשנית ולא יקשו עורפם עוד. זהו גם הענין שהקב"ה נתעלה באותו שופר, היינו שנתעלטה הנהגתו ממידת הדין למידת הרחמים על ידי התעוררות לתשובה שנגרמה על ידי השופר. וכמו שמבארים את הפסוק עלה אלוקים (מידת הדין) בתרועה - על ידי התעוררות, ה' (מידת הרחמים) בקול שופר - על ידי השופר.

אלא היצר לא יכול לנסות את האדם אא"כ הוא רוצה לטעות אבל אם אינו רוצה לטעות הוא לא יוכל להכשילו וכמו שאמרו שלא עבדו ישראל ע"ז אלא כדי להתיר להם עריות.

ולכן היות ופעם שניה הם לא רצו לטעות כי השופר עוררם בתשובה

וכיצד השופר גורם לאדם שלא לטעות כי הוא מעורר בני אדם מהבלי הזמן.

הלימוד מזה למעשה עד כמה חשוב לימוד המוסר והדרך ארץ עד שעדיף שיהיה מקום לטעות בעיקרי האמונה.

"ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותינו" (א, כו) א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים - אל יברא, ומהם אומרים - יברא וכו', רב הנא רבה של ציפורין אמר, עד שמלאכי השרת מדיינין אלו עם אלו ומתעסקין אלו עם אלו, בראו הקב"ה, אמר להן, מה אתם מדיינין כבר נעשה אדם (מד"ר ח, ה) והנה, לעיל במדרש אמרו שם, בשעה שבא הקב"ה לברא את האדם הראשון, נמלך במלאכי השרת, ואמר להם, נעשה אדם, בצלמינו

אותה סגולה שהשתמש בה משה רבנו בעלותו להר, משתמשים בה כל החודש. אלא שלבנ"י היה די בתקיעת שופר פעם אחת כדי להביאם להתעוררות, מה שאין כן אצלנו - תקיעה חד פעמית אין בכוחה לעורר אותנו לתשובה, ע"כ אנו תוקעים

ולפי"ז מובן מה שהקשנו עוד למה לא בא השטן עם מיטה ודמות משה להטעותם וכיו"ב שבפעם באמת משה מת ובפרט שיש לו הרבה יותר ענין להכשיל וכוחו של היצר גדול.

לפניכם עכשיו תוכלו לדון אם היה כדאי!... ואח"כ באמת הראה להם הקב"ה שיש בו חכמה יותר מהם, שידע לקרא שמות וכו'. כמו"כ סיים בנידון דידן, עד שאבא ואדון עמכם אם לפתוח ישיבה או לא, הנה לפניכם צורת בני תורה, כעת תוכלו לראות במעלתם ולדון, ובודאי תראו שכדאי היה הדבר! (לב שלום)

לתגובות ולמאמרים נוספים
P0583271323@gmail.com

כמו כן ניתן להאזין לשיעורי למעשה בקול הלשון 07222741111 וכן להוריד מהעמדות של קול הלשון

"לקחו בדברים נאים" [ב]

האדם נתבע לפי "ויקה ה' אלקים את האדם, ויניחהו בגן עדן לעבדך ולשמרה" (בראשית ב, טו). ופרש רש"י: לקחו בדברים נאים, ופתהו להכנס. ותמה בשל"ה הקדוש ("תולדות אדם", בית ישראל ט): "היה קשה לי מכמה שנים, הלא כל מגמתנו הוא לבוא לגן עדן, ואשרי היוכה – ואדם הראשון לא רצה להכנס עד שפתהו הקדוש ברוך הוא?!"

כדמותינו, ומדוע נמלך ה' במלאכי השרת? "ללמדך דרך ארץ וענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן" (רש"י) וכשנצטרף שני הדברים יחד יוקשה הדבר מאוד, הקב"ה שואל ונמלך במלאכי השרת - בשביל מידת ד"א שימלך הגדול בקטן, ולבסוף, עד שהספיקו המלאכים להכריע - "אמר להם הקב"ה מה אתם מדיינין כבר נעשה אדם", ומה זאת? סיפר הגה"צ רבי בן ציון ברוק צ"ל עובדא דהוי בדידיה, כשרצה ליסד ישיבה בעיר לוצק, היה זה קרוב לחג הפסח, ולא היה בידו שום אמצעים לסדר להם אכילה ושינה וכו', ואעפ"כ סיפר, שלחתי טלגרמה שיבואו הבחורים ללוצק, ובאו כחמש עשרה בחורים, וסמכתי ע"ז שלאחר שיבואו כבר אדאג אצל הבעלי בתים להתרימים כנהוג, ואולם כשבאתי לפני הבע"ה התרעמו עלי וטענו נגדי, מדוע לא עשיתי אסיפה קודם שהבאתי את הבחורים, לדון עמהם אם לעשות כאן ישיבה או לא ועלה בדעתי רעיון נפלא כדי לפייסם, ואמרתי להם כך: הנה אמרו במדרש שנתיעץ ה' עם המלאכים לפני שעשה את האדם, ועד שהמלאכים הספיקו לדון אמר להם ה' כבר נעשה אדם, ויש להבין ממ"נ, אם נמלך הקב"ה למה בינתיים ברא את האדם בלא תשובתם. אלא שכך אמר להם הקב"ה, על מי אתם דנים אם לברא או לא, על האדם! וכי יודעים אתם טיבו של האדם - מהו כדי שתדונו עליו? והרי עוד לא נברא! הנה הוא

הקדוש ברוך הוא ברא את העולם שיתנהג ויתנהל בדרך הטבע, משום שנו הדרך הטובה והמבחרת עבורנו. ואם פועלים שיעשה נס הרי זה כנגד רצונו ולמורת רוחו, ונחשב כהטרחה. וכך מצינו, שכאשר רבא התפלל ופעל שירדו גשמים בתקופת תמוז, התגלה אביו בחלומו ותמה: איך הטרחת כך במרום, והודיעו שכועסים עליו ומבקשים להענישו (תענית כד ע"ב) והוא נשוף לשמים (חלין קלג ע"א). משום שאין זה לרצון שמים, לחולל נסים.

מדוע, שאלתי. והשיב: עבורנו ולטובתנו. כי אלו היה העולם מתנהל בדרך נסית, ועין בעין היינו רואים השגחת הקדוש ברוך הוא והרעפת טובותיו עלינו, היינו חייבים בהכרת הטוב כפולה ומכפלת על כל החסדים הנעשים עמנו, והיינו נתבעים בכפל כפלים על כל פגימה קלה שבללור ועל כל הפחת דעת מחובתנו בעולמנו. הלא נראה, דור המדבר התנהל בנסים מפלאים ותדירים. ובאיזו חמרה נענשו על עוונותיהם המעטים. שהרי עליהם אמרו: "אין גדול, אלא מי שחטאיו ספורים" (כוזרי א, צג). "וינסו אתי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי" (במדבר יד, כב. אבות פ"ה מ"ד). עשר פעמים בארבעים שנה, הלואי עלינו. וכבר נגפו במאפה ובערה בהם אש ומתו בקברות התאוה וכמה פעמים בקש להשמידם. כי בהיותם מנהגים בנסים התביעה גדולה שבעתים והכעס רב

את התשובה לכך הבנתי מדברי הגמרא (תענית כד ע"א), פעם שכר רבי יוסי דמן יוקרת פועלים לעבד בשדהו, ואחר ולא הביא להם מזונם, אמרו לבנו, שהשגיח על עבודתם: רעבים אנו. היתה שם תאנה וידוע שעץ התאנים אינו מוציא פרותיו בבת אחת, אלא קמעה קמעה]. אמר הבן: תאנה תאנה, הוציאי ארותיך ויאכלו פועלי אבא. מיד הוציאה התאנה כל פרותיה, ואכלו. בינתים הגיע רבי יוסי והתנצל: אל תכעסו עלי שלא הבאתי מזונותיכם, כי טרוד הייתי בדבר מצוה עד עתה. אמרו לו: ישביעך הבורא, כשם שבנך השביענו. שאל: מהיכן האכילכם. אמרו: כך היה מעשה. הקמיד ואמר: בני, הטרחת את קונך להוציא תאנה פרותיה שלא בזמנה! ושאלתי את הסטייפלר זצ"ל: מאי משמע "להטריח את הקדוש ברוך הוא", הלא פסוק מפרש הוא: "הלוא ידעת אם לא שמעת, אלקי עולם ה', בורא קצות הארץ, לא יעף ולא ייגע!" (ישעיה מ, כח) היש טרחה לפניו יתברך?

וענני במתק שפתיו: כל דבר שהאדם עושה ברצון ובנכונות, קל הוא לפניו. כשם שיעקב עבד ברחל שבע שנים, בחרב ביום ובקרח בלילה, "ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה" (בראשית כט, כ). מה שהאדם עושה למורת רוחו וכנגד רצונו, דומה בעיניו כטורח ויגיעה -

נדון אחר רבו, עשה מצוה אחת אשריו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף זכות. עבר עברה אחת אוי לו, שהכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף חובה.

אי
E

פרשת בראשית. וכאמור, נפסק כך להלכה ברמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ד) ברי"ף (ראש השנה ג ע"ב) ובפמ"ג (מצות עשה טז).

ואיך יובן: איך הורו לרשע שבישראל ולצדיק שבישראל, שיראו

עצמם כבינונים!

ואיך נחשב את העולם כלו כן, לא נדבר על היהודים, עשומרי המצוות אינם הרב, עדין. אבל כל גויי הארצות ומשפחות האדמה, הלא את שבע מצותיהם אינם מקימים (בבא קמא לח ע"א), ואיך נצטיינו לראות את כל העולם כלו כחציו זכאי?! והתשובה, דוקא משום כך.

ששנינו (חלין צב ע"ב) שמתוך שלושים מצוות שקבלו עליהם בני מח, אינם מקימים אלא שלוש. במלים אחרות, פשיטת רגל של תשעים אחוזים. ואלו שלוש? הנה אחת, לדגמה: אוכלים הם בשר אדם, איזו זועה, ומודעים לכך, ולכן אינם מוכרים אותו באטליז. זו המצוה. מי שרוצה להכין רגל קרושה, מקבל מתחת לדלפק. איזו צדקות! -

עשרת מונים. ואם הנסים מידיים, גם הענש בא מיד ואין הנהגת אריכות אף. לכן אמרו (ספר חסידים סימן קג): "לעולם ינוס אדם מנסים".

נפלאים הדברים, ונבין תלונת בני ישראל במדבר: "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם" (במדבר יא, ה). וכתב רש"י: אם תאמר שהמצרים נתנו להם דגים חנם, והלא כבר נאמר: "ותבן לא ינתן לכם" (שמות ה, יח). אם תבן לא היו נותנים להם חנם, דגים היו נותנים להם חנם? ומה הם אומרים חנם", חנם מן המצוות.

ובאורו, שאמנם לא אכלו את המן ולא שטו מי באר ולא היו במצב של "לא חסרת דבר" (דברים ב, ז), "אפלו דבור לא היו חסרים, אלא מי שהיה מהרהר בלבו דבר, והוא נעשה!" (שמות רבה כא, י) אך עם זאת לא נתבעו לשלמות במצוות, כי לא היו להם השגות מרוממות ולא אפשריות נרחבות ולא הכרת הטוב מפלגת, כשם שהיו במדבר.

ועלה בידנו להבין בריתא הנראית תמוהה כל כך, ונפסקה ברמב"ם להלכה. שאמרו (קדושין מ ע"ב): תנו רבנן, לעולם יראה אדם עצמו כאלו חציו חייב וחציו זכאי. עשה מצוה אחת אשריו, שהכריע את עצמו לכף זכות, עבר עברה אחת אוי לו, שהכריע את עצמו לכף חובה. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, לפי שהעולם נדון אחר דבו והיחיד

מזעזע! הרי אלו שלא רצו לצאת ממצרים מתו בשלשת ימי האפלה והנותרים מוכנים היו לצאת, ובתנאי שלא יאלצו לפרע עצמם! וכד שלא יפצעו, מוכנים היו לותר על התורה ונותן התורה, ולהתנתק לנצד מהעם היוצא לקבל את התורה ולנחל את הארץ, ולהשאר עבדים לנצח!

והקדוש ברוך הוא לא ותר עליהם!

אמר הקדוש ברוך הוא למשה שיעשה הפסח, וגזר על הרוחות שמנשבות בגן העדן שידבקו בקרבן הפסח. התקבצו אצל משה ואמרו: בבקשה ממך, האכילנו מפסתך, מפני שאנו עיפים מן הריח. אמר להם: אם אין אתם נמולים אין אתם אוכלים, מיד נתנו עצמם למול. והיה הקדוש ברוך הוא עובר ומנשק כביכול כל אחד ואחד!

כה מרעיש: בשתי מצוות נצטו - ואת שתיהן קימו שלא לשמן! נמולו, כדי לאכל מבשר האבח - ואכלו ממנו בשל ניחוחו הערב! ובכח שתי מצוות שלא לשמן, לפעל גאלה!?

כן, אם החשך כה סמיך ועב, אם מצויים במ"ט שערי טמאה, כמה

שמחים במרום בכל תזוזה!

ומאידיך גילא, בבית שני שהיו שם תורה ועבודה וגמילות חסדים, חרב המקדש ובאה הגלות על שנאת חנם יומא ט ע"ב).

אבל אצל אוכלי אדם, צריך להעריך גם את זה!

ודגמה נוספת: סקילה ושרפה חמורות מהרג וחנק, ועל כן תקנו שני באי קברות, כדי שלא לקבו רשע קל אצל רשע חמור (סנהדרין מז ע"א).

ולמשל: אם שתי נשים בגדו בבעליהן, האחת מקדשת והאחת נשואה (בזמן חז"ל נהגו פסק זמן בין הקדושין לנשואין), דין המקדשת בסקילה, והנשואה בחנק, בנדר: "רשע קל" לעמת חברתה. ומדוע? פרש הגאון הצדיק רבי אליה לופיאן זצ"ל, שהנשואה המצויה תחת בעלה פוחדת הרבה יותר בבגידתה, ועברה בפחד ומורא היא סוג אחר -

ולמדנו, שאצל אותן שהגיעו לכזו שפלות, לסאוב ובגידה, מעריכים

גם רגש מורא ודפיקות לב!

ונבין, איך זכו ישראל - בהיותם שקועים במ"ט שערי טמאה, ועובדי עבודה זרה, ומלאכים תמהו מה בינם למצרים - להנאל בעבור שתי מצוות, עם פסח ודם מילה (פרקי דרבי אליעזר, כח). שמא תאמר שהיו אלו מצוות משלמות, נזכיר את דברי המדרש (שמות רבה יט, ה) -

"והגדת היה הקדוש ברוך הוא מבקש לגאלם ולא היתה להם זכות, קר למשה ואמר: לך ומול אותם. והרבה מהם לא היו מקבלים עליהן למול! -

בהיותו ילד נכנס הביתה כרוח סערה, כדרך הילדים. הרעיד את השלחן, והכוס שעליו נפלה והתנפנה. כמה נערות ספגו: "כך לא נכנסים הביתה, בשביל מה יש לאדם עינים".

כעמר שעה שכח מישהו לסגר את הדלת, והתרנגלת נכנסה פנימה. קפצה לכסא ודלגה לשלחן, נפנפה בכנפיה וכוס התגלגלה ונפלה והתנפצה. "אוי ואבוי, מי נכנס והשאיר דלת פתוחה?" מיד תפסוה והוציאוה. בלי צעקה, בלי גערה, בלי כעס ותוכחה -

חשב בעגמימות: "הלואי והייתי תרנגלת".. לא, מובן שלא ברצינות.

כדאי להיות ילד, ולהתחנך, ולגדל, ולהיות לרבי אליה לופיאן, ולא

להיות תרנגלת!

כדאי להיות בגן העדן, גם אם ירבו התביעות. כי כמה יגדלו

ההשגות!

והישיבה, היא גן העדן שלנו!

ועשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא מתו על שלא נהגו כבוד זה בזה (יבמות סב ע"א). ומתו באספרא, הקשה והמיפרת שבמיתות (ברכות ח ע"א), משום שמהם דורשים הרבה יותר. עליהם גדולה התביעה ונורא הכעס!

ובבין, מדוע היה ארך לפתות את אדם הראשון, ללקחו בדברים

נאים, כדי שבאות להכנס לגן העדן -

כי גן העדן מחיב את הלעבדה" במצוות עשה "ולשמרה" במצוות לא תעשה (זהר ח"א כז, א), "לעבדה" זה תלמוד ולשמרה" אלו מצוות (ספרי עקב, מא)!

והתורה, לשון הוראה (זהר ח"ג נג, ב). הוראה לכל אדם, ובכל דור.

"קרא בגרון אל תחשך, כשופר הרם קולך. והגד לעמי פשעם, ולבית יעקב חטאתם" (ישעיה נח, א). "הגד לעמי פשעם" אלו תלמידי חכמים, ששמגות נעשות להם כזדונות. "ולבית יעקב חטאתם" אלו עמי הארץ, שזדונות נעשות להם כשגגות (בבא מציעא לג ע"ב).

שמה תאמר, אם כן צדק אדם הראשון, מה לו להכנס לגן העדן אם יתבע שם כך! וצדקו המתאוננים במדבר, שבמצרים אכלו דגה בלבד, אבל "חנם" בלי תביעות והקצדות!

הסכיתו אפוא לספור ששמעתי מרבי אליה לופיאן זצ"ל -

כתב הרב גלינסקי והגדת עמ' 46

רבי יהונתן איבשיץ התפלא ("יערות דבש" ח"א דרוש ה'): עלה אליו קצב לשאל שאלה. רכש שור בכסף מלא, והנה סירכה

אם תחיו את חייכם שלכם, ולא תפזלו לחיי אחרים. אם לא יהיו פתחים מכהנים כנגד פתחים, אם לא תעסיקו עצמכם בהבל, ורעות

שברון רוח! ואז, מה טבו אהלינו, ומה יפוש משכנותינו!

היסורים נגזרו. במה, קובעים אנו

הבה נחיה בגן העדן [ב] אדם הראשון הושם בגן העדן, "לעבדה ולשמרה" (בראשית ב, טו). הישורים נזרו. ושאלו רבותינו פרקי דרבי אליעזר, יא), איזו עבודה היתה לו בגן עדן, הרי בא מוכן לסעודה. מלאכים עלו לו בשר וסננו לו יין, והוא הסב בכבודו של עולם (סנהדרין נט ע"ב). ותרצו, שעמלו רוחני היה: לערק בדברי תורה, ולשמר מצוותיה. כיון שחטא, נטרד מבן העדן. בבחינת: "הרעותי את מעשי, וקפחתי את פרנסתי" (קדושין פב ע"א). נגזר עליו "בזעת אפריך תאכל לחם" (בראשית ג, יט). ממש בבחינת: "תלמידיו של בלעם הרשע יורשים גיהנם ויורדים לבאר שחת" (אבות פ"ה מכ"ג), שפרש ב"תוספות יום טוב": "יורשים גיהנם" בעולם הזה, "ויורדים לבאר שחת" לעולם הבא! אבל בו תלוי הדבר, שהרי "המקבל עליו על תורה מעבירים ממנו על דרך

בראה. עין, ולא מצא מקום להתיר. קבל הקצב את הדין, הפסיד חמש מאות גילדן עוברים לסוחר, וימכר את הבשר לגוי במחיר אפסי.

למחרת הגיע הקצב לדין תורה בפני הרב. הסתכסך עם פלוני בסכום של עשרים גילדן. שמע הרב טענות הצדדים, והכריע לטובת השני. על הקצב לשלם.

ואז פער פה, תעלינה האזנים: אחת מן השתים, או שהרב בור ועם הארץ, אינו יודע לפסק וטועה בדבר משנה, או שמשוחד הוא ומטה את הדין. את כל העיר יבעיר, את כל הקהל יקומם!

והרב עומד ותוהה: אמש הודיעו שהפסיד חמש מאות גילדן, סבר וקבל. והיום, בשביל עשרים, הופך עולמות?!

והבין: לא על הפסד הכסף ממזדעק. הן יהודי מאמין הוא, ומצית

לדין תורה. אבל חורה לו שהשני מרויח... זו ברכתנו, ברכת חכמינו, לכל זוג תחת החפה - ולמעשה לכל זוג בעולם, לכל אדם תחת השמים! יכולים אתם להיות מאשרים כל ימיכם. להיות כאדם וחנה בגן העדן -

אם תתמקדו בגן העדן שלכם, ולא תחשבו שהדשא של השכן ירק

יותר.

בתום השנה עלה לטירת הפריץ בלב הולם ובידים ריקות.

"נו, מושקה, היכן הכסף?"

הוציא מחיקו בקבוק יין ישן נושן, והציבו על השלחן. אמר: "הפריץ, בראש ובראשונה הבאתי תשורה, בקבוק יין מנשואר הבכורה!"

נצצו עיני הפריץ. מחג לכוס והביר לגרונו: "אך זה יין טוב! 2

מושקה, תעשה שמחות רבות ותביא בקבוקים כאלו לרב!"

"אמן", ענה החוכר. "והכסף איהו?"
"אדוני הפריץ" -

"שוב לא הבאת!?" פניו סמקו, אם מחמת היין אם מחמת הכנס. כנראה, שזהו זה גורם: "בחמם אשית את משתיים" (ירמיה נא, לט) - "הזהרתך, הלא תזכר" -

זכר, ואיך זכר! "אדוני הפריץ, הרשיני להציע. הרי אין זה מעשי, לא הגיוני, שאוכל לשלם בשנה אחת שלש מאות רבלים, הון עתק, חבירת שלש שנים - אם הפריץ מסכים, נפרש את החוב, מאה וחמשים ובלים לשנה, החל מהשנה הבאה, ולמשך שש שנים. בכך, אוכל לעמד..."

היין ערפל את מחשבתו של הפריץ. "מסכם", אמר, ומחג יין לשתי כוסות:

סימן ח) שלא היה לו להשגיח בבת הקול, כי כל מה שיאמר הבית עשה, חוץ מצא" (פסחים פו ע"ב), והיה לו לשום פניו כחלמי בתשובה והיה מתקבל, כי היה זה נסיון, לראות האם מתאמץ ז שלא אכפת לו שנדחה.

ואספר -

יהודי חכר פונדק מן הפריץ, במאה רבלים לשנה. קנה חב שרף, כוסות וקנקנים, השקיע הון רב, וככלות השנה לא היו בי החבירה. עלה לטירת הפריץ והצטבק: שנה ראשונה, וההוצאות אינו מתכחש לחובו, בשנה הבאה ישלם כפלים. הבין הפריץ, ו במהלך השנה הבאה חלתה אשתו והוציא הון רב על רופאים ות ובחם השנה לא היו בידיו אף מאה רבלים. עלה לטירת הפריץ, וז מה יכול היה לעשות, האדם חייב ברפואת אשתו. ברוך השם, ה בשנה הבאה ישלם עבור שלש השנים.

גיתא, אמר הפריץ, אבל תזכר: בשנה הבאה, אין עוד ארוצי

לא תביא את הסכום במלואו תשלך לבור הפלא שבחצר, שם ת שבני משפחתך - שישלכו מן הפונדק - יקוששו את הכסף עד ה האחרונה!

מסכם, וצודק.

עזר ה', וארס את בתו. נתן נדוניה חגונה, והוצאות החתנה.

"הבה נשתה לחיים ונחג את ההסכם", 88_

והושיט לו את הכוס -

חורו פני החוכר: אין נסך! ולמען הדיוק: "סתם יינם", אסור מדרבנן - "נו", דחק בו הפריץ, "שתה!" "אה... אסור לנו"...

הפריץ העמיד כוסו בנקישה, נחזים הכתימו את המכה. פרצופו סמק שבעתים ועיניו נלטשו: "אסור? למה?!"

"כי לגימה מקרבת, ואנחנו, כלומר..."

"ואתם העם הנבחר, אתה בחרתנו", הא?! כדי למחל על החוב אני טוב, ולשתות

אתי לא. ובכן, אם אינך שותה - הב את הכסף, ובשלמותו. ואם לאו, לבור הפלא, ומיד!"

"אדוני הפריץ, לא אני חוקקתי גזרה זו. רבותינו גזרוה, ואנו מחיבים

לצאת לה. ואם בגינה אלך לפלא, מה בידי לעשות?!"

"ככה?!" התעניין הפריץ. "ואם אזרק את משפחתך מן הפונדק

ותשארו חסרי כל?"

החוכר משך בכתפיו: "הלכה פסוקה היא, יש לאדם לממר כל רכושו,

כדי שלא לעבר על אסור מדברי חכמים!"

"ואם אהרג אותך על חצפתך, על חרובך לשתות עמי, מי יתבע

עמך מידי?!"

"והבר- "אה, במקום פקוח נפש מתר לעבר על אסור זה. אין הוא א

משלשת העברות החמורות שבתורה!"

"אם כך", קרא הפריץ ושלף חרבו, שתה מיד. ולא - אתיז ראש

מעליך!"

"אל נא באפך, מיד אשתה כרצונך", מהר החוכר לומר, "אבל ים המפנת זמן כה רב,

יכול היית לאים מיד! לחיים, לחיים, איזה - משבח!"

איי, "וקין היה עבד אדמה". שמח שנפטר מהלמוד, ונאלץ לעבר

"כהן שנמצא בו פסול היה לובש שחרים ומתעטף שחרים וירשט

והולך לו". אם נמצא בו מום, מקבל

תרומות ומעשרות וחולק בן הקדשים עם אנשי בית אב שלו (זבחים קב ע"א), אלא

שאינו עובד עב- - מקבל משכרת, בלי לעבד - ואינו שמח ואינו עולז, אלא מתאם

ומתעצב! "ושלא נמצא בו פסול", וראוי לעבודה, האח, "לובש לביו ומתעטף

לבנים, נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים, ויום טוב היו עושים (מדות פ"ה מ"ד),

נותנים יקדוש', עולזים ושמחים!

ומה אפת המדה, איך ידע בעצמו אם חלקו עם קין או עם ד עם ערפה או עם רות, עם סכת הגוים או היהודים? המבחן כשיו וקל:

לקלקל, תאמין שיכולים לתקן!"
וכבר אמרתי -

צריכים להזהר, כשהילדים מגיעים לגיל זחילה. רוחשים על הארץ, ובכל תזוזה מגלים עולם חדש. מוצאים שקל, סוקרים, מכניסים לפה, ובולעים. אם זה יורד למעים, לא נורא. כבולעו כן פולטו. אבל אם זה נשאף לראות, ה' ירחם. פורצת בהלה, נכנסים לפאניקה, מזמינים מונית, ממהרים לבית החולים, למיון ילדים. שקוף רנטגן, וחדר נתוח. מה יש, מה קרה? יהיה שוה בשקל יותר! מה אתה מדבר? זה גוף זר, הוא מהזה סכנה, חיבים להוציאו!
זאת מבינים כלם.

והכתוב אומר: "לא יהיה בך אל זר" (תהלים פא, י). מהו: "בך", היה ראוי לכתב: "לך". ודרשו חכמים (שבת קה ע"ב): "איזהו אל זר שיש בגופו של אדם, הוי אומר זה יצר הרע" -

היצר הרע הוא אפוא גוף זר - מדוע לא ממהרים להוציאו?...

"לפתח חטאת רבץ" [ב] ?

יש מדרש בפרשתנו, מדרש נודע, ויש בו הבנה נכונה, אבל שגויה. איך לראות שתיצר יתכן? נצטט, ונסביר. ואלו דברי המדרש (בראשית רבה כב, ו): אמר רבי תנחום בר מריון, יש ברומי כלבים שיודעים

מה עושה הוא כשאינו אנוס, בשעת פנאי וחפשה. הממהר - ללמד שעה, לנצל את הזמן, להגות בתורה, או כיון שמת' פטור מן המצוות...

וכמדמה, שזה פשוטו של מקרא: "אחת שאלתי מאת ה', אין אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי ח, לחזות בנעם ה'". ואיך ידע-ן ונדע אנחנו שאבן זו משאלתו? "ולבקר בהיכלו", אם בכל שעת - רץ הוא לבקר בהיכלו, מנצלה להתעלות!

ואז, גם על השעות והימים, החדשים והשנים בהם אנוס היה לען לביתו, יקבל שכר. בגדר: "חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מן עליו הכתוב כאלו עשאה" (קדושים מ ע"א)!

ויתכן שלכך כגן הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פ"ג ה"ד) בכתבו: ז לפניו עשעת מצוה ותלמוד תורה, אם אי אפשר למצוה להעשות על

ל

91

פרשת בראשית -

לכן דומה הוא לזבוב. ובאר ה"כלי יקר" (בראשית ד, ז) שהגבוב נמשך

לפצע מדמם, והזבוב מזהם ומרעיל. אבל לעולם לא יפער את הפצע!

ואם כן, "כבולעו כך פולטו" (פסחים עד ע"א), "אם אתה מאמין שיכולים

אודות אחד מתענין הוא. חמש דקות, ולא יותר -

ואותן רעה "הכלב", ואת שלו השיג!

הכל יודעים את האמרה הוו. והיא קולעת כל כך, ונכונה כל - אבל שגויה. מנגדת לגמרא מפרשת, ולפסוק מפרש!

שכך אמרו בגמרא (סכה נב ע"א, קדושין ל ע"ב): בכל יום יצרו של מתגבר עליו ומבקש להמיתו - לא לטל כער, לשלט ביגלה בודד, להמיתו, לקעקעו מכל וכל! - ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו לו. שנאמר (תהלים לז, לב): "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", להמי אלא ש"ה' לא יעזבנו בידו".

אם כן, מה ההבנה במדרש? מה פקחותו של הכלב?

ממקומו הוא מכרע. נצפט את המדרש מתחלתו, ונבין. המדרש על הפסוק: "לפתח, חטאת רבץ" (בראשית ד, ז). "חטאת", לשון ני "רבץ", לשון זכר. ופתחו בפסוק: "אשרי נשוי פשע" (תהלים לב, א) [פשע", שהוא רם ונשא מפשעו], אשריו לאדם שהוא גבוה מפשעו, פשעו גבוה ממנו. ואמרו שבתחלה היצר הרע תש כח כנקבה ואח מתגבר כזכר, וספרו את הספור באותו כלב חכם.

ובאורו, שאמרו (בראשית רבה לד, י): שהרשעים הם ברשות לבם, כמו שנאמר: "אמר נבל בלבו" (תהלים יד, א), [מתוך

את המלאכה. הם משתרעים בפתח המאפיה, ועושים עצמם ישנים. האופה רודה את הפת ומסבר אותה במדף, וממתין לקונים. מביט, ורואה שהכלב ישן. עיף הוא מעבודתו, כל הלילה לש וקטף וערך ואפה ורדה, מאפשר לעצמו תנומה חטופה. רואה הכלב שהאופה מתנמנם, מסתער ושומט את המדף הנופל ארצה בקול רעש גדול, וכל הככרות מתגלגלות. האופה נעור בחטף, וממהר להשיב את המדף למקומו וללקט את הככרות. בינתיים נועץ הכלב שניו ב הככרות. האופה מרעים עליו בקולו והוא בורח, והככר עמו.

רבי תנחום מציין את פקחותו של הכלב. ומה היא ?

אמר הגאון רבי חיים שמואלביץ' צ"ל: לאלו היה הכלב ו לקחת כפר אחת, היה האופה מגרשו ואף מוציא בלעו מפיו. מה עושה, מפיל את כל המדף, והאופה נרעש ומתחיל לאסוף את הככ לבל יתלכלכו ויהיו למרמס. ובזנית עינו רואה שהכלב חוטף א ומתנחם: בסך הכל, אבדה ככר אחת!

ואינו מבין שזה כל מה שהכלב רצה !

היש פקח ממנו ?

לא. יש פקח כמותו: היצר הרע!

אלף נושאי שימה הוא מקרה לפני הלומד, בזמן הסדר. אבל בן הישיבה אוסף את עשתונותיו ומשקיע עצמו בלמוד, רק

כמו אותו אחד שהחליט לחזר בתשובה, אבל אחרי פסח. אבל איך שודדים בנק, הלא המקום מאבטח, אין מכניסים עם נשק. החליט להתחיות לשוטר. חלף בגאון על פני המאבטח. נכנס לבנק, עמד בתור כאזרח מהמן, הגיע לבלפק ושלף את האקדח: "זה שד", סגן משפתיו, "את כל הכסף שבקפה!"

הפקידים מתדרכים, החיים חשובים מהכסף, אין להסתכן -

הפקיד פתח את הכספת, ולפתע ננעץ קנה אקדח בצלעו של השודד: "זרק את האקדח והרם ידים!"

הפיל אקדחו על הדלפק והרים ידיו. האיש לצדו הוציא מכיסו צמד אזקים, אזק את האחד ליד השודד ואת השני לידו, ואמר: "בוא!"

"מי אתה?" שאל.

"בלש משטרתית", בלבוש אזרחי. במקרה נקלע למקום. השודד קבל זאת בהשלמה, סכון מקצועי. בדממה פנו להם את הדרך, והבלש הובילו לתחנת המשטרה.

הלכו ברחוב, ולפתע בא מולם אדם ועיניו התעגלו, גבותיו התרכו ופיו נפער. עמד, כחלום רעם, היה זה שכנו של הבלש, דלת מול דלת ידע ששכנו עוסק במשהו חשאי, ולא ידע במה. עכשו הוא רואד אכן, עסק במשהו חשאי. ונתפס, ושוטר מובילו למאסר..

מאמר לבן. "ויאמר עשו בלבן" (בראשית כז, מא). "ויאמר ירבעם בלבן" (מלכים א יב, כו). "ויאמר המן בלבן" (אסתר ו, ו). אבל הצדיקים, לבם ברשותם: "וחנה היא מדברת על לבה" (שמואל א א, יג), "ויאמר דוד אל לבו" (שמואל א כז, א), "וישם דניאל על לבו" (דניאל א, ח).

והכתב הסבא מקלם צ"ל ("חכמה ומוסר" ח"א מאמר קעט): "אלו לא זכו ישראל בכל התורה אלא המאמר הזה של המדרש, דים, כי המאמר הזה יוכל להעלות האדם להשכלה היותר גדולה. ואין זה כי אם מעשה אלקים, לכלל בדרך אגב בתורה, בשנוי לשון מועט - אשר אין שום אדם שירגיש בזה, כי אם חז"ל אשר היו נהירים להם שבילי דרקייע - אין זה יכול להיות אלא בתורה מן השמים!"

מה, למעשה, כתוב כאן? אסביר במשל, ממשליו של הסבא מבובהרדוק צ"ל.

מעשה בגנב, כעס רחוב, מקצוע מסכן מאין כמותו, ורוחיו מפקפקים. לא אחת התגבב, והסתכן, ושלה ארנק, וחמק לקרן זנית לבוק שללו, ומצא תעודת זהות וכרטיס קפת חולים, תעודת אזרח ותיק ומעות קטנות, חסר התחשבות וצרות עין. החליט שהגיע הזמן להיות אזרח מהגן. לפתח חנות פיס, סוג אחר של המקצוע. לשם כך נצרך להשקעה בסיסית, לסכום נכבד. ישיגו, וזהו. איך? ישדד בנק. סכון גדול יותר, אבל חד פעמי, עברה אחרונה.

"כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ). אבל עם זאת, אם "נשוי פשע" הוא, גבוה מפשעו, מתנשא מעליו, אזי הוא האדון! "כי שבע יפל צדיק וקם, ורשעים יכשלו ברעה" (משלי כד, טז). גם אם שבע יפל צדיק" - "וקם", להיות גבוה מפשעו, לא לתת לו להשתלט עליו. "ורשעים, יכשלו ברעה".

לפל לרגליה, ולהיות לעבדיה!

וממשיך המדרש: שנאמר "לפתח חטאת רבץ". בתחלה הוא תש כנקבה, ואחר כך מתגבר כזכר! שבתחלה עדין האדם גבוה מפשעו וגובר עליו. ולבסוף נכנע תחתיו -

אמר רבי עקיבא, בתחלה דומה לחוט של עכביש ולבסוף נעשה כקלע הזה של ספינה, שנאמר (ישעיה ה, יח): "הוי משכי העון בחבלי השוא, וכעבות העגלה חטאה" -

אמר רבי יצחק: בתחלה הוא אורח, ואחר כך נעשה בעל הבית, שנאמר שמואל ב' יב, ד) "ויחמל לקחת מצאנו ומבקר לעשות לארח הבא לו, ויקח את כבשת הרש ויעשה לאיש הבא אליו" -

וספרו על הכלבים שברומי.

לומר לך, שאין הבגש על כך שהיצר מנסה לפתות לדבר גדול כדי להרויח לפחות דבר קטן, אלא - כפי ששמעתי מהגאון רבי נסים מבבוריסק זצ"ל, הי"ד, מראשי הישיבה בביאליסטוק [גיסו של הגאון רבי

הבלש נחרד. השכן יספר לאשתו, והשמועה תפשט כאש בשדה קוצים, ילדיו לא ירשו לשחק עם ילדי השכונה, והשכנות לא ישורד עם אשתו. מהר לומר: "אה, אל תראה אותי כך. אני בלש משטר-בלבוש אזרחי, ותפסתי שודד שהתחזה לשוטר, ונסה לשדד בנק. אני לוקח אותו למאמר" -

שמע השודד, והבין. הנה, נקרתה לפניו הזבמנות פז לנקם מהאדם שהמיט עליו את האסון ובגיננו ישב במאסר ממשך, במקום לשבת בעינוק קיטון מפעל הפים. מהר לומר: "אל תאמין לו: אני השוב הלא רואה אתה, ותפסתיו בגנבה, בשעת מעשה. אזקתיו, ואני לולי לתחנת המשטרה!"

עמד השכן נבוך, לא ידע למי להאמין.

אמר לו שכנו: "ראה, אני טוען שאני בלש משטרתי, ואני שאזקתיו. הוא טוען שהוא שוטר אמתי, והוא שכבלני בא-י אדרבה, תבקשו שיראה לך את מפתחות האזקים. מי שהמפתחות - הוא השוטר האמתי - והמפתחות, בידי!"

ואמר הסבא מבובהרדוק זצ"ל: אני והיצר הרע אזקים זה קשורים האחד לשני. אך מי האדון ומי משרתו, מי השוטר ומי אסי השאלה, ביד מי המפתח!

הצדיקים לבם ברשותם, הם האדונים. הרשעים הם ברשות והיצר אדונם!

מה שאין כן באברהם אבינו ע"ה דכ' הלוך ונסוע הנגבה שהיה לו עסק בזה שהשתדל שלא יהיה לו חמדה מעיני עוה"ז. ועל כן מצינו ביצחק הקדושה באכילה ואוכל מכל. וא' ועשה לי מטעמים וגו' וכן כשנרמז סעודות שבת בתלתא היום) כמ"ש **שבת קי"ז** (: נכתב לשון אכלוהו בהיום א' שכנגד סעודת ליל שבת שכנגד יצחק אבינו ע"ה. ונגד זה פ' ושמרו בנ"י וגו' דשם כ' ברית עולם שמורה על קדושת הגוף) כמו שנת' מא' ה' (ועל כן כ' ושמרו בני ישראל שאינו מחובר למה שנאמר למעלה ואתה דבר וגו' שענין זה שיש קודשה בעיני הגוף אינו חלק משה רבינו שחלקו היה הקדושה בנפש ע"י דברי תורה וכמו במדבר שלא היה להם שום עסק בעיני הגוף רק היו פנוים לתורה. וכמ"ש בתקו"ז) תי' יג (והא משה תמן הוה כו' מסטרא דלגאו הוה כו' מנשמתא) ונת' כ"פ (ע"כ מתחיל ושמרו בנסתר שאינו מחובר למעלה. ומקודם כ' ואתה דבר וגו' אך את שבתותי תשמורו וגו' והוא נגד שבת דלעילא ונגד קדושת אברהם אבינו ע"ה והיינו הקדושה בנפש מצד השי"ת ועז"נ לדעת כי אני ה' מקדשכם שיהיו ישראל בחינת מקדש ומשכן לשכינה ושם נאמר האות דתורה לקדוש ה' מכובד כמו שאמרנו. וזהו חלק משה רבינו ע"ה שהיה שורש הדברי תורה ועכ"נ ואתה דבר וגו'. ואחר כך כ' ושמרתם את השבת וגו' וביום השביעי שבת שבתון וגו' וכבר אמרנו במ"ש) **פסחים קי"ח**.) קשין

בן ציון ברוק זצ"ל] - שהצלחת הכלב" היא כשהנחתום" אינו מתרגז על הכלב, ואינו מגרשו, ומשלים עם אבדן "הככר", קטנה או גדולה!

ובכך, נהפך הכלב לאדון: היום מאבד לאופה כעך קטן, ומשלימים עם אבדנו. מחר יאבד ככר וישלימו עם אבדנה, ולאחר מכן תבנית שלמה - והנחתום, אינו מפיק לקח -

רואה אתה שהכלב מתחזה כמנמנם. רואה אתה שהוא ממתין לנמנומך.

יודע אתה שאז יזנק ויפיל ויחגג. איך אינך בועט בו ומגרשו!

בפרשה זו יש ג' פעמים לשון שמירה אצל שבת והם נגד ג' קדושות שבת דאיתא (זח"ב רד א) (שבת ש' בת ש' רזא דג' אבהן ובת מתעטרא בהו והיינו שזוכה הישראל בשבת לג' קדושות האבות והיינו בג"ס דשבת. וזה שנאמר ושמרו בני ישראל וגו' נגד קדושת יצחק אבינו ע"ה שמדתו פחד יצחק. ומי שעומד לנגד עיניו תמיד פחד ה' אצלו גם הגוף והנאותיו בקדושה וכמו שאמרנו דזש"נ ביצחק והוא יושב בארץ הנגב שמדתו היה שהיה מנוגב מכל חמדות ותאות עולם הזה ע"ד שנדרש (**תמורה טז**) (כי ארץ הנגב נתתני בית שמנוגב מכל טובה. והוא היה לו נייחא בזה המדה ועל כן נאמר והוא יושב וגו'.

למקראי קודש ואמר אחר כך שבת שבתון קודש לה' שב' הקדושות הקדושה דקביעא וקיימא מהשי"ת והקדושה דישראל מקדשי הכל מהשי"ת. וזה כשזוכין לקדושת יעקב להכיר שהכל מהשי"ת. ואלו ב' הקדושות שכנגד אברהם אבינו ע"ה ושכנגד יעקב אבינו ע"ה נאמרו למשה רבינו ע"ה שהוא יכניס לישראל ע"י שיחזיר להם הכתרים דמתן תורה על ידי זה יוכלו לקבל הקדושות מהשי"ת ועז"נ אתה דבר אל בני ישראל כמו שאמרנו) ונת' מא' ג :

כי תשא ז,

ישדר לן שופריה ונחזי ביקריה כו. 'אף דכ' הראני נא את כבודך ותרגומו אחזינו כען ית יקרך והשיבו השי"ת לא תוכל לראות וגו' ואיך מבקשים ונחזי ביקריה. ובזה יש לומר עפ"מ"ש) **במות מט** (: מכל מקום קשי קראי אהדדי ואראה את ה' כדתניא כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה כו' ע"ש. וידוע דתרגום הוא בחינת אחוריים והיא איספקלריא שאינה מאירה שזה נוכל לראות) ונת' ויחי מא' י (ועל זה מבקשים ונחזי ביקריה. אכן במ"ר (פ' מה) איתא הראני נא את כבודך נתאוה לעמוד על מתן שכרן של צדיקים ושלותן של רשעים ומייתי מקראי דשניהם נקרא כבוד ע"ש. והיינו מה שרואין שלות הרשעים ויסורי הצדיקים שנראה שהוא ח"ו נגד כבוד השי"ת ביקש שיראה לו איך

מזונותיו של אדם כפליים כיולדה דאילו ביולדה כ' עצב ובמזונות עצבון. דאף דבכ"מ נ' מקטין אך ענין עצב שבלידה הוא מהשי"ת לבדו מה שאין כן עצבון מורה מצד השי"ת גם מצד האדם שהוא הומה ומהמה אחר פרנסתו ומטעם זה נקרא עצבון בנ' הקיטון ע"ש שעיקרו מצד האדם דהבוטח בה' ניצול הימנו. ומכל מקום הוא לשו רבים שבא גם מצד קללת ה) 'ונת' ויחי סו' מא' ג עש"ב (וכן ענין שבתון דיו"ט שהקדושה מצד ישראל דקבעי ליה דקא מעברי ירחי ומקדשי לזמנים ועל כן נקרא שבתון בנ' הקיטון. ושבת שהקדושה קביעא וקיימא מהשי"ת נקרא שבת. ומכל מקום גם שבת הוא תחלה למקראי קודש שישראל מכניס קדושה לשבת וכש"נ זכור לקדשו ובמ"ר) נשא פ' י (במה את מקדשו במאכל ומשתה כו' וזה נקרא שבתון בנ' הקיטון ע"ש הקדושה מצד האדם מה שמכניס לשבת. וכל וביום השביעי שבת שבתון קודש לה' שאף הקדושה שישראל מכניסין לשבת שע"ש זה נקרא מקרא קודש מכירין שזהו מצד השי"ת קודש לה' והוא כנגד קדושת יעקב אבינו ע"ה שאמר האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה שהכיר שאף מה שקנה בהשתדלותו הוא גם כן מהשי"ת וכמו שנדרש עליו) ב"ר ר"פ ויצא (שאמר עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. ולכן הוזכר בזה גם כן כי קודש היא לכם דהיינו הקדושה מצד ישראל שמקדשו במאכל ומשתה שע"ש זה נקרא תחלה

לטובה זה לא תוכל להבין בעולם הזה. ואחר כך נאמר לו מאמר ג' ויאמר ה' הנה מקום אתי וגו' שאף בשלותן של רשעים יראה לו והוא מה שנאמר וראית את אחורי וגו' ושמעתי מרה"ק זוצקללה"ה שהפי' הוא שאחר המעשה הכיר תיכף משה רבינו ע"ה העומק והטובה הצפון בו אבל שתבין מקודם הטובה עז"נ לפני לא יראו זה שת"א ותחזי ית דבתרי ודקדמי לא יתחזון דהיינו להבין מקודם שהוא גם כן לטובה עכ"ד הק'. וכן בגלות מצרים הראה ול השי"ת איך כל שלות המצריים להאבידם היה לטובה שע"י כן היו בשם כל החכמות ובגלות הוציאו הניצוצות קדושות מהם והיה הכנה למתן תורה. וכן הוא באמת כל הגליות לטובה אך בהווה לא יוכל האדם לעמוד ע"ז. ועז"נ לפני לא יראו כי לא יראני האדם וחי. אבל יסורי הצדיקים הראה לו כל טובי שאף ההיפך מהטוב הוא שיהיה טוב מאד וכמו"ש זח"ב קפד א (דלית טבא אלא ההוא דנפיק מגו בישא. וא) 'ב'ר פ'ט (והנה טוב מאד טוב מות והיינו שגם המיתה הוא לטובה שיש השגות שלא יוכל האדם להשיג כ"ז שהוא בגוף ונצרך לזה המיתה שישגיגם אז. רק קודם הקלקול שהיה גופו מזוכך לא נצרך תיקון המיתה וע"ד מה שפי' מהר"י בירב ז"ל מה שנאמר ועתה למה נמות וגו' אם יוספים אנחנו לשמוע וגו' ומתנו שאף שראו שדיבר ה' עמהם וחי. אך אמרו מאחר שזכינו כי ידבר וגו'

נצמח משניהם כבוד ה' זש"נ הראני נא את כבודך. ואמר מה הקב"ה משיבו לא תוכל לראות את פני אין לשון פני האמור כאן אלא שלותן של רשעים כדכתיב ומשלם וגו'. והנה כאן כ' על שאלת הראני וגו' ג' ויאמר. במאמר ראשון נאמר לו אני אעביר כל טובי על פניך וא' (במד) 'שם ומדברי תורה (מדת הטוב ומדת הפורעניות והיינו דלשון כל מרבה ההיפך מהטוב וכמו שנדרש) 'ב'ר פ'ט (את כל אשר עשה והנה טוב מאד על כל ההיפך מה"מ ויצר הרע ומיתה ע"ש ומטעם זה מה שנאמר ובורא רע קרינן הכל) כמ"ש ברכות יא (: דכל מורה ההיפך מהטוב זש"נ אני אעביר כל טובי לפניך שיראה לו שהכל לטובה. זש"נ וקראתי בשם הוי"ה לפניך עד"ש) פסחים נ (אטו האידינא לאו אחד כו' לעולם הבא כולו הטוב והמטיב. והיינו שיכירו הכל שכולו לטובה) כמו שנת' י"ד אדר מא' א (וזה יהיה לעולם הבא שיהיה נקרא בשם הוי"ה כמו שנכתב. שכן מורה שם הוי"ה שהכל א' כמו קודם שנברא העולם ואין שום דבר נעשה מבלעדי רצונו ית' ומאתו לא תצא הרעות והכל לטובה זש"ש וקראתי בשם הוי"ה לפניך שיתגלה לו אור הוי"ה וממילא יראה שאף מדת פורעניות הוא כל טובי שיהיה טוב מאד. ואחר כך נאמר לו ויאמר לא תוכל לראות את פני שהוא שלותן של רשעים שמשלם לשונאיו אל פניו להאבידו כמ"ש במ"ר. שתבין איך שזה גם כן

כשינה וכמ"ש) סוטה כא.) בשכבך תשמור עליך זו מיתה והקיצות היא תשיחך לעולם הבא שאף שלא נתקן בכלל העולם הפגם שגרם המיתה מי שזוכה להיות לבו משכן לשכינה נגאל מכל וכל והמיתה רק כשינה ויקיצה אחר כך. וזה שאומרים בסעודתא דעתיקא ונחזי ביקריה שמבקשים שנזכה לראות מה שנוכל לראות דהיינו יסורי הצדיקים שנכיר ונשיג שהכל לטובה כמו שזכה משה רבינו ע"ה לראות. וכן להשיג ית דבתרי להכיר עכ"פ העבר משלות הרשעים שהיה לטובה. ועל זה נאמר הנה מקום אתי מקום היינו שכינתא דלעילא ומ"ש בזוהר הקדוש בשלח) סד א (ברוך כבוד ה' דא כבוד דלעילא ממקומו דא כבוד דלתתא הוא ט"ס וצ"ל להיפך כבוד ה' דא כבוד דלתתא) מלכות (ממקומו דא כבוד דלעילא וכ"ה בזוהר הקדוש בראשית) כה א כבוד ה' שכינתא תתאה ממקומו שכינתא עלאה (ומסיק בזוהר הקדוש דא איהו רזא דעטרא דשבת בג"כ אל יצא איש ממקומו ע"ש ולכן מבקשים בסעודתא דעתיקא ונחזי ביקריה הראני נא את כבודך מה שזכה משה רבינו ע"ה להשיג ואפשר לזכות להשיג ולראות :

ואומרים ויחזי לן סתריה דאתאמר בלחישא והוא אור הראשון שנגנז לצדיקים לע"ל והוא ע"פ מ"ש (בר פ' ג) מהיכן נבראת האורה א"ל מלמד שנתעטף בה הקב"ה כשלמה כו' אמרה לו בלחישא

ועתה למה נמות למה לנו תיקון המיתה. אם יוספים וגו' שנוכל להשיג בתוספת מדרגה ממה שזכינו לשמוע בחיים. ומתנו אז נצרך המיתה עכ"ד. ואף אם לא היה הקלקול שגרם המיתה היה גם כן נין הסתלקות מג"ע התחתון לג"ע העליון וזה היה כעין בחינת מיתה. ולעולם הבא יהיה כולו הטוב והמטיב שיכירו וידעו הכל הטובה הצפונה ואף המיתה טוב מאד וזה הראה השי"ת למשה רבינו ע"ה במה שנאמר וקראתי בשם הוי"ה לפניך שהראהו התגלות שם הוי"ה שכולל הט' מדות) כמ"ש זח"ג רנח סע"א (וקוצא דידו רמיזא לאין כ"ע) (כמ"ש סה ב (והיינו התגלות עתיקא בסוד הדעת שהוא פנימית הכתר כנודע. וז"ש בזוה"ח) פ' זו ד"ו מה א (ד"ה ד"א זה יתנו כו' ובהוא זימנא נגיד טלא דלעילא מאתרא דעתיקא אימתי כד אינון ביחודא הה"ד שראשי נמלא ט"ל הוי"ה אח"ד קודשא בריך הוא וכנס"י כו' וכמו שאמרנו שהוא כמו לעולם הבא כולו הטוב והמטיב כשנקרא כמו שנכתב והיינו יחוד קבה"ו וזהו טלא דעתיקא דשם הוי"ה כולל אף עתיקא כנ"ל. ואמר אחר כך ומההוא טלא זמינין מתייא לאחיא לעלמא דאתי הה"ד ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו מישיני כד"א אני ישנה ולבי ער כו' ע"ש והיינו כשהשי"ת שוכן בלב ישראל וכמ"ש) שהש"ר ה' ב (שהקב"ה לבן של ישראל מן הדין קרא דכ' צור לבבי וחלקי אלהים לעולם ואז המיתה רק

והיינו שא"ל שלא יוכל להשיג זה רק בלחישה עד"ש (בזוהר הקדוש) ויחי רלד ב (כד"א ואמרת בלבבך אמירה בחשאי והיינו שיוכל להרגיש בלב העומק מזה א"ל מקרא מלא הוא עוטה אור כשלמה ואת אמרת לי בלחישה שהוא לא הרגיש בלב ותמה כיון ששמע רק כצורתו למה א"ל בלחישה וא"ל כשם ששמעתי בלחישה כו' והיינו ע"י מה ששמע מהראוי לכך הרגיש בלב בלחישה כך אמרה בלחישה שאם תזכה תרגיש בלב ג"כ כמו שהרגשתי אני. וזה שמבקשים ויחזי לן סתריה אור הראשון שנתעטף בה כו' שהוא מה רב טובך אשר צפנת ליראיך אור שנגנז לצדיקים. דאתאמר בלחישה כנ"ל כשם ששמעתי בלחישה כו' וע"י כן יוכל לזכות להרגיש האור הראשון בסעודתא דעתיקא בלב. וכמ"ש בס' הבהיר לקח שביעי ושם להם במקומו והשאר גנזו לצדיקים לעתיד לבא כו' שבשבת יכולים לזכות להרגיש מאור הראשון. וכשזוכין לטלא דעתיקא זוכין להיות נחזי ביקריה להכיר שהכל לטובה ואף המיתה כשינה ויקיצו אחר כך לע"ל. וזה ענין מ"ש בגמרא (שבת קיח :) וירושלמי וש"מ שבשמירת שבת מיד גגאלין היינו שזוכין לתקן פגם הראשון ואף שהעולם נידון אחר רובו הוא בפרט נפשו על ידי שמירת שבת כהלכתו זוכה להרגיש שהכל לטובה ואף המיתה כשינה כנ"ל וזהו שנגאל מיד:

א"ל מקרא מלא הוא עוטה אור כשלמה ואת אמרת לי בלחישה אתמהא. א"ל כשם ששמעתי בלחישה כך אמרתיה לך בלחישה. ולכאורה אינו מובן התשובה כיון שמקרא מלא הוא הא גופא קשיא למה שמעה בלחישה. אך הענין ע"ד שאמרנו במ"ש (במשנה) פ"ד דאבות (שמואל הקטן אומר בנפול אויבך וגו' והוא מקרא מלא במשלי וע' ברע"ב ואמרנו שזהו כח תורה שבעל פה שיכנס ויוקבע בלב הדברי תורה ושמואל הקטן הרגיש בפסוק זה טעם מחודש וכן השומע ממנו הפסוק כצורתו היה מרגיש גם כן טעם מחודש. ע"ד מ"ש רה"ק זצוקללה"ה (במ"ש) (ויקרא רבה פ' טז) אמר ר' ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיע מי האיש החפץ חיים. אף שהרוכל לא חידש לו כלל רק א"ל הפסוק כצורתו אך הרוכל היה לו עסק בענין זה שע"ש כך נקרא רוכל ואחר שתיקן הרגיש בהפסוק טעם מחודש. וע"י כן היה יכול ר' ינאי כששמע ממנו הפסוק כצורתו להרגיש בו טעם מחודש עכ"ד הק'. וכן ענין מה שכל רבינו הקדוש במשנה דברי שמואל הקטן שאמר הפסוק כצורתו והשומע ממנו הרגיש טעם מחודש. ונתן רבי כח בזה שכתבו בתורה שבעל פה שכל הקורא במשנה יוכל להרגיש הטעם כמו שהרגיש השומע מפיו ולא רק כקורא במשלי. ומכל מקום אין כל אדם זוכה לזה רק הראוי לכך. וזה ענין אמרה לו בלחישה

ויש להרחיב בזה שהנה גדול זכותה של רחל היה כה גדול זה הדבר היחיד שעמד לעמ"י להינצל מהגלות מ"מ בלי תפילה לא היה מהני כלום

ומבואר בהרחבה במדרש (פתיחה) דחכימי לאיכה) עד כמה לא עזרה זכותו של אברהם, ולא זכותו של יצחק, ולא זכותו של יעקב, אלא רק זכותה של רחל.

וז"ל המדרש 'אמר רבי שמואל בר נחמן, בשעה שחרב בית המקדש בא אברהם לפני הקדוש ברוך הוא בוכה וממרט זקנו ותולש שערות ראשו ומכה את פניו וקורע את בגדיו ואפר על ראשו, והיה מהלך בבית המקדש וסופד וצועק, אמר לפני הקדוש ברוך הוא מפני מה נשתנית מכל אמה ולשון שבאתי לידי בושה וכלמה זאת, וכו' "

'מיד פתח אברהם לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבונו של עולם למאה שנה נתת לי בן, וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים אמרת לי העלה עולה לפני, ונעשיתי עליו כאכזרי ולא רחמתי עליו, אלא אני בעצמי כפתתי אותו, ולא תזכר לי זאת ולא תרחם על בני'.

'פתח יצחק ואמר רבונו של עולם, כשאמר לי אבא (בראשית כב, ח): אלהים

ולענ"ד יש לומר שלא היה עוזר כי דרך האדם לשכוח כמו שנראה בארצות האיסלם שהכי נהוג ולא מהני מידי

ועוד שאם לא כן לא היה נסיון כמו המלאכים שאין להם נסיון האם לכפור או לפי עומק הנסיון

וכמו שביארנו במק"א שהמלאכים יש להם יצר רק לפי שהם יודעים את כבוד ה' הם לא מורדים בו

כעניי שכתב רבינו האור החיי 'הק' זי"ע על הפסוק (בראשית ל כב) 'ויזכור אלוקי את רחל וישמע אליה אלוקי ויפתח את רחמה', 'מגיד הכתוב כי הג שעלה זכרונה לפניו, עוד הוצרכה לתפילה, כאומרו וישמע אליה וגו'. חזינו מכא שא לאחר שכבר גזר עליה השי"ת להוליד עדיי היה עליה להתפלל שיבוא שפע זה אליה. הדבר דומה לאד שקיבל הודעה מבית הדואר שנשלח עבורו סכו גדול של מעות, א עדיי עליו לגשת לשליטול את המעות, כמו כ עלינו לבקש מלפני המל א את מה שכבר הכי להשפיע עבורנו לטוב.

כי נודעה לי העצה, והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי לבעלי, כדי שיהא סבור שהיא רחל. ולא עוד אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר ודבר, כדי שלא יכיר לקול אחותי וגמלתי חסד עמה, ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקים, רחמן, מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בם כרצונם. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר, בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, הדא הוא דכתיב (ירמיה לא, יד): כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. וכתיב (ירמיה לא, יד): כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך וגו', וכתיב (ירמיה לא, יד): ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם'.

מ"מ גם זכות גדלוה כזו לא מהני כלום בלא תפילה.

יראה לו השה לעלה בני, לא עכבתי על דבריך ונעקדתי ברצון לבי על גבי המזבח ופשטתי את צוארי תחת הסכין, ולא תזכר לי זאת ולא תרחם על בני'.

'פתח יעקב ואמר רבונו של עולם, לא עשרים שנה עמדתי בבית לבן, וכשיצאתי מביתו פגע בי עשו הרשע ובקש להרג את בני ומסרתי עצמי למיתה עליהם, ועכשו נמסרו ביד אויביהם כצאן לטבח, לאחר שגדלתיים כאפרוחים של תרנגולים וסבלתי עליהם צער גדול בנים, כי רב ימי הייתי בצער גדול בעבורם, ועתה לא תזכר לי זאת לרחם על בני'.

'פתח משה ואמר רבונו של עולם, לא רועה נאמן הייתי על ישראל ארבעים שנה ורצתי לפניהם כסוס במדבר, וכשהגיע זמן שיכנסו לארץ גזרת עלי במדבר יפלו עצמותי, ועכשו שגלו שלחת לי לספד ולבכות עליהם, זהו המשל שאומרים בני אדם מטוב אדוני לא טוב לי ומרעתו רע לי'.

'באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה רבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתרה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי, והקשה עלי הדבר עד מאד

לי מן העץ ואוכל", שחווה היכתה לאדם הראשון במקל עץ עד שאכל. ובספר עוד יוסף חי פרשת כי תצא להגאון הבן איש חי כתב שדבר זה היא ליצינות ולא יצא מפיו של הבעל הטורים. יש להקשות: א"כ למה נענש אדם הראשון על זה שאכל כיון שנאנס שהרי קיבל מכות, והרי איתא בגמ' כתובות ל"ג ע"מ ב' דמכות יותר חמור ממות. איכא כמה תרוצים: א. הגם שנאנס בזה, הרי הוא אכל בהנאה ותענוג יתירה, ולא הצטער על אנסו, אלא אדרבה שש ושמח במצבו, ולכן הגיע לו עונש על זה, ולפי זה מובן באופן נפלא מה דאיתא בחז"ל חולין קל"ט ע"מ ב' המן מן התורה מנין שנאמר המן העץ, דהכוונה כמו כן לגבי גזירת המן שזה הי' על "שנהנו" מסעודת אחשורוש מגילה י"ב ע"א קשה למה לא אמרו "שאכלו" בסעודת אחשורוש, אלא על עצם האכילה היה להם תירוץ, שמוכרחין היו להשתתף מצד המלכות, אבל על מה "שנהנו" ולא הצטערו על זה, הי' טענה גדולה כלפיהם, וזהו השייכות המן מן התורה מנין המן העץ, שמאותה סיבה שנענש אדם על שנהנה מן העץ, היא נתנה לי מן העץ "ואוכל", מאותה סיבה נענשו בימי אחשורוש והמן, על "שנהנו" מסעודת אחשורוש, כך כתב בספר ילקוט דברי אסף ערך פורים בשם הדיין פוזען ז"ל מלונדון, מובא בדף על הדף חולין קל"ט ע"מ ב'. ב. ע"פ השיטות הראשונים

צ"ב למה רק הנחש לא מתרפא לעתיד לבא (אפשר לחשוב כיון עפ"י מה שתכוב ראשית גווין עמלק ואין לו תקנה גם כשיבוא הגואל וביאר את זה הפחד יצחק).

'כל ימי חיך' - ימי חיך העולם הזה, כל ימי חיך להביא לימות המשיח בספר אמרי צדיקים (טעמי תורה אות ג) כתב בשם החסיד ר' שמואל מרייסין שהיה בליל הסדר אצל הגר"א וכשהגיע הגר"א לאמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה, אמר הגר"א: עתה מצאתי ראייה לדברי חז"ל שלעתיד לבא הכל מתרפאין חוץ מן הנחש, כדברי חכמים שאומרים כל ימי חיך, ימי חיך העולם הזה כל ימי חיך להביא לימות המשיח, וכן בנחש אמר השי"ת לנחש ועפר תאכל כל ימי חיך (בראשית ג, יד) ימי חיך העולם הזה, כל ימי חיך להביא לימות המשיח.

ובאמת שבפירוש רבינו בחיי (בראשית ג, יד) כבר כתב פירוש זה, שהעונש מהנחש לא יזוז ממנו לעולם. שנאמר כל ימי חיך. (הרב יהודה טננהויז)

מדוע נענש אדם הראשון שאכל מעץ הדעת הרי היה אנוס שחווה היכתה אותו במקל שיאכל? הנה בבעל הטורים בראשית ג' י"ב כתב על הפסוק "היא נתנה

אותו בעץ עד כאן לשונו. וראיתי בהמגיד של שנת תרל"ג י"א אלול שהוא שנת יין להמגיד שנזדמן לידי לפי שעה שכתב שם בהצופה להמגיד בשם רבי יעקב רייפמאן וזה לשונו.. הפשט הנתעב הזה לא מפי הצדיק רבינו יעקב בעל הטורים יצא, כי אם מפי מעתיק פלוני אלמוני אשר משך ידו את לוצצים, ולצון חמד" לו, והוא לקחו מספר מחברות עמנואל המלא לו לצון ודברי נבלה יעויין בו מחברת כ"ב וזה לשונו, ויגש העשירי ויאמר, אמור נא פלא יועץ מה הצד הכתוב באומרו היא נתנה לי מן העץ והיה לו לומר מפרי העץ לפי הנראה, ועתה אמור בחסדך מה פירוש בו אתה רואה, ואען ואומר, חייך ידידות נפשי כי כונת הפסוק היא נתנה לי מן העץ על ראשי ודכאה לארץ זזייתי עד שאכלתי בעל כרחי שלא בטובתי עד כאן לשונו. ואני אמרתי יפה כתב החכם רבי יעקב הנזכר דודאי ביאור של ליצנות הוא זה, ובפרט שכבר הובא בספר הליצן הנזכר שאסרו מרן וחכמי הדור ללמוד בו, ועל כן ודאי לאו רבינו הטור אמר דברים אלו אלא לייצן לקחם מספר עמנואל וערבם בדברי רבינו בעל הטורים מפני שביאורו הוא מילות קצרים. ואמרתי על פי הליצנות הנזכרת מרגלא בפומייהו דאינשי כשמכה האב לבנו והרב לתלמידו והאדון לעבדו אומרים בלשון ערבי אל עצ"א טלע"ת מן אל ג'אנ"א" פירוש

סנהדרין ע"ה ע"מ א' דבמצוה שכן נח מצוה צריך למסור את הנפש, לפי הנ"ל אתי שפיר, כך תירץ לי מו"ח הגאון רבי בן ציון רייך שליט"א יד ימינו של אדמור"י בית צאנז ור"מ בביהמ"ד המרכזי קרית צאנז נתניה.

ולי נראה לבאר שהכוונה שאם הבינה שאפשר להכותו על כזה דבר ולהכריחו זה מפני שלא שידר לה שזה כה חשוב שלא לעבור על פי ה' שהרי בעל אחר לא היה לה לכן לא היתה רוצה להורגו אלא שהבינה שהוא יכנע ועל זה הוא נתבע

אותו על עץ. נראה לי בס"ד, בהקדים מה שפרשתי בס"ך בפסוק האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ, דכתוב בפירוש התורה לרבינו יעקב בעל הטורים ז"ל וזה לשונו, לפי הפשט שהכתני בעץ עד ששמעתי לדבריה, וכתב בעיטור בכורים שהוא ביאור על הספר הנזכר, אפשר דדייק כן מדאמר היא נתנה לי מן העץ סתם, והוה ליה למימר היא נתנה לי ממנו ואוכל, שכבר אמר הקב"ה המן העץ אשר וכו' ולמה חזר אדם הראשון הדבר, אלא להודות שחווה הכתה

לך הנגיעה, ואמרתי לך שאמר הקב"ה אל תגעו בו פן תמותון, דבאמו לא אמר הקב"ה כן ואני שקרתי והוספתי הנגיעה ונראה ליישב מה שלא הגיד לה האמת שהן

אוצר החכמה

- הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה עוד יוסף חי - דרושים יוסף חיים בן אליהו עמוד מס': 358 הודפס ע"י אוצר החכמה

פרשת

עוד יוסף חי

כי תצא

קיא

הה

האם האשה האמינה לנחש או לא

כתוב בתורה שהנחש בא אל האשה ואמר לה שהסיבה שה' לא רוצה שהם יאכלו מהעץ כדי שלא יהיו כאלוקים והאשה האמינה לו כמו שכתוב 'ותרא האשה' (בראשית פרק ג) ופרש"י "ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו" דהינו שהאמינה לנחש שאין באכילה מיתה. וצ"ב שרש"י (בהמשך)

מכת העץ יצאה מן הגן : אמנם יש לתרץ דקדוק הנזכר בך, כי אדם

הראשון הוסיף לחוה איסור בנגיעה לבדו גם כן, שאמר לה לא תגעו בו פן תמותון, על כן כדי להכריחו שיאכל ולא יחוש למיתה נתנה לו ענף מן העין שנגע בו בידו, ובזה הכריחה אותן שיאכל, כי עתה באה עליו בטענה חזקה שבודאי גם אם יאכל לא ימות, כיון שאמר לה בתחלה. שנגזר מיתה גם על הנגיעה בלבד, ואף על פי שבאמת הוא יודע שהקב"ה לא אסר לו הנגיעה... עם כל זה כבר נלכד בדבריו שכבר אמר לה שנגזר מיתה גם על נגיעה בלבד, ולכך הוכרח לאכול, ומה שלא הגיד את האמת יש בזה טעם כדאמרן לקמן בעזרת האל. והשתא לפי זה נוכל לתקן הביאור שכתוב בדברי בעל הטורים שבמקום תיבת שהכתיני בעץ צריך לומר שנגעתני בעץ, ובזה יהיה הביאור מתוקן ומכוון על האמת. שאמר נתנה לי מן העץ, כלומר נתנה לי ענף או חתיכה מן העץ שנגעתני בו לפי תומי, ועל ידי

כן הבריחה אותי לאכול : והנה בזה יש לדקדק איך בא אדם הראשון

להציל עצמו לפני הקב"ה בטענה זו, כי הן אמת שבתחלה אסר לה הנגיעה לבדה, הנה אחר שהביאה הענף מן העץ ונגעתו בו, איך הכריחה אותו שיאכל ולא יחוש למיתה, דהיר לו לומר אני מדעתי אסרתי

מכנה ישעיה הנביא את עוברי עבירה 'עורים', באמרו "והעורים הביטו לראות" (ישעיה מב, יח). וזהו שהודיע לנו הכתוב: "ותפקחנה", שלאחר שעברו העבירה ועבר המסית היצר הרע שמחשיך עיני האדם, תיכף ומיד באה ההתפקחות - נפקחו עיניהם והרגישו כי ערומים הם, דהיינו שנפשטו מזוהר הקדושה.

ומסיים האור החיים: 'וכן יקרה לכל רשע שבגמר מעשה הרע, ירגיש כי התעיב ויכלם במעשי, ויאירו עיני שכלו'.

וכבר הקשה הגאון רבי משה יחזקאל צאלח זצ"ל מחכמי בגדאד, בספרו 'תורת משה' על הפסוק "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו" (לעיל ב, יז): אם הכוונה שהרע והטוב היו מעורבים בפרי, מדוע לא קראוהו "רע וטוב" להדגיש הרע? אלא, באה התורה ללמדנו שכן דרך העבירה, בתחילה נראית כטובה ועריבה, אך לבסוף משאירה טעם רע ומר כלענה ...

כולנו מכירים את זה מהמציאות היום יומית: כל דבר, כאשר הוא בהיתר אין מרגישים בו מתיקות כל כך, אך כאשר נעשה הדבר באיסור, לפני העבירה הדבר מקבל בעינים הבהמיות של האדם מתיקות גדולה, כמו שנאמר "מים גנובים ימתקו" (משלי ט, יז). והנה, אך נסתיימה לה העבירה, המתיקות מתפוגגת ומתנדפת, ואת מקומה ממלאות תחושות אכזבה וחרטה. פתאום חשים כמה יצר הדמיון הצליח לתעתע בנו.

בזה למעשה מתבטא ההבדל בין מצוה לעבירה: המצוה, לפני עשייתה קשה לקיום, ואחרי - מענגת ומשמחת, ואילו העבירה

מביא מחז"ל שהסיבה שנתנה גם לאישה, כדי שלא תמות היא וישא אחרת תחתיה. וצ"ב למה עכשיו היא כן חששה שתמות הרי ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו.

אלא מבואר שכל מה שזה נראה לה אמת זה רק כל זמן שהיצר שיכנע אותה. אבל מיד לאחר שפסק מלשכנע שוב אין זה נראה אמת ולכן אחרי שאכלה ועברה כבר את העבירה כל התאוה ירדה ומימלא שפיר אפשר לראות את האמת. וכמו שמבאר רמב"ם (בהל" רוצח) את הטעם שמי שעוזר לאדם לעשות עבירה הוא עובר בלפני עיור לא תתן מכשול ומדובר גם כשהוא יודע שאסור לעשות את העבירה ולכא' אם מדובר שיודע שאסור למה הוא נקרא עיוור.

אלא מבאר הרמב"ם מפני שאינו רואה את דרך האמת מפני תאוות ליבו. ובאמת שכן הוא במדרש אצל בלעם שהלך לעבור על דברי ה' (במדב"ר פר כ' 'אות י"א) שבשעה שהולך אדם לחטוא, השטן מרקד לו עד שגומר העבירה, כיון שאיבדו, חוזר ומודיעו עיי"ש.

ותפקחנה עיני שניהם (ג. ז)

מהו "ותפקחנה", וכי קודם לכן סומים היו?

אלא מבאר האור החיים הקדוש על פי מה שאמרו חז"ל (סוטה ג' ע"א): "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נסתתמו עיני שכלו". ולכן

החטאים) אשר הוא חטא מנוול וכל אדם מכיר גנותו. והדבר הזה בעצמו הוא מגונה ומאוס לא יכחישהו שום אדם. וגם הזונה בעצמה אם ישאלו לה על המעשה בעצמה תודה ותאמר כי הוא דבר משוקץ ומתועב רק כל כוונתה בזה הוא הרווחת ממון לפרנסתה ואלולא זאת גם היא לא היתה מרוצת לזה. והלא השתדלות והשגת הפרנסה והממון בעצמו אינו דבר רע כי כן הוא מנהגו של עולם אם יהיה בהשתדלות באופנים וממוצעים הנאותים רק היא בחרה באופן בזוי כזה, אבל עיקר תכליתה בזה הוא לדבר הראוי לאנשים להשתדל בו. אמנם כל זה הוא בהתחלה שלא נטמטם הלב עדיין ואז צריך היצה"ר לבא אל האדם לפתחו בטעמים אחרים. אבל אח"כ כשנתרגלה בהעבירה אזי העבירה מטמטם הלב ונעשית קשורה בו ככלב עד שלבסוף עצם של מעשה העבירה זו הוא לה לתכלית המבוקש לה. ועוד אדרבה תפזר גם כל ממונה רק למען תשיג את התיעוב שבעצמה היתה מואסת בו מקודם ורק תפסה אותו לממוצע להשיג בו רצונה ואח"כ נהפוך הוא שזהו תכליתה המבוקש לה. וזהו שאמרו כל זונה שנשכרת ובלאו השכר לא היה מרוצת לזה ולבסוף אדרבה היא שוכרת ומרוצת גם להפסיד ממון כדי להשיג תאותה. וכן הוא דרכו של היצה"ר בכל החטאים, דבהתחלה אם היה מפתה להאדם רק להחטא הברור בודאי דשום אדם לא היה מתרצה לו. רק מראה לו

להיפך - לפנייה חשים עונג ולאחריה דכדוך עצב ומאיסות.

ובזה פירש רבנו יוסף חיים זצ"ל בספרו "דברי חיים" (סוף פרק י"א) מה שאומרים בבידוי "סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו" שלא זו בלבד שחטאנו וסרנו מהמצוות, לאחר מעשה גילינו שגם לפי רצוננו, לא היה שוה לנו לעשות העבירה, שלא השגנו בה את התענוג המיוחל.

בית הלוי בראשית פרק ו

(ה) וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום. פירוש הפשוט דראה שחטאו בשנים, הן במעשה וזהו רבה רעת האדם בארץ שהוא במעשה, וגם כי כל יצר מחשבות לבו רק רע דחטאו גם במחשבתם, אמנם יש להבין אריכות הפסוק וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום לאיזו ענין נתכוין, ובאונולקוס תרגם לחוד ביש כל יומיא, תרגם כל היום על ימים מרובים. ונקדים לבאר מאמר אחד בגמרא מס' ע"ז (דף י"ז) אמרו שם כל זונה שנשכרת לסוף היא שוכרת שנאמר (יחזקאל טז) ובתתך אתנן ואתנן לא נתן לך. ולכאורה לא ידענו הכוונה בזה המאמר ומה משמיענו, ולמה לנו לידע דרכן של הזונות והיאך מנהגן לבסוף. והנראה דבאו להורות לנו דרכי של היצה"ר ופיתויו וכחו של עבירה עד כמה היא מטמטמת לבו של אדם, ותפסו למשל חטא של זנות (וכן הוא בכל

ממש לבהמה בלא שום יתרון שאין לו תכלית אחר רק מעשה הבהמית הלזו, וא"כ לבסוף נעשה זה האדם בהמה ממש. ומה תגדל הבושה להאדם שהחליף בעצמו צורה האנושית שלו לצורת הבהמה והוא גרוע יותר מן הבהמה שהיא בעצם תולדתה בהמה ולא הפשיטה צורתה שהיה לה ללבוש צורה אחרת הגרועה ממנה:

והנה כל זמן שהאדם לא נתקשר לעצם החטא רק כוונתו לתכלית אחר אזי בנקל לו לשוב בתשובה כשיתבונן מעט ויראה בעיניו כי שקר בימינו וכל מה שחשב להשיג בעבירה לא ישיגו ולא יצמח לו שום טובה תכליתית מהחטאים רק הרה עמל וילד שקר, ישוב ממעשיו הקודמים. ועוד כי כל עוד שהשכל בעצם אינו מקולקל מצד עצמו והוא מכיר ברע שהוא רע רק בוחר בו גם כי הוא רע למען השיג בו דבר אחר נמצא הקלקול תלוי בהגוף והחומר דתשוקתו לאותו דבר מכריעו גם לבחור ברוע המעשה ואז יקרא האדם שהחומר שלו גובר על שכלו עד דגם בשכלו מסכים אל החומר לעשותו אבל השכל בעצם הרי אינו מקולקל ויודע להבדיל בין רע לטוב ואינו אומר לרע טוב, ואז יתכן לו שישוב בתשובה ולהגביר שכלו על החומר ושכלו יעוררו לשוב. אבל אח"כ שהרע בעצם הוא תכליתו והענין המבוקש לו הרי כבר נתקלקל שכלו בעצם ואומר לרע טוב הרי

דמיונות אשר על ידי זה החטא ישיג איזו תכלית המבוקש לו כהרווחת ממון וכדומה, וזה התכלית בעצמו אינו מאוס מצד עצמו וראוי לאדם לעשותו באשר הוא אדם, ואח"כ נתוסף להאדם טומאה על טומאתו ותשוקה לעצם החטא עד שיתרצה לפזר ולהפסיד הרבה מהדברים שהיה בהתחלה התכלית המבוקש לו רק להשיג זה החטא, כי את זה לעומת זה עשה האלהים וכמו דבדבר מצוה אמרו דמתוך שלא לשמה בא לשמה דמתוסף לו אהבה להמצוה עד דקיום המצוה הוא לו התכלית וכמו כן הוא להיפך בעבירה חלילה:

ועל ענין זה אמר הכתוב (תהלים מט) נמשל כבהמות נדמו. ולכאורה הוא כפל ענין במילות שונות, רק לפי הנ"ל מובן, דהאדם מובדל מן הבהמה במעשיו, גם אם לפעמים יעשה כמעשה בהמה חלילה אבל מ"מ במחשבתו הוא לתכלית אחר המעולה יותר מן עצם המעשה והגם דהמעשה הוא כמעשה בהמה מ"מ תכליתו במחשבתו הוא אדם שמבקש להשיג דבר שראוי לאדם, אבל הבהמה בכל מעשיה אין לה תכלית אחר רק זאת המעשה בעצם היא מבוקשתה לא דבר אחר. והנה בהתחלה כשהאדם עושה מעשה בהמה וכוונתו לתכלית אחר הוא רק נמשל כבהמות שעושה דבר הראוי לבהמה לעשותו, ואחר כך נדמו, דומה

כי בזקנותו שב וניחם על רעתו אבל מי יחזיר בניו לטובה דהא אין בידו להחזירם למוטב. וזהו שאמר הכתוב אשרי איש ירא את ה', ודרשו המתגבר על יצרו דהיינו בבחורותו, ומסיים הפסוק גבור בארץ יהיה, דזהו נקרא גבור שכובש את יצרו, ועוד זרעו דור ישרים יבורך דאז ידו על כתפיה דבנו להדריכו בדרך התורה.

ובזה נפרש מה דאיתא בגמרא מסכת מנחות (דף נ"ג) דאברהם אבינו שאל להקב"ה בעת החורבן שמא אילו המתנת להם היו עושים תשובה אמר לו כי רעתיכי אז תעלוזי. והכוונה דכל זמן שהאדם אינו מקושר להחטא ומכיר בעצמו שהוא רע רק בוחר בו לתכלית אחר הרי זה האדם לא ישמח בעת החטא כיון דגם בעיניו הוא דבר רע ואינו מרוצה בו, רק אח"כ כשישיג תכליתו יכול לשמוח בו יען כי זה הוא רצונו, ואמר הכתוב דכל כך נשתרשו בחטא והוא עצמו המבוקש להם עד כי בעת רעתיכי אז תעלוזי, כי כבר השיג כל המבוקש לו, וע"כ אין להמתין להם שיעשו תשובה ורחוק הוא מהם ואין להם תקנה רק להתייטר ביסורי הגלות ועל ידו ישובו:

וזהו ביאור הכתוב (משלי ב) השמחים לעשות רע יגילו בתהפוכות רע. ולכאורה הוא כפל ענין, ולפי הנ"ל מבואר דמי שמואס בעצם בהרע רק בוחר בו לאיזו תכלית שידמה בדעתו שישגיג על ידו הרי לא יתרצה בהמעשה רק כשיהיה באופן

אין לו בעצמו מי שיעוררו לשוב וע"כ הוא רחוק מתשובה. ונוכל להמליץ על זה מאמר הגמרא במס' ע"ז (דף י"ט) אשרי איש ירא את ה' (תהלים קיב) אשרי איש ולא אשרי אשה אלא אשרי המתגבר על יצרו כשהוא איש, פי' שהתגבר על יצרו כשהוא איש בצורה האנושית ולא נעשה עדיין כבהמה דאז בנקל לו לשוב אבל אח"כ רחוק ממנו התקוה שישוב אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך. ובמס' [ע"ז] (יט) איתא אשרי איש ולא אשרי אשה אלא אשרי המתגבר על יצרו כשהוא איש, הפסוק בא ליתן ההבדל בין זה ההולך בדרך התורה בנערותו ובין זה השב בתשובה בזקנותו, דאע"ג דגם הוא מועיל לו וכמו שאה"כ (תהלים צ) תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם ודרשו (רו"ר פ"ו ד) עד דכדוכה של נפש דגם אז מועיל התשובה מ"מ אינו דומה זה הכובש את יצרו בבחורותו בזמן שהיצה"ר בתוקפו וזה מתגבר עליו וכובשו, ונוכל לומר עליו מה שאמרו באבות (פרק ד משנה א) איזהו גבור הכובש את יצרו, וזה ששב בזקנותו שכבר כלו כחותיו והלך לו חוזק התאוה ממנו ואין לקרותו להאדם גבור. שנית נ"מ גדולה בהבנים שנולדו לו, דזה שהלך בדרך הטוב בבחורותו הרי הדריך בניו בדרכי התורה והיראה וגם בניו למדו דרכיו ממנו, אבל אם בבחורותו לא הלך בדרך הטוב ולא הדריך בניו לטובה הגם

להם תכלית אחר לא ישובו לעולם, וזהו מה שאמר וירא ה' פירוש כי ראה סוף דעת האדם כי לא ישובו לעולם יען נתקלקלו לגמרי במעשה וברצון ובשכל ואומרים לרע טוב. ואפשר דזהו כוונת הכתוב לא ידון רוחי באדם לעולם, פירוש דלעולם לא ישובו בתשובה לעשות רצוני וכמו שנתבאר:

למה נברא היצר הרע

אדם הראשון הצטווה שלא לאכול מעץ הדעת אומנם כבר באותו היום הוא אכל כמבואר בחז"ל (סנהדרין לח:): באותו יום ששי שנברא בו ונכשל ואיבד את הכל שנגזרה עליו ועל זרעו מיתה הוא וגורש מגן עדן.

שואל רבינו האור החיים (בראשית ג ד)

'ואם תאמר למה יברא ה' בריה רעה כזו לתקלה'. (-שאדם הראשון נכשל ואיבד את הכל)

עד היכן עומק הדין

ונרחיב מדברי המס"י (פרק ד) שמבאר עד היכן עומד מגיע 'אך ההערה לכל ההמון, הנה הוא בענין השכר ועונש עצמם בראות עומק הדין עד היכן מגיע, אשר באמת ראוי להזדעזע ולהתחרד תמיד, כי מי יעמוד ביום הדין ומי יצדק לפני בוראו באשר השקפתו מדקדקת על כל דבר קטן או גדול. וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (חגיגה ה, ב) ומגיד לאדם מה שיחו (עמוס

הזה שעל ידו יגיע לרצונו המבוקש אבל לא יתרצה בהפכו, וגם לא ישמח בהמעשה רק בעצבון יעשהו, אבל אחר שכבר הגיע להמדרגה שכבר הוא שמח בעשותו הרע שהרע בעצם הוא לו לתכלית, איש הזה ישמח בו גם אם נהפך ממה שהיה בהתחלתו וגם אם יגיע לו הפסד ממנו ישמח בו, וכמו הזונה שבתחילתה היה עבור ממון לסוף מפזרת הממון להשיג הזנות, וזהו שאמר הכתוב יגילו בתהפוכות רע:

וע"ז צווח הכתוב (ישעי' ה) ואמר הוי מושכי עון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה, דבהתחלה הם מושכים על עצמם העון בחבלי שוא ע"י דמיונות כוזבות ושקר דסוברים דבזה יגיעו לאיזו ריוח, והוא שקר כי לא יחרוך רמיה צידו (משלי יב), ולבסוף רואה בעצמו כי היה לו דמיון שוא ושקר ורק דאח"כ כבר וכעבות העגלה חטאה דכבר מקושר הוא אל החטא בעצמו וכאמרם (ע"ז ה) קשורה בו ככלב ומרוצה בו גם בלא שום ריוח. וזהו מה שאמר בדור המבול וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ, דהיינו המעשה שעושים בפועל הוא רע בדברים שאינם מהוגנים. והוסיף עוד וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום פי' דהתכלית דהיה להם מחשבתם על מעשיהם הוא רק הרע לא לתכלית אחר, וזהו שתרגם התרגום לחוד ביש כל יומיא, דפירושו לעולם דכיון דאין

ד, יג), אפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו, מגידים לו לאדם בשעת הדין. נשאת לערל, לא בקשת להשיאה דרך היתר הרי היא נשאת דרך איסור.

עוד אמרו (יבמות קכא, ב; בבא קמא נ, א) וסביביו נשערה מאד (תהילים נ, ג), מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם חסידיו כחוט השערה.

אברהם, הוא אברהם האהוב לקונו עד שהכתוב אמר עליו (ישעיה מא, ח) אברהם אוהבי, לא פלט מן הדין מפני דברים קלים שלא דקדק בהם. על שאמר (בראשית טו, ח) "במה אדע", אמר לו הקדוש ברוך הוא, חי"ך, ידוע תדע כי גר יהיה זרעך (בראשית רבה מד, יח). על שכתר ברית עם אבימלך בלא ציווי של מקום, אמר לו הקדוש ברוך הוא חי"ך שאני משהא בשמחת בניך שבעה דורות (שם נד, ד).

דוד, לפי שקרא לדברי תורה זמירות, נענש, שנכשל בדבר עוזא ונתערבבה שמחתו (סוטה לה, א).

מיכל, לפי שהוכיחה את דוד במה שרקד בחוץ לפני הארון, נענשה שלא היה לה ולד אלא במותה (שמואל ב ו, כג).

חזקיהו, לפי שהראה אל שרי מלך בבל את בית נכתה, נגזר על בניו להיות סריסים בהיכל מלך בבל (מלכים ב כ, יח). ורבים כאלה מאד.

ובפרק הכל חייבים אמרו (חגיגה ה, א) רבי יוחנן כד הוה מטי להאי קרא הוה בכי, וקרבתו אליכם למשפט והייתי עד ממהר וגו' (מלאכי ג, ה), עבד ששוקלים עליו קלות כחמורות, תקנה יש לו? ובודאי שאין כונת המאמר שיהיה העונש על שתיהן אחד, כי הקדוש ברוך הוא אינו משלם אלא מדה כנגד מדה. אמנם הענין הוא, שלענין

יעקב, על שחרה אפו ברחל שאמרה לו (בראשית ל, א) הבה לי בנים, אמרו במדרש (בראשית רבה עא, ז), זה לשונו: אמר לו הקדוש ברוך הוא, כך עונים את המעוקות? חי"ך, שבניך עומדים לפני בנה. ולפי שנתן את דינה בתיבה כדי שלא יקחה עשו, אף על פי שכונתו היתה ודאי לטובה, אך לפי שמנע חסד מאחיו, אמרו במדרש (שם עו, ט; שם פ, ד) אמר לו הקדוש ברוך הוא, למס מרעהו חסד (איוב ו, יד), לא בקשת להשיאה למהול הרי היא

להשיג השגה גדולה להשיגה כי אין השגה זולת אמצעות נצחון המסית. וצא ולמד מהאמור בספר זוה"ק (תרומה קסג.) במשל בן מלך אשר ציוהו אביו לבל לקרוב להזונה ואת הזונה צוה להסיתו לבחון בן יכבד אב יעוין שם. ומעתה הפליא ה' להתחסד עם אוהביו להכין להם דבר שבאמצעותו ישיגו עלות במעלות חיים הנצחיים, אשרי העם שככה לו'

אם אדם הראשון על מצוות אחת כל כך נענש ק"ו מידה טובה

ונוסיף מדברי התורת כהנים (ויקרא ה' פרשתא י"ב) 'ר' יוסי אומר אם נפשך לדעת מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא צא ולמד מאדם הקדמוני שלא נצטוה אלא על מצוה אחת בלא תעשה אחד ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף הדורות. וכי איזה מידה מרובה מידת הטובה או מידת הפורענות? הוי אומר מידת הטובה - אם מידת הפורענות המועטת כמה מיתות נקנסו לו ולדורות, ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות, השב מן הפיגול והנותר והמתענה ביום הניפורים על אחת כמה וכמה שמזכה לו ולדורותיו ולדורי דורותיו עד סוף כל הדורות.'

ואמר על זה הרב מאיר חדש זצ"ל (מאיר נתיבות) כאשר נתעמק בחשבון הנפלא שעושים לנו חז"ל נגיע לממדים שאין לנו

משקל המעשים כך עולות בכף הקלות כמו החמורות, כי לא ישכחו החמורות את הקלות ולא יעלים הדיין עינו מהם כלל כאשר לא יעלים מהחמורות, אלא על כולם ישגיח ויפקח בהשואה אחת, לדון כל אחד מהם ולהעניש אחר כך על כל אחד כפי מה שהוא, והוא מה ששלמה המלך עליו השלום אומר (קהלת יב, יד) כי את כל מעשה האלקים יביא במשפט וגו', כי כאשר אין הקדוש ברוך הוא מניח מלשכוח כל מעשה טוב קטן כמות שהוא, כן לא יניח מלשפוט ולהוכיח כל מעשה רע קטן כמות שהוא, ולהוציא מלב הרוצים להתפתות ולחשוב שלא יעלה האדון ברוך הוא בדיניו הדברים הקלים ולא יקח חשבון עליהם, אלא כללא הוא (בבא קמא נ, א) כל האומר, הקדוש ברוך הוא ותרוך הוא, יתותרו מעוהי. וכן אמרו: אם אומר לך יצר הרע, חטא, והקדוש ברוך הוא מוחל לך אל תשמע לו. וזה דבר פשוט ומבורר, כי הנה אל אמת ה". עכ"ד המס"י. ראינו עד כמה דיני שמים הם חמורים.

מבלעדי היצר הרע לא היה שכר למי שעובד את ה'

ומתרץ רבינו האור החיים הקדוש דע כי בריה זו כל מה שהפליא ה' בגודל בחינתה כן גודל בחינת השגת הנפש בעולם העליון כי לפי התעצמות הצריך לאדם לנצחון כן יטול שכרו כמאמרם ז"ל (אבות פ"ה) לפום צערא אגרא ואם היה מגביל שיעור כח המסית בשיעור מועט אין מקום לרוצה

לשער גודל רוממות קדושת זה האדם הכובש תאוותו בזמן תוקפו והוא אז בבחינת יוסף הצדיק, והכלל אדם שיש לו מלחמת היצר ופעמים מנצח ופעמים נכשל ר"ל הרי כמו שהחטא נורא ואיום, לעומתו [ע"י שמנצח הרבה פעמים] זכותו הוא נורא ואיום מאד ויזכה עי"ז לתקן בחייו את מה שם ולהחזיר לצד הקדושה כל הניצוצות הקדושות שנעשקו ע"י עוונותיו ר"ל.

הסיבה שהאריך לפרט את העושר שהיה בסעודה

צ"ב למה האריך לבאר את כל העושר של אחשוורוש אלא מבאר הגר"א (אסתר א סוף ו) כדי "להראות לנו מעלת הצדיקים לעוה"ב כי יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז ואין אנו יודעים כמה גדול כח עוה"ב לכך אמר הכתוב גודל כח העוה"ז כדי שיהיה לנו אפשרות להבין מזה העוה"ב. ונוסיף את דברי ר' חיים שמואלביץ בשיחות מוסר (מאמר כט) 'שנינו באבות (פ"ד מ"י): "יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העולם הזה" ופירשו רבותינו ז"ל שקורת רוח איננה הנאה ממש אלא כאדם שמבקש להיכנס לסעודה גדולה, ואין מניחים לו להיכנס לפנים אלא לעמוד בפתח ולהתענג מריח המעדנים, ויפה שעה אחת כזו מכל חיי העולם הזה". ולא רק חיי העוה"ז של אדם אחד אלא כל חיי העוה"ז וכל תענוגיהם של כל האנשים

שום תפישה בהם. ננסה להפעיל את כוח הדמיון כמה טמון בכל אחד מהעונשים הנוראים שקיבל האדם שכל אחד בפני עצמו גדול ועצום וכשנחבר את הכל ביחד, וכנגד זה מידה טובה חיי נצח ומידה טובה מרובה פי חמש מאות - כל נהרות השפע ברכה פי חמש מאות - זה מעל ומעבר לכל דמיון והשגה מהמושגים שלנו.

כל זה בנמנע מלעשות עבירה וכאשר נמשיך הלאה למקיים מצות עשה בפועל שהיא שבירה גדולה יותר מאי עשיה, הוא מאלץ את החומר העצל לקום ולעשות מעשה לפי רצונו של הבורא יתברך מי יכול לבוא לעומק שכרו עד אין שיעור ותכלית - אין לא ראתה.

וכן כתב הסטיפלר בספרו קריינא דאגרתא (מכתב יב) הספרים הקדושים מתוך כוונה לעצור בעד החוטא כתבו בביאור עצום איך שע"י חטא זה נחטפים ר"ל זכויותיו [היינו כנ"ל לא עצם זכויותיו אלא ההשפעה כנ"ל] וקיצרו לבאר צד השני דהיינו אע"פ שכמה פעמים נכשל ר"ל מ"מ אם לעומת זה הרבה פעמים מנצח ומתגבר על התאוה אז באותו פעם שמתגבר על התאוה הבווערת בו באופן נורא הרי הוא ממשיך אור הקדושה על עצמו ועל העולמות באופן קדוש מאד מאד, וחלק גדול מאד מהניצוצות הקדושות [מה שנחטף השפע להס"א] הרי הוא מוציאם ומהזירם לקדושה ואין

מודעות העולם עד סוף כל הדורות אינם שווים אפילו שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב'.
 ובהרחבה בעלי המוסר ממחישים את מאמר חז"ל זה כך: ניקח לדוגמה רגע של הנאה, של אושר ושמחה שהיה לנו בעולם הזה רגע של לידת בן משפחה, של שתית כוס מים צוננים ביום חם, אם נכפיל ונשלש את אותו רגע עשרות פעמים, נגיע לעוצמה של אושר שהלב לא יכול להכיל! עכשיו ניקח את כל התענוגות שיש בעולם, כל החתונות, כל המאכלים, הכל הכל, ועוד נוסיף לזה את התענוג העילאי שהיה לרבי עקיבא איגר כשה' האיר את עיניו בדברי הרשב"א, את כל הנאות העולם הזה של כל מיליארדי האנשים, ואפילו הנאת נשימת האויר של כולם עדיין לא נגיע לתענוג של "שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא!" ו"קורת רוח" פירושה הנאה של "ריח" בלבד! זוהי "שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא". ננסה, אפוא, לתאר לעצמנו מה הם "חיי העולם הבא" בעצמם, עליהם מבקשים אנו שנזכה להם!
 איך להסתכל על החטא של אדם הראשון האם עד כמה גדול העונש של החוטא או עד כמה יש שכר טוב למי שמקיים מצוות שמרובה מידה טובה

מודעות שבלייל שבת יתקיים קבלת שבת. הרבה יהודים הגיעו לקבלת שבת אך היו גם שלא הגיעו, רבי אליעזר לא התייאש, והוא גם חיפש להביא את אלו שלא הגיעו מעצמם. בדרך הוא פגש יהודי, והציע לו, אולי תצטרף אלינו לתפילת קבלת שבת, השיב היהודי, אני בחיים לא יצטרף עמך, אני עם הדתיים יותר לא מצטרף, למה שאל רבי אליעזר. השיב היהודי, כאשר הייתי במחנות היה יהודי שהצליח להבריא זוג תפילין, בכל בוקר היה משכיר את התפילין לפי דקות, תמורת פרוסת לחם וכדו בכל יום עמד תור גדול של יהודים שפרסו מלחמם כדי להניח תפילין, יהודים רבים שלא היה להם לתת מאומה, התחננו לפניו על נפשם שיתן להם להניח תפילין לרגע קט, אך הוא התאכזר עליהם וסירב ראיתי אז שכל הדת 'היא עסק' שמיועד להכניס רווחים, החלטתי אז לעזוב את הדת. השיב לו רבי אליעזר על אתר, למה הסתכלת על אכזריותו וקשי עורפו של האיש הבודד רע הלב, הרי יותר ראוי להתפעל מגדלות נפשם של המוני היהודים, שחסכו מפת לחמם למען קיום מצוה. נכנסו הדברים בלבו של האיש ושב בתשובה שלימה. (ווי העמודים וחשוקיהם כו עמ' צה)

ר"ע משחק או מבכה

וכן מצינו בגמ' בקידושין (פא:) דתניא (במדבר ל-יג) אישה הפרם וה' יסלח לה

ונקדים לאחר השואה יצא הגאון רבי אליעזר סילבר זצ"ל לאירופה כדי לעזור ליהודים לחזור לעצמם, הוא הגיע לאחד המחנות הקים שם בית כנסת ותלה

באש ולא נבכה אמר להן לכך אני מצחק ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע מצחק אמרו לו מפני מה אתה מצחק אמר להם מפני מה אתם בוכים אמרו לו מקום שכתוב בו (במדבר א-נא) והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה אמר להן לכך אני מצחק דכתיב (ישעיה ח-ב) ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה באוריה כתיב (מיכה ג-יב) לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'] בזכריה כתיב (זכריה ח-ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו: ר"ע רואה את אחד הדברים הכי מחרידים שמבית המקדש המקודש והמכובד שכתוב בו (במדבר א-נא) והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו הוא מצחק ולא אמר כמה חמור עונשה של עבירה שה' מוכן להפסיד את ביתו העיקר

במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים רבי עקיבא כי הוה מטי להאי פסוקא הוה בכי אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה כיוצא בדבר אתה אומר (ויקרא ה-יז) ולא ידע ואשם ונשא עונו כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כמה וכמה איסי בן יהודה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו על דבר זה ידו כל הדווים:

כשכולם בכו על החורבן ר"ע משחק

וצ"ב שכאן מבואר שר"ע רואה דברים הרעים ומזדעזע מהם עד כדי כך שהוא בוכה ואילו בגמ' בסוף מכות (כד.) כתוב וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל והתחילו בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה משחק אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים אמרו לו הללו כושיים שמשתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף

לטובת ישיבתו אך "גבאי בית הכנסת" שהיתה עיניו צרות בהצלחתו של ר' אלחנן לעורר את הלבבות מיד לאחר שר"א סיים את דרשתו דיבר שכל דבריו של ר"א נכונים אבל כבר בדולר אחד אפשר לזכות בכל החזקת התורה בסופו של יום ר"א יצא עם הרבה דולר אחד שאפשר לקנות בו את הכל אבל להחזיק את הישיבה הוא לא יכל (ר"א בטוב ליבו לא הקפיד עליו ואמר שחבל שחשב שהוא ישמח לעזור לו ללמוד תורה והוא הפסיד שכנראה אין לו זכות) אבל צריך את שניהם וכמו שאמרו (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאין אוהב שונא ועשה מיראה שאם באת לבעוט אל תבעוט דהינו

וכן בחור סיים מסכת קידושין המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל אמר לו או אתה מספר לי שסיימת קידושין כמה זה נפלא ומצד שני אבל מה עם כל הש"ס ושוב אתה מספר לי שסיימת קידושין כמה זה נפלא ומצד שני אבל מה עם כל הש"ס ושוב אתה מספר לי שסיימת קידושין כמה זה נפלא ומצד שני אבל מה עם כל הש"ס שמאל דוחה וימין מקרבת המשגיח אמר חשבון נפש רגילים לעשות קודם החסרונות ואח"כ המעלות לך תעשה הפוך קודם תאמר מה התקדמת ואח"כ תחשוב מה התקדמת לא

להענישם על אחת כמה וכמה בעוה"ב שדינו יותר חמור כמבואר ביבמות (קה:): בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא (שמי שמפרש לרעה תמיד אמור לראות כל דבר לרע)

כשספר תורה שרוי בצער ר"ע משחק

וכן ראינו בגמ' בסנהדרין (קא.) כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמר להן חמה עזה יש בעולם התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו למה אתה משחק אמר להן וכי מפני מה אתם בוכים אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה אמר להן לכך אני משחק כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מביאיש ואין דובשנו מדביש אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח אמר לו עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כולה אמר לו לימדתנו רבינו (קהלת ז-כ) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא

לעבודת ה' צריכים את שתי ההסתכלויות

אלא אפשר לבאר ששני ההסתכלויות הללו נכונות שיש את הצד שכל מצוה יש בה את גודל רחמי ה' וכל יהודי למרות שחטא ישראל הוא אבל אם הוא ילך עם זה תמיד לא יצא ממנו כלום כי לעולם לא יתקדם יותר וכמו המעשה הידוע בר' אלחנן וסרמן שהלך לבית הכנסת אחד והצליח לעורר שם את האנשים לתרום

אדם ואם יוצא יותר הפסד איזה הטבה יש
בזה

(שמעתי את הסיפור ממו"ר הרב יעקב
בבנשתי שליט"א)

**מה הקללה שיש במה שיאכל עפר כל ימיו
ועפר תאכל כל ימי חייך. (ג יד)**

הקשה החידושי הרי"ם (הו"ד במעיינה
של תורה) שאיזו קללה יש בזה הרי תמיד
מזונותיו עימו, ואפי' בשעה שעולה לגג
מזונותיו עימו.

שלא יטעם טעם של כלום

אלא התירוך שחטאו של הנחש היה
שחמד את מה שאינו שלו, לכן הקב"ה
הענישו שמעתה יראה כל דבר ויחמוד
אותו וידע שטעמו ערב וטעים אך לא יקבל
כלום. שיטעם בו רק טעם של עפר. וזה
כנגד מה שחמד את מה שאינו שלו לכן
הוא יחמוד הכל אך לא יקבל כלום.

שאינו לו קשר עם ה'

ובעל החידושי הרי"ם תירץ, ברם הקללה
היתה בכך, שהורחק כל כך מן הקדושה,
עד כדי למנוע ממנו שיצטרך אי פעם
לשאת עיניו אל השמים, כדרך ברואים
אחרים המחפשים להם מזונותיהם
ונושאים לפעמים עיניהם השמימה, לבקש
מזונם מאת השם יתברך, (כגון הכפירים
שואגים לטרף ולבקש מאלם תהילים
קד כא). את קולו אין רוצים בכלל לשמוע,
בבחינת קח לך את שלך והסתלק מנגד

ועוד המשילו משל לאחד שאומר ששיר
פלוגי שקול אצלו כנגד מאתים חיבורים
בקבלה ופרקי תהילים אלו שקולים כנגד
כל התורה וכיו"ב על זה הדרך עוד מצות
ופעולות קטנות ששקול כנגד הכל כשיבוא
לעולם האמת הוא יקבל גן עדן קטן
וכשישאל וזה כולי האי ותו לא מידי הרי
עשיתי דברים שהם שקולים כנגד כל
התורה, יענו לו שגם גן עדן זה שקול כנגד
כל הגן עדן...

כדי לא להגיע למצב זה צריך מצד אחד
לראות את גדלות כל מצווה וחשיבותה
ומצד שני את גדול התביעה שה' תובע
מהאדם

ולכן ר"ע שראה שהם עומדים להתייאש
כמו שיש שרצו שלא ליהנות כלל אמר להם
את הצד החיובי שבדבר ועל זה אמרו
בהאי לישינא עקיבא נחמתנו שכמו על מת
נחמה לא מסירה את הכאב אל מעמידה
אותו במימד הנכון

הלימוד מזה למעשה עד כמה חשוב
לזכור את שני הדברים מצד אחד עד כמה
גדול כוחה ושכרה של המצוות מצד שני
עד כמה גדול העונש על כל עבירה אבל
לא לשכוח שהכרח השכר הוא יותר מהרע
כי ה' ברא את העולם כדי להיטיב לבני

אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך ודם שהיה לו בן אחד פסק לו מזונותיו אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא אחת בשנה חזר וקבע לו בכל יום והיה מקביל פניו בכל יום אף ישראל מי שהיו לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן ונמצאו כלם מתים ברעב כלם מכוונים את לבם לאביהם דבר אחר כדי שיאכלו אותו חם דבר אחר מפני משאוי הדרך (וע"ע בלמעשה פרשת חוקת)

למה המשגיח סירב להתפלל בקיץ מנחה קטנה
מעשה במשגיח ר' שלמה וולבה זצ"ל שהיה מתפלל בחורף בישיבת גבעת שאול מנחה גדולה ואילו בקיץ היה מגיע רק למוסר, ולא התפלל מנחה קטנה והפצירו בו פעם אחר פעם להגיע למנחה ולא הסכים, וכשלחצו עליו מאד גילה את טעמו וכי אתם חושבים שאני יכול להחזיק מעמד יותר משתים עשרה שעות מבלי לדבר עם הקב"ה, ואכן ראו זאת בחוש אצלו כיצד הוא מדבר עם הקב"ה. וע' בכוזרי מאמר שלישי אות ה' שכותב על תפילת החסיד וסדר הזה תפילה מהנפש כסדר המזון לגוף וכו' ומתמדת עליו ברכת התפילה עד עת תפילה אחרת כהתמדת כח סעודת היום עד שישעבד בלילה וכל אשר תרחק עת התפילה מהנפש היא הולכת וקודרת וכו' ע"ש (אבני שלמה א עמוד יח)

עיני, לבל אראך ולבל אשמעך עוד...
החידושי הרי"ם ז"ל.

ואילו אדם הראשון אינו מקבל דבר עד שיבקש כמו שכתוב והאדם טרם יהיה בארץ (ב,ה). וברש"י ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים. וצ"ב למה ה' החסיר רק את הגשמים ולא נברא האדם בעולם תוהו ובוהו. והוא היה מתפלל ומקבל הכל אלא כשאין כלום האדם לא מבין מה חסר אבל כיש הכל ורק חסר את הכח המחיה שזה הגשם והוא רואה שהכל הולך לנבול וחסר רק גשמים.

למה עמ"י לא רצו את המן ולמה לא ירד המן פעם בשנה אלא בכל יום ויום

וכן מצינו (במדבר כא ה) וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל וצ"ב שהיה להם את המן ומה טעם סירבו בו אלא הסיבה שעמ"י לא רצו את המן כיון שהיו צריכים להיות תלויים בה' ולא רצו להיות תלויים

שזה הסיבה עצמה שה' נתן את המן כמו שכתוב בילקוט שמעוני (בשלח רס) שאלו תלמידיו את ר' שמעון בן יוחאי מפני לא ירד מן לישראל פעם אחת בשנה אמר

הרי לנו, כי לדידו של הנחש, אשר אינו מוצא כל פסול באכילת עפר - ישנה מעלה גדולה במצב החדש שנוצר בעקבות קללתו של הקב"ה, שהרי מעתה אינו צריך לתור אחר מזונו אשר מזומן לו בכל מקום, וכמו שאחז"ל (יומא דף ע"ה, ע"א): "קלל את הנחש, עולה לגג - מזונותיו עמו, יורד למטה - מזונותיו עמו!"

אלא שמעתה יפלא, מה קללה נתקלל איפוא הנחש? הלא נתבאר זה עתה כי אכילת-עפר אינה קללה לדידו אלא ברכה! את התשובה, נוכל להבין באמצעות התבוננות בברכה שאנו מברכים לאחר אכילת רוב המאכלים שאינם ממיני דגן: "בורא נפשות רבות וחסרון".

ולכאורה יפלא, מה מקום יש לברך ולהודות על שברא הקב"ה את חסרון של הבריות? וכי לא היה טוב יותר אילו נבראו בלא כל מחסור ובלא צרכים התובעים את שלהם? אילו היינו מודים על שברא הקב"ה מה שימלא את חסרונו - ניחא, אולם לכאורה מנוסח הברכה משמע שההודאה הינה דווקא על החסרון עצמו, וזהו לכאורה דבר שבפליאה!

ונראה לומר, שאילו לא היה חסר לנו מאומה - לא היינו מרגישים בכל רגע בחוש עד כמה אנו זקוקים לקב"ה ותלויים בו! היינו מחמיצים את קרבת האלוקים, ואת עומק התפילה וההתחטאות לפניו, שכן לא היינו חשים את הצורך בחסדיו

הלימוד מזה למעשה עד כמה חשוב להתפלל לה' ולהיות תלוי אך ורק בו

שלום וברכה
ראיתי להוסיף בענין שכתבתם מה שראיתי פעם מהרב שמשון פינקוס זצ"ל, דזהו הענין של ברכת אשר יצר דאנו מברכים כמה וכמה פעמים ביום. ואנו צריכים לברך הברכה בלי תכנון של זמן קודם. דהענין הוא כפי שכתבתם שיהיה קשר רצוף ובלי הפסקות ארוכות עם קוב"ה.

ויש להוסיף מש"כ בזה הרב מקדש הלוי

קללת הנחש ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך (ג', י"ד)

לכאורה, נראית לנו הקללה בה התקלל הנחש - נוראית. כאשר אנו מנסים לבחון בעינינו שלנו, של בני אדם, את מצבו של זה שנאלץ לאכול עפר כל ימי חייו - אנו נוטים לראות בכך עונש נורא... אולם לכשנתבונן, נמצא כי לכאורה לא כך הם פני הדברים!

שכן חז"ל מלמדים אותנו (ברכות דף נ"ז, ע"א), ש"הרואה נחש בחלום - פרנסתו מזומנת לו", ופירש"י: "פרנסתו מזומנת - נחש שעפר לחמו, ומצוי לו בכל מקום".

בגמר התפילה מוסיף הוא מספר פרקי תהילים, ניגש אל ארון הקודש, ומתחת לפרוכת מתפלל הוא תפילה קצרה לבורא העולם, שימציא לו פרנסתו ברווח ובהיתר, ושלא יחזור בערב לביתו בידיים ריקות ח"ו, מתוך דרך ארץ וכבוד הוא מנשק לפרוכת ויוצא החוצה אל סוֹסו הכחוש, עולה על עגלתו הרעועה ומסתובב כ"פנוי להובלה", אם להעברת משאות קלים גם כבדים, או להסעת אנשים מהכא להתם, או כל דבר שיש ביכולתו לעשות כדי שיכנסו כמה מטבעות לכיסו, הריהו מוכן ומזומן.

מספר פעמים בשנה בתקופת ה"יריד" היה פיניע רווה נחת. אמנם העבודה היתה קשה ומרובה, כשעליו לקחת סחורות שנקנו ביריד ולהובילם לעיירה שהיתה מרחק של יום נסיעה, אך בסופו של יום הרי שהשתלשלו לידיו... עשרים רובלים, את המסלול הזה היה עושה יום יום כימי היריד, או אז יכול היה אף לחסוך מעט כסף בצד ליום פקודה, ואם ביום רגיל הרוויח כשלושה רובלים, הרי שעתה בימי היריד השתכר הרבה יותר.

והנה הגיע ה"יריד". ידיו של פיניע עמוסות עבודה, הוא כבר העמיס וקשר היטב את כל הסחורה לעגלה, והחל לצאת לכוון העיירה. רוחו היתה טובה עליו, ובראשו חלפו מחשבתו, מה יעשה בכסף שירוויח... זוג נעליים לילדה, שכר לימוד

יתברך! לפיכך, ברא בעבורנו הקב"ה את המחסור, על מנת שנחוש את הצורך בעזרתו ואת קרבתו כאשר הוא מספק כל צרכינו בכל יום ויום!

ומעתה, נשוב לענייננו. שכן לא רק בני האדם מתפללים לה' שימלא כל מחסורם. גם בעלי החיים מתפללים על כך, וכפי שאנו אומרים במזמור 'ברכי נפשי' (תהילים ק"ד, כ"א): "הכפירים שואגים לטרף ולבקש מק-ל אכלם!" גם בעלי החיים מוצאים קרבת-אלוקים כאשר הם יודעים וחשים במוחש כי תלויים הם בחסדיו של מקום, וזוהי הזכות הגדולה ביותר בעבורם!

ובכן, את הזכות הזו - הפסיד הנחש. הנחש, אשר מזונותיו מזומנים לו, ולעולם לא חסר לו דבר - הורחק למעשה מבוראו, מהקב"ה, ואין לך עונש גדול יותר מזה! עכ"ד הרב מקדש הלוי.

"אתה יודע רזי עולם"

בתפלות לימים נוראים אנו אומרים: "אתה יודע רזי עולם, ותעלומות סתרי כל חי".

"פיניע העגלון", כך כינוהו אנשי העיירה, יהודי חסיד ותמים, בעל משפחה עם ילדים ועוללים רכים, שעל צווארו מוטלת החובה לדאוג יום יום לכלכלם ולזונם, ובנוסף ביגוד, נעליים, ועוד הוצאות למיניהם. קשה היא עבודתו של פיניע, כל בוקר מוקדם פוקד הוא את מנין "הותיקין",

משמחה, אולי מפה תצמח הישועה, הוא נעמד בצד השביל וסימן בתחנונים לעגלון המתקרב כי יעצור. העגלה נעצרה, ובעל המרכבה הדור בגדים פנה אליו ושאלו: "מה קרה לך, ר' יהודי"? עוד בטרם הספיק פיניע לפתוח פיו, המשיך בעל המרכבה וסיפר לפיניע כי שלח את עגלונו לנפוש מספר ימים בביתו, והנה עתה עליו לסגור עיסקא ביריד, ובלית ברירה "נטלתי את המושבות והרסן ויצאתי לבדי לדרך."

פיניע התאושש מעט והצביע אל עבר עגלתו השוקעת. "אני זקוק לעזרה דחופה" התחנן, "יש פה סחורה יקרה מהיריד שעלי להובילה, חייב אני לחלץ את העגלה מהבוץ, לפני שתשקע. אנא! עזור לי!" הגביר ירד מהעגלה וניגש אל עגלתו של פיניע, נכנס לתוך הבוץ עם נעליו המבריקות ובגדיו המגוהצים, פיניע הראה לו היכן להחזיק. הוא תפס מהצד השני ויחדיו ניסו לדחוף ולחלץ את העגלה מהבוץ, אך כל המאמצים עלו בתוהו, העשיר בעל המרכבה לא היה רגיל כלל וכלל לעבודות מעין אלו, והוא אמר לפיניע: "הבט, עשיתי מאמצים גדולים לנסות לעזור לך, גם בגדי ונעלי נרטבו והתלכלכו מהבוץ, רואה הינך שאין זו עבודתי, ולא זה ה'מקצוע' שלי, לו היה בשתי ידי כח רב, הייתי עוזר לך בשמחה, אבל אין כוחי בידי. יודע אני לסגור עסקאות, לחתום על חוזים, יש ביכולתי לתת לך כסף לו היית

לרבי של הילד, ואולי אף חבית זפת למשוח בה את גלגלי העגלה החלודים...

לפתע בעודו מהרהר שמע קול חריקה משונה, קול לא מוכר, הוא כעגלון מיומן קפץ מיד מהעגלה, ונפל הישר לתוך הבוץ. ליבו הלם בחוזקה, פניו החוירו, הוא הבין מיד את אשר אירע, הסוס והעגלה נכנסו לביצה, בקושי רב הצליח לחלץ את רגליו מתוך הבוץ, והביט מהצד בעיני ים קמות בעגלה השקועה, ובסוס, שכמעט עד ארכבותיו טובעים בבוץ. חסר אונים עמד פיניע, מה לעשות? הוא ניסה שנית ונכנס לתוך הביצה. לפת בחוזקה את אופני העגלה, ובכל כוחו ניסה למושכה ולחלצה מהבוץ, אך זו היתה ברכה לבטלה, הוא ניסה מזווית אחרת אך כל מאמציו עלו בתוהו. זיעה קרה שטפה את כל גופו, בגדיו דבקו לבשרו. המתח והפחד ניכרו על פניו, מה יהיה על הסחורה היקרה? חשב בליבו, כיצד יחלצה מתוך הביצה? והרי חייבים הם להגיע אל יעדם. הוא קיווה להרוויח מעט רובלים על ההובלה והנה עתה שוד ושבר, עוד יהיה עליו לשלם מי יודע איזה סכום עבור הנזק שיתחולל עוד רגע קט...

הוא הרים עיניו לשמים ובכה: "רבש"ע, שלח לי עזרה מהר בטרם יהיה מאוחר..." רגעים ספורים שהיו נראים כנצח חלפו, והנה מרחוק בקצה השביל סמוך לאופק נראתה עגלה רתומה דוהרת. ליבו פרפר

למוקשה בקושי רב כספים לכלכלת משפחתו, אך להניח בצד כסף על מנת לשלם לפריץ דמי חכירה "מאן דכר שמיה?"

בשנתיים הראשונות כשפיגר בתשלומים, עוד הסכים הפריץ להמתין, וזאת לאחר תחנוניו הרבים של מוקשה לפריץ שיחוס עליו וירחם על ילדיו הרבים. אך בשנה השלישית כבר עלתה חמתו של הפריץ על היהודון שלו המהתל בו, "יהודי חוצפן ונבזה" צרח בזעם על מושקה המסכן, שעמד מולו חיוור כסיד ורועד ומתחנן על נפשו, "שלוש שנים אני ממתין לכסף שעליך לשלם לי, ואתה לועג עלי, משטה בי ומנצל את טוב ליבי! שנה שעברה התריתי בך שזו הארכה האחרונה...", כך זעק וזעם הפריץ כשקצף לבן על שפתיו. הוא קרא למשרתיו והורה להם לעצור מיד את מושקה ואשתו ולהוליכם לבית הסוהר אל הבור - בפקודתו! "עד שתשלם את חובך ועד לפרוטה האחרונה לא תראה אור יום" חתם הפריץ. ועל בית המרזח נתן הוראה לאוטמו ולסוגרו על מנעול ובריח.

ר' משה - מושקה צועד לאיטו, עיניו זולגות דמעות ופיו ממלמל פרקי תהילים. הוא צעד לצד אשתו אשר כל עולמה חרב עליה, ויללותיה נשמעו היטב בכל הסביבה, היא זעקה: "מה יהיה עם ילדינו הפעוטים והרכים?" וכל אוזן ששמעה את זעקותיה ויבבותיה לא יכלה להישאר

נזקק, אבל לחלץ ולשחרר עגלה עם סוס מתוך הבוץ זה אינני יודע. "...הוא צעד בהליכה איטית אל מרכבתו, הצליף בסוסים, והמשיך לדרכו. ופיניע האומלל נותר בודד במקומו, מביט על עגלת העשיר המתרחקת ועל עגלתו השוקעת והמתבוססת, חסר אונים ושבור לחלוטין עמד וראה בעיניים כלות את חורבנו האישי והעצום, כשאין ביכולתו להו שיע ולעזור לעצמו במאומה.

* * *

באותם רגעים בהם עמד פיניע לפני עגלתו השוקעת, אירע במרחק פרסאות ספורות לא הרחק משם סיפור עצוב. באחת העיירות עמד לו בית מרזח אליו באו הערלים בתום יום עבודה מפרך לשתות ולהשתכר. כך היו נוהגים בערבו של יום, שותים ומשקיעים את צרותיהם ויגונם בכוס המשקה החריף, אותו היה מוזג להם "מושקה" היהודי אשר שכר את בית המרזח מהפריץ. מהבוקר עד הערב היה מושקה משרת את לקוחותיו, קשה מאד היתה העבודה, כל הזמן היה עליו למזוג ולהגיש לנגב ולנקות, ולהתמודד עם שיכורים... ועם כל זה, כסף רב לא הגיע אל כיסו. הערלים היו מבטיחים לשלם, אך לך תאמין לגוי שיכור, וכך תפחו ועלו החובות שהיו חייבים לו, וככל שעלו הוצאות בית המרזח, כך ירדו ופחתו ההכנסות. בסופו של חודש נשאר

לזעמו של הפריץ?", קולו השתנק מדמעות שחנקו את גרונו. השומרים הביטו בשניהם בתימהון, הם לא הבינו מאומה את אשר דיברו, הם פחדו מהגברתן האלמוני וקיוו לא להיתקל בו חזיתית, במראהו בלבד הפיל עליהם את אימתו, ואז קרא ר' משה לעברו: "אילו היה בדרך מספיק כסף כדי לפדות אותי, היית יכול לחלצני ממצוקתי הקשה". יחזקאל נבוך היה למשמע דבריו המוצדקים והנבונים, הוא הבין שלא יוכל לעזור להם בכוחו הפלאי, נשך שפתיו בכאב, מתאפק מלבכות על צרת חבריו היהודי, וקרא לעברו: "לו היו בידי מספיק מצלצלים הייתי פודה אותך בכל ליבי, אך מה אעשה ורק כח רב בידי ולא ממון"... ושניהם, האסיר והגברתן פרצו בבכי מרטיט וקורע לב, שהתמזג עם יללותיה הנוראות של אשת ר' משה שלא פסקו.

* * *

ישב האדמו"ר הזקן בעל התניא בראש השולחן, כולו להבת אש, החבריא קדישא סביבו, גומעים בצמא כל הגה, "דברי אלוקים חיים". והנה התלהטו פניו והאירו באור יקרות, עיניו נעצמו בדבקות עילאית, ומצחו הרם נחרש קמטים עמוקים, מתוך הדממה הוא פתח פיו והחל לספר לחסידיו את הסיפור עם "פיניע העגלון", על סוסו ועגלתו שטבעו בבוץ, ועל חורבנו האישי. לאחר אתנחתא קלה המשיך בסיפור על

אדישה, ולא להוזיל דמעה, אפילו ראשי העצים שבצידי הדרכים נדו בחמלה בראשיהם לאומללים המובלים, אך עזרה לא יכלו להגיש. לא הרחק ממקום הליכתם של שומרי הפריץ המלווים את האומללים אל הבור, עבר "יחזקאל הגברתן". הזעקות והיללות חדרו אל אוזניו. הוא הבין שלא הרחק ממנו נמצאים יהודים בצרה. ליבו נחמץ בקרבו, והוא החליט ללכת לעזור ולהשיט יד לאומללים.

רגליו המוצקות פסעו במהירות אל עבר מקור הזעקות, השיירה התקרבה אל המקום בו עמד, ר' משה הבחין ביחזקאל הגברתן העומד בצד הדרך, קומתו היתה מוצקה, רגליו עומדות בבטחה על הקרקע, מתניו וכתפיו שיוו לו מראה נפילים אימתני, אף שומרי הפריץ נבהלו ממראהו והביטו בהשתאות בגברתן העומד בצד הדרך. "רבי יהודי!" קרא יחזקאל לר' משה בלשון הקודש, שלא יבינו השומרים הערלים את דבריו, "מבין אני שמובל הינך אל הבור, לא ידועה לי הסיבה, אך ליבי לא נותן לי לראות יהודי בצרה ולעמוד בחיבוק ידיים, האם רצונך שאשתמש בכוחי, אניס את השומרים ואשחרר אותך ברגע"?...

"יהודי ואח אוהב" השיב ר' משה לעומתו בקול חנוק, "מעריך אני את כוחך הגדול והחזק ואת רוחב ליבך, אך מה אעשה אחר שתגבר על משרתי הפריץ, לאן אמלט עם אשתי, כשילדי הפעוטים נתונים

גלויים... כמה עלומה ועמוקה היא האמונה..." , בכה ובכה ולא הוסיף.

רמז: המלים " אתה יודע רזי עולם" (עם ד' המלים) = בגימטריא " בראש השנה ה" (= 863), לרמז שבראש השנה האלקים יושב על כסא הדין, והוא לבדו יודע את כל רזי העולם ותעלומות סתרי כל חי, למה העגלון שקע בבוע, ולמה מושקה נלקח לבית הסוהר, ולמה לא יכלו לעזור להם, ואנחנו מאמינים בבורא יתברך שכל מעשיו הם אך ורק לטובת הבריות, כי הרי " כל מה דעביד רחמנא לטב עביד." (כולנו יודעי שמך נצבים תשפ"א).

סיפור ו': תנאי א': להחשיב את התפלה ולייקרה, ואז הקב"ה גם יחשיב וייקר את תפלת האדם.

תנאי ב': היה ראוי לאדם להתלבש בבגדי שבת מי וחדים בכל פעם שניגש להתפלל לפני הקב"ה.

תנאי ג': להגיע לתפלה בזמן, ולא לצאת לפני סיומה, וזה תנאי שת תקבל תפלתו.

אחד התנאים היסודיים לקבלת התפילות ברחמים וברצון לפני שומע תפילה, הוא להחשיב את התפילה ולי יקרה. בספר 'סדר היום' (סדר תפילת ערבית) כתב, כי לפי רמת הערך שמעריך האדם את תפילותיו, כך נחשבת תפילתו אצל הקדוש ברוך הוא. וזה לשונו: "... אם הוא מואס

"יחזקאל הגברתן", ועל אי יכולתו להושיט עזרה כספית לר' משה המסכן, ואז שקע בהרהורים, זה היה מעמד של "חרדת קודש". בקשב רב שמעו החסידים את שני הסיפורים, והנה הרים רבינו הזקן את עיניו הדומעות ואמר: "ריבוננו של עולם, הרי שני המקרים הללו אירעו במרחק של מספר פרסאות ספורות זה מזה, ובאותה שעה. לו שלחת את "יחזקאל הגברתן" אל "פיניע העגלון" שיעזור לו, הרי שהיה מחלץ את עגלתו מהבוע. ולא רק את עגלתו, אלא גם הסחורות היקרות שהוביל היו מגיעות ליעדם, והוא היה שב לביתו שמח וטוב לב כשבידיו עשרים רובלים כדי להביא טרף לילדיו הרכים. ואילו ריבוננו של עולם, המשיך האדמו"ר הזקן, "היית שולח את הגביר העשיר בדרכו של ר' משה השבוי האומלל, היה יכול בכספו הרב לפדותו משביו, והיה עושה זאת בשמחה, וכך שני יהודים יקרים ותמימים היו נושעים מצרתם, אך לא כך עשית...". ואז פרץ האדמו"ר הזקן בבכי קורע לב, את רזי התורה וסודותיה נתת בידינו, ואף רשות לגלותם וללמדם לאחרים, אך את רזי סדרי עולם והנהגתו רק הינך בלבד יודע..."

"אתה יודע רזי עולם ותעלומות סתרי כל חי", רק אתה לבדך יודע - אנו מוגבלים בדע ותינו להשכיל ולהבין - את מי לזמן למקום בו צריך זימון. .. רזי עולם לפניך

הברית. מפאת סיבות שונות, נאלץ לשהות בארץ הנכר קרוב לחמש שנים רצופות.

בתחילת חודש אלול שנת תרצ"ט, עלה על האניה שהפליגה לארץ ישראל, באמצע ההפלגה כשהאניה היתה בלב ים, פרצה מלחמת העולם השנייה – השואה האיומה והנוראה. סכנה גדולה ריחפה על אוניית הנוסעים, מכיון שבמסלול הפלגתה היו אמורות לעבור אוניות מלחמה, רב החובל הסיט את האניה למסלול אחר, כדי להתרחק כמה שיותר ממקום הסכנה. שינוי נתיב הנסיעה עכב את האוניה בעוד מספר ימים בלב ים, כך שלפנות בוקר של יום חמישי, יום ראשון של ראש השנה, האניה נכנסה לנמל חיפה.

רב החובל הודיע לנוסעים: שבגלל מצב המלחמה, עליו לעזוב בהקדם האפשרי את הנמל, ולחזור לארצות הברית. עובדי הנמל הורידו במהירות את כל תכולת הנוסעים, והניחום בשטח פתוח ברציף הנמל.

במזוודות של הסבא, היה ספון וטמון כל רכושו ועמלו הרב של חמש שנים רצופות, הון רב, שבזה היה עליו לפרוע את החובות שהצטברו בבית מפאת כלכלת ופרנסת המשפחה, במשך אותם שנים שהיה מחוץ לבית. כמו כן היו מונחים שם בגדיו ודברים אחרים יקרי ערך. והנה

בתפילותיו לומר אותם פעם אחר פעם, גם הקדוש ברוך הוא ימאס בהם ולא יפיק רצונו למלאות לו שאלתו, להכין לו בבוקר ובערב ובצהרים", חלילה וחס. רבנו יונה בספר 'היראה' כותב, כי היה ראוי לו לאדם להתלבש בבגדי שבת מיוחדים בכל פעם שניגש להתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, בדיוק כפי שמחליף בגדיו ומלבושיו בבואו לפני מלך בשר ודם. על אף שאמנם איננו לובשים בגדי שבת בכל תפילה ותפילה, אולם לכל הפחות מוטלת עלינו החובה לעשות ככל שביכולתנו כדי להראות כמה יקרה ומכובדת היא מצות התפילה בעינינו, ולא להתייחס אליה כמצות אנשים מלומדה, וכטורח שעלינו לעשות "פעם אחר פעם". הדרך הטובה ביותר לכך היא להגיע לתפילה בזמן, ולא לצאת לפני סיומה. אם יהודי לא מכבד חלילה את התפילה, ולא נוהג כפי שצריך לנהוג, הרי הוא פוגע חלילה במלכות שמים, והיאך תקובל תפילתו.

"רואים מכאן", אמר רבי אליהו הרגש נורא, "כי בהכרח ודאי לשניהם היה את אותו גזר דין, וזה ניצל רק משום שהתפלל תפילה שלימה, וזה לא ניצל רק משום שלא התפלל תפילה שלימה! כי זהו כח התפילה בכוונה! (כולנו יודעי שמך נצבים תשפ"א)

שח הגה"צ רבי ישראל גרוסמן זצ"ל: זקינו רבי זלמן גרוסמן זצ"ל נסע פעם לארצות

הופעתו הלא צפויה של הרב החסיד רבי זלמן גרוסמן, שהגיע אליהם כאלו מלאך מן השמים. כולם נעמדו מסביבו לשמוע בהתרגשות לפשר הגעתו הפתאומית, בעלי התפלה הקבועים, ובראשם גבאי בית הכנסת הפצירו וביקשו מרבי זלמן – שכידוע היה בעל תפלה קבוע בימים הנוראים, ותפלתו היתה לשם דבר, בקולו הערב והמרגש – שיואיל לכבד אותם ולהתפלל כשליח ציבור, הסבא רבי זלמן נעתר לבקשתם, וניגש לתפלות המוספים. קהל המתפללים לא ידעו איך להביע את רגשותיהם, "במתנה" שקיבלו לשמוע את התפלות המעוררות שיצאו מקירות ליבו בקולו הערב והמרגש של רבי זלמן.

במשך ימי ראש השנה – חמישי ושישי ושבת הבאה אחריו, רבי זלמן ניתק את עצמו מכל מסכת התלאות שעברו עליו, והקדיש את כל כולו לתפלה וללימוד. במוצאי שבת, הציע אחד מידידיו ר' בערל פרידמן, לרדת יחדיו לנמל, לנסות את מזלו, אולי נשאר זכר. משהו מהחפצים והמזוודות...

לא יאומן כי יסופר: הסבא ור' בערל ניגשו לפינת הרציף, ששם הניחו את חפציו – לפני שלושה ימים! והנה כל החפצים והמזוודות והחבילות מונחים סגורים ושלמים, כאילו עכשיו הובאו לשם, הם עמדו תמהים ומשתוממים, לראות במוחש

הסבא רבי זלמן עומד ליד המזוודות במקום הומה אנשים, אבל מה לעשות? ראש השנה היום! לטלטל את המזוודות, יש איסור טלטול מוקצה, להשאר במקום לא בא בחשבון. הסבא רצה ללכת לבית כנסת להתפלל ולשמוע קול שופר. אנשים שעמדו מסביבו והבחינו שהוא עומד לעזוב את המקום, הזהירו אותו שלא להשאיר את החפצים במקום כה פרוץ והפקר ללא שמירה. וכי עליו לדעת שברגע שהוא משאיר את החפצים ללא שמירה, אין סיכוי שימצאם אחר כך.

רבי זלמן עמד בפני נסיון קשה ביותר, מצד אחד היום יום הדין ראש השנה, איך הוא יכול לוותר על תקיעת שופר ותפלה בציבור, ומצד שני הנה הוא עומד לאבד את כל עמלו ויגיעתו במשך שנים, ועוד עלול להשאר בעל חוב גדול. הסבא גילה תעצומות הנפש, והחל לצעוד לכיוון שער הנמל חוצה, ומשם עשה את דרכו אל מרומי הדר הכרמל, הליכה רגלית למעלה משעה, לכיוון בית כנסת של חסידי קארלין ברחוב יוסף בהדר הכרמל. בדרכו הודה לקדוש ברוך הוא, על הכח והגבורה שנתן לו להתמודד ולהתגבר על הנסיון הקשה שעמד מולו, להשאיר מאחוריו את כל רכושו, ולהפקיר כפשוטו "בכל מכל כל", כדי לקיים מצוות היום.

מתפללי בית הכנסת קארלין בשכונת הדר הכרמל, קיבלו בהפתעה עצומה, את

את ההשגחה הפרטית, איך שמרו על החפצים מן השמים.

אתגובות ולחומר נוסף
p0583271323@gmail.com

ענין של החלטה

הדין-ודברים הבא ארע באחד מהסמינרים הפחות ידועים. מורה הרצתה על עולם הישיבות, ובתוך דבריה הזכירה את ישיבת 'מיר'. קמה תלמידה ושאלה האם זו הישיבה שקיימת היום בשכונת בית ישראל שבראשה עמד פעם ת"ח צדיק שסבל מניוון שרירים, המחנכת הישיבה בחיוב, והסבירה לכיתה שכנראה כוונתה למרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל. הבת התרגשה עד מאד, ואמרה: בזכות הישיבה הזאת התהפכתי למה שאני היום.

ניסתה המורה לחשוב מה לתלמידה הזאת ולישיבת מיר המעטירה, הלא מכירה היא הבת שאין בכל משפחתה אברך אחד לרפואה, כולם אנשים פשוטים שעמלים לפרנסתם מבוקר ועד ליל. אך הבת כמו קראה את מחשבותיה ופתחה מעצמה בסיפורה: בוקר אחד בשעה תשע, לקחה אותי אימי ברכבה, במהלך הנסיעה חלפנו ברחוב שמואל הנביא ליד כיכר זויעל, בדיוק באותה שעה התחילו להגיע בזה אחר זה שיירת האוטובוסים המפורסמת, בהם מגיעים בכל בוקר האברכים היקרים אל לימודיהם בישיבת מיר, התנועה נעצרה מנחיל אנושי אדיר שהציף את הכביש...

הגר"י גרוסמן צ"ל הוסיף והשלים את מה שהם חוו באותם ימים, הסבא רבי זלמן היה אמור להגיע לארץ באמצע השבוע האחרון של השנה, מספר ימים קודם ראש השנה, נסענו לחיפה לקבל פניו, ושם נודע לנו על האיחור שחל בהגעת האניה, לא נותרה לנו ברירה אלא לחזור לירושלים. במוצאי שבת ניגשתי לביתו של ר' משה שור מנגידי השכונה, ובביתו היה המכשיר היקר "טלפון", משם התקשרתי לביתו של ר' בערל פרידמן, כדי לברר מה עלה בגורלו של אבי, ר' בערל הרים את אפרכסת הטלפון, וכששמע את קולי, החל לצעוק "ר' ישראל! לעולם לא נשכח את ראש השנה הזה, תפלותיו העריבות והמעוררות של אביך, עוררו את הקהל, והעלו אותם לספירות העליונות. הרגשנו את העולם הבא בעולם הזה!". לשנה הבאה ביקשו גבאי בית הכנסת בחיפה מאבי, שיזאיל להעניק להם עוד פעם התעלות רוחנית, ויסכים לשמש כשליח ציבור לקראת ימים הנוראים, אבי נעתר לבקשתם, אמנם התנה אתם תנאי, שירימו תרומה נכבדה להחזקת הישיבה דחסידי קארלין בירושלים, ולעצמו לא ביקש מאומה.

אור לישרים ספר לב ישראל - פר' וירא הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה

השטויות שעד היום עניינו אותי, ובו ברגע התחלתי חיים חדשים, חיים של יר"ש וקיום מצוות, כשכולי תקווה לזכות בבא העת להקים את ביתי עם תלמיד חכם שיהיה גם הוא ממעמידי העולם.

ב. למעשה, סיפור זה נותן לנו את המבט הנכון על חיי תורה. כל אשה שזכתה לבעל שיושב והוגה בתורה, יש לה יחס אחר לגמרי, היא כבר לא עוד אשה, היא כבר לא שורה אלמונית באגרון, היא 'מיוחסת' ביותר, היא קיבלה על עצמה אחריות אדירה להחזיק ולגדל תלמיד חכם בישראל, כמה נשים יש בעולם שזכו בזכיה הזאת...? ובעיקר כמה נשים זכו לעמוד בכך לאורך ימים ושנים...?

כעת בימים אלו כשכל יהודי מבין מה עומק המשפט, ומה נוראות דין שמים - משפטיך תהום רבה, מחפשים איזה ענין להתחזק, מעיינים איזו נקודה טעונה בדק-בית ותיקון, לא תמיד אשה יודעת לבחור את הכיוון הריצוי, אם עדיף חיזוק בתפילה או במצוות, הפרשת חלה או פרק שירה. דבר אחד אסור לשכוח, שעיקר החיזוק צריך להיות בנוגע ללימוד התורה, על האשה מוטלת האחריות לדאוג לתנאים של הת"ח שלה, עליה לבדוק האם היא עושה את המירב האפשרי, לתת לבעלה את התנאים הסביבתיים בשביל שיוכל להוציא את כוחותיו, שם צריך להיות 'מרכז הכובד' של ההתבוננות ותיקוני התשובה.

רכבנו עמד בקו הראשון, צמוד למעבר חציה, ישבתי על הכסא ליד אימי כמהופנטת, הבטתי בפניהם של האברכים שחולפים על פני רכבנו, ראיתי את החדווה ואת האושר הנסוך על פניהם, ראיתי אפילו שתי אברכים בעלי מרץ שכבר שקועים בשיחה תלמודית, אגודלם מתנופפת באויר, והם עוברים את הכביש בלא לראות דבר... הזרם הזה הלך וגבר, ספרתי כשלושים אוטובוסים שעוצרים ומריקים, עוצרים ומריקים, חלקם לא הצליחו אפילו למצוא חניה, פשוט פותחים דלתות, ושופכים את התכולה היקרה שלהם - אברכים בני עליה - שכל שאיפתם בחיים, להגיע במהירות אל ספסלי הלימודים.

אימי היקרה, התבוננה בי, היא הטיבה להבין אל ליבי, לא יכולתי להסתיר את התפעלותי, הוקסמתי ממחזה ההוד הזה... אחרי כמה רגעים פנתה אלי ואמרה: רצונך בבעל כזה שיושב ועמל בתורה? האם באמת את רוצה לזכות בזכיה כזאת? א"כ עלייך להחליט כאן עכשיו ברגע הזה שאת משתנה לחלוטין, עלייך לקבל על עצמך חיים של עליה רוחנית בשביל שתוכלי להיות מתאימה לבעל כזה שהוא ספר תורה חי...!! אכן, המפגש הישיר הזה עם האנשים שמחזיקים את העולם, היה הרגע של המהפך, שם החלטתי שאני עוזבת את

אבל מצד שני הוא לא רצה לחלל שבת, וכן מה הוא יענה לאשתו.

הוא מצא לעצמו פתרון גאוני ואמר הרי זה מצב מלחמה ופיקוח נפש דוחה את הכל, לכן מותר לי לחלל.

וכך הוא הסביר לאשתו שלא די שאין זה עבירה אלא גם מצוה גדולה הוא עושה ששקולה כנגד כל התורה.

אבל היא שהיתה צדקת ממנו לא קיבלה וניסתה להתווכח עימו ולבאר שאין כאן פיקוח נפש אלא פיקוח כסף והכל רק דמיון מהיצר הרע

וכאשר היא ראתה שאין עם מי לדבר היא פסקה מלדבר עימו.

יום שבת הגיע הוא הולך לישון ומסדר את בגדיו בהם הוא ישתמש לקראת הבוקר.

וכשהוא קם שוד ושבר הבגדים אינם.

הוא ניסה למצוא בגדים אחרים וגם הם אינם.

הוא ניסה למצוא פיג'מה הדומה לבגד טוב הוא לא מצא רק את הפיג'מה של שהיתה מוזנחת ביותר.

בבהלה הוא העיר את אשתו ושאלה האם היא ראתה היכן הבגדים שלו.

וכמו בסיפור הנ"ל, הכל הוא 'ענין של החלטה', כאשר אשה מעמידה מול העיניים את האמת הפשוטה הזאת, שאין בעולם ענין חשוב כהגברת לימוד התורה בעולם, בקל תמצא עוז להיכנס לפנימ ממחיצתה, לעלות לגובה אחר במושגי הסיוע והעזרה לבעלה, שימצא עוד זמנים לעסוק בתורה כאשר עם לבבו, ובכך להגדיל שכרם

(עינינו גל נצבים תשפ"א הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר

p0583271323@gmail.com)

פיקוח נפש או פיקוח כסף

שמעתי מדודי הרב משה זרביב שליט"א מעשה שהיה ביהודי שעבד בארה"ב והוא חיפש מקום שבו הוא לא יצטרך לעבוד בשבת, יגע ומצא בית חרושת לנשק אבל הכי חשוב לא היו עובדים שם בשבת.

וכמובן שהוא שמח והודה על זה לה' אבל שמחתו לא ארכה ימים רבים כי עננים שחורים באו לעולם והתחילה מלחמת העולם השנייה, והיו צריכים הרבה נשק וחייבו את המפעלים לעבוד שבע ימים בשבוע.

והוא כבר התרגל למפעל ולא חשקה נפשו לעזוב.

אינטנסיבית של לואיס בשטחן, ובריחתו אחר כך לביתו המבוצר ביישוב.

כמו בכל דבר שבקדושה, גם במאבק הזה חיפשו אנשי 'יד לא- חים' את הנחשון שירים את דגל עצמו במיסיונר המסוכן האורב 'מי לה' אלי' ויאבק מתוך המושב לטרף. מי שנרתם לכך היה הרב דניאל בן חמו, רבו של עוצם. הרב בן חמו, יליד המושב, לא היה יכול לתת למיסיונר לנסות לחרב את עשרות שנים. את שיעורי התורה, עולם התורה שבנה במו ידיו במשך את בית הכנסת ובית המדרש השוקקים, את האנשים התמימים וות השם באהבה ובאמונה עמוקה. ועובדי הכפיים שמקיימים את מצ- השבוע. "הוא בנה סביבו הילה של

והיא תמה כנגדו מה עוד לא הלכת לעבודה הרי פיקוח נפש דוחה הכל!!!!!!!!!!!!!!

וכ"ש שאין המקום לדקדק באיזה בגד אתה לבוש פיג'מה הוא בגד רגיל.

הוא ניסה להסביר לה שהוא מתבייש אך היא בשלה חוזרת ותמה האיך הוא מתעכב בשעה שיש פיקוח נפש כה גדול!!!!!!!!!!!!!!

עד הוא הבין שאם בשביל פיזמה הוא לא יוצא בוודאי שאין כאן פיקוח נפש אלא פיקוח כסף והכל רק דמיון מהיצר הרע. (הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף p0583271323@gmail.com)

"הוכנו בהלם", הוא מעיד אדם נחמד ולא מזיק. ילדיו לא נשלחו לבית הספר וחשבנו שהוא מקדיש את זמנו ללמוד איתם לוקח אותם, בשעות שילדים בני בבית, אבל מתברר שמדי יום היה גילם בבתי הספר, כדי לחלק חומרי הטפה בכל האזור. כל הבית היה מוקף חומה כדי שאף אחד לא ידע היינו יודעים מה הוא באמת עושה. מה עושה ואילולי 'יד לאחים' לא אני לא איש מלחמות, אבל הבנתי מעבר לעצרות מחוץ לביתו ש'עת לעשות להשם". אבל זו אטמה אוזניה מלשמוע. הבית שהשכירה לו את המקום, של המיסיונר פנה הרב לבעלת משלם בזמן ושומר

היישוב עוצם שבחבל לכיש היה כמרקחה לפני כשנתיים. מידע שהגיע מאנשי השטח של 'יד לא- להתהפך באחת, אחרי שהעלה כי חים' גרם לחיים השלווים במושב הוא מיסיונר מסוכן.

התושב האוסטרלי החדש והאדיב אנשי היישוב הקטן לא ידעו את נפשם מדאגה. החשש מפני פעילות החרש המיסיונרית שנע- טרדה את מנוחתם. שתה מאחורי גבם של התושבים וכאילו לא די בכך, אנשי עוצם קיבלו עוד ועוד 'דרישות שלום' מהיישובים השכנים על פעילות הטפה

והקב"ה פתח לנו את ידו המלאה, לנו לילד משלנו. נתתי יד – לאחים הפתוחה, הגדושה, הקדושה והרח־בה ושמע לתחינתנו".

המבשר

פטירתו של הגאון רבי אברהם דב אוירבך זצ"ל, אב"ד טבריה, לפני כמספר שבועות, מעוררת מטבע הדברים סיפורים רבים ועובדות לא מעטות על הנהגתו במשך עשרות בשנים, וגדולתו התורנית. אלא שדווקא סיפור, מימי בחרותו - עת השתדך והקים את ביתו בישראל, מעורר הדים רבים. הסיפור, שהובא בעיתון 'המודיע' על-ידי הסופר יעקב רייניץ, "מיהודי שביקש לשמור על עילום שמו", יש בו כדי חיזוק עצום לכל מי שבחסידי שמים מארס ומחתן את ילדיו, ולכל מי שרוצה להתחזק באמונת אומן טהורה בבורא כל העולם ש'עשה עושה ויעשה לכל המעשים'...) (ואין מי שלא...)

אותו יהודי מספר כי בהיותו בחור מבוגר, התעניין - רגע לפני שנסגר השידוך שלו, על סכומי הכסף שהתחייבו הוריו והורי כלתו המיועדת. אביו סיפר לו כי סוכם שאבי הכלה ייתן 15 אלף דולר, והוא ישלים את כל הסכום לדירה. מדובר בימים בהם שווי דירה בפריפריה עמד על כ-100 אלף דולר. "בו במקום הבעתי את התנגדותי", הוא מספר ומנמק זאת בכך

היטב על הבית. שכר דירה גבוה בהרבה מהממוצע, לטענתה, הוא שוכר הגון שמשלם הסכימה האשה להיעתר לבקשה, מאבק, תוך הקרבה עצמית רבה, רק אחרי חודשים ארוכים של אלא שאז הגיע מכתב מעורך דין נחשב שהוכיח כי לא ניתן לסיים את החוזה בין הצדדים. הרב לא אמר נואש. בעצה אחת עם הרב שמעון אברג'ל לאחים', שעשה ימים כלילות וניצח – מנהל פעילות השטח של 'יד בסופו של דבר בחסדי שמים, להיאבק בכמה וכמה דרכים. יחד עמו על המלאכה, הוא המשיך באחד הלילות, בשעת לפנות בוקר מאוחרת, המיסיונר ומשפחתו עזבו את המקום מבלי שאיש יעודכן בכך. וכאן מגיע הפן האישי. למגינת לב כל תושבי היישוב, הרב בן חמו לא זכה להיפקד בפרי בטן. הרב לא נפל ברוחו. "תושבי היישוב יהיו הילדים שלנו. נרביץ בהם תורה ויראת שמיים וכך נזכה ל'בניך אבל אז זה קרה. חודשיים נפש עילאית. – אלו התלמידים" אמר בגבורת בלבד חלפו מאז עזב המיסיונר ונקרא שמו בישראל בניה משה. לחבוק בשעה טובה את בנו הבכור, את מושב עוצם והרב בן חמו זכה מעית, אני זוקף את הפלא הגדול, לדברי הרב בן חמו: "חד מש- את אצבע האלוקים שראינו בעינינו לעמידתי לימין יד לאחים'. יצאתי מגדרי לעזור להם – פעלתי למען ילדיו של הקב"ה שלא ייפלו בידי אנשי העבודה זרה והקב"ה דאג

צינור השפע'. סיים הגרש"ז והפטיר: 'כל ימי אני מצטער שראיתי את האמונה הפשוטה והטהורה של מחותני ולא קפצתי לעגלה יחד איתו'."

או אז, אמר האב לבנו, כי לאחר שהתייעץ עם רבו, הרי שהוא מאמין באמונה שלימה שכל התחייבות שהוא מתחייב - הקב"ה יעזור לו וישלח לו מה וכמה שנצרך. "האם הנך מעכב בעדי את הצינור ואת האמונה הזאת?!", תהה האבא, ובנו לא יכל לעמוד מנגד והשידוך נסגר. "מן המותר לציין", מוסיף הבן בשיחה עם 'המודיע', "כי כל התחייבויות שולמו עד תום ואף מעבר. בלי לחץ, מתחים, בלאגן. ממש ראוי ישועות אחד אחרי השני שעל זה לבד אפשר לכתוב ספר. זה היה עבורי שיעור טוב באמונה ובטחון לכל החיים". מה מתאים מעשה זה, לימים גבוהים כאלו, שבהם הכל נגזר, לדעת שהכל זה תלוי בימים הללו, עכשיו בונים את הצינורות, ועכשיו מתמלאים החביות, כל השאר זה הצגה...

ב'תשעת הימים' נשאל מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל ע"י אחד מבעלי עסקים האם מותר לו לעסוק באיזה מסחר מטעם 'השתדלות'... שחק הרב שטינמן וענה ליהודי, וכי העת להשתדלות היא ב'תשעת הימים' - העת והזמן הם ב'עשרת הימים'... כלומר שבימים האלו קוצבים לו לאדם קצבת כל השנה ואז יעשה

שאביו היה יהודי שכל כולו תורה ומעולם לא עסק במסחר כך שבדרך הטבע אין סיכוי שיעמוד בסיכום ויגייס כזה סכום עצום מבלי שחלילה ילקה בלבו. אלא שאביו הרגיע אותו, וסיפר לו סיפור ששמע מכלי ראשון:

"כשפוסק הדור מרן הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל עמד לסגור את השידוך של בנו הגאון רבי אברהם דוב עב"ג בתו של הגאון רבי אשר זאב ורנר זצ"ל רבה של טבריה, פנה הרב ורנר להגרש"ז ואמר לו: 'מחותן, בעת נישואי הצאצאים יורד צינור מיוחד של שפע, האם אתה מעוניין שזה יעבור דרכי או דרכך או חצי חצי כנהוג?'. "הגרש"ז שהיה מופתע מהפניה הזאת, והיות והמצב הכספי בביתו היה דחוק, הסכים לכך שהשפע יעבור דרך המחותן, ואכן הרב ורנר לקח על עצמו את כל ההוצאות.

לימים שח מרן הגרש"ז: 'מחותני הרב ורנר עמד בכל ההתחייבויות עד תום ועוד לפני החתונה הכל שולם! הכסף הגיע אליו בדרכים מיוחדות ובסייעתא דשמיא מופלאה'. ואילו אצלי, המשיך הגרש"ז, 'שלא היה לי את צינור השפע המיוחד - היה לי באותה חתונה קושי גדול מאוד וחריג לשלם לעצמי את ההוצאות השונות כמו מלבושי המחותנים, אחים ואחיות בבית, נסיעה לחתונה... תמיד היה לי יותר קל ואילו הפעם ראיתי בחוש שאין לי את

תשפ"ב הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף p0583271323@gmail.com

השתדלות ב'תהלים' ובתחיותיו לפני השי"ת. וכך מספרים; ששאלו את מרן שה"ת רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א, מה טעם מנהגו לסיים בכל יום מעשי"ת את ספר התהילים? והשיב שעושה כן, כי זה ה'השתדלות' שלו לפרנסה...

סיפרו על הרב משה הכהן דוויק זצ"ל בספר זכרון משה עמ' מא בני ברק, ליל שבת קודש.

מעשה נוסף שקשור לחתונה הנ"ל: בסעודת החתונה הית ה'תקלה חמורה', והדגים שהוגשו היו באושים ולא ראויים לאכילה כלל, הלך ר' שלמה זלמן זצ"ל למטבח, ואמר לטבח, מכיוון שהדגים היו מקולקלים, יתכן וה'מחותן' לא ישלם לך תמורתם, אני רוצה שתצא בהרגשה טובה, כיוון ששילמת כסף רב עבור הדגים, וטרחת בהכנתם, ומסתמא הקלקול היה שלא באשמתך... אני מעוניין לשלם לך את תמורתם...

מחלונות הבתים הסמוכים בוקעות זמירות שבת. ניגונים חסידיים מתערבבים בלחנים שמקורן בעיירות ליטא, אלו וגם אלו נמסכים בנעימות מזרחיות מרטיטות לב.

ר' שלמה זלמן ראה את ה'טבח' מחיך חיוך גדול, ועונה לעומתו: לפני שני דקות יצא המחותן מהמטבח עם אותה בקשה בדיוק...

לפתע נראית דמות צועדת בלאט. הדמות המסתורית עטופה בשמיכה חורפית וצועדת לכיוון בית הקברות...

ומוסר ההשכל ממעשה זה, שלמרות שהיה צודק לגמרי, הוא 'נתן עיניו ולבו' להבין את בעל האולם, שמסתמא לא קלקל את הדגים בכוונה, ושילם הון רב וטרח הרבה עליהם, ורצה למנוע ממנו את העוגמת נפש. קל וחומר שרצוי וכדאי לפייס בכל מקרה של תרעומת, בין מוצדקת ובין לא מוצדקת..(מי באר יוה"כ

האם זה אדם? ואולי זו רק בבואת אדם - כזו שב'סיפורים' פוקדת את בית הקברות!!

ביתו של רבי משה היה פתוח לרווחה כפשוטו. אנשים רבים מוכנים לפתוח את

ערב שנת השמיטה הקודמת (ניסן תשע"ד) סיפר הג"ר מאיר קסלר שליט"א רבה של מודיעין עילית על ראש כולל בעירו שהשתדל לחלק את מלגת הכולל לאברכים בתאריך קבוע מדי חודש, והנה עמד הוא לפני חג הפסח וקופתו ריקה. חשב לנסוע לארצות הברית, ובא לשאול את מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, לעצתו ולברכתו.

רבנו השיבו: אתן לך עצה טובה יותר. הנה בתשע"ה היא שנת שמיטה, תתישב ללמוד הלכות שמיטה. חשב הלה כי הרב זצ"ל התקשה לשמוע את דבריו, וחזר ואמר: אינני מבקש עצה לנושא השיעורים בכלל, אלא עצה לפרנסת האברכים, כיצד אוכל להשיג כסף כדי לשלם לאברכים. ושוב חזר הרב זצ"ל ואמר: העצה - ללמוד שביעית. מאחר שראש הכולל שליט"א מנהל כל ענייניו על פי עצת חכמים, התיישב ללמוד שביעית.

תאריך התשלום החודשי לאברכים היה באסרו חג הפסח, ערב יום טוב ואין פתרון באופק. בערב הפסח ממש, לפנות בוקר, כאשר בארצות הברית מתחיל הלילה, החליט ראש הכולל להתקשר עם אחד הנדיבים הוותיקים של הכולל. השיחה הגיעה לתא קולי והוא השאיר הודעה מנומסת כי מבקש הוא לשוחח בענין דחוף. כעבור כמה דקות, התקשר הגביר ושאל מדוע התקשר, ראש הכולל הסביר

ביתם לרווחה - אך רק בעבור אורחים נעימים. אורחים מטרידים, יפגשו אצלם במהירות את הדלת מצדה השני...

מי מוכן להושיב בשולחנו שיכור שלא פעם מדיף ניחוחות של אלכוהול?

'פלוני השיכור' פקד את ביתו של רבי משה לעיתים מזומנות. כתובת מגוריו הייתה: בית הקברות 'שומרי שבת' בני ברק. דווקא שם מצא לו השיכור מקום להניח את ראשו. כאשר הציעו לו פתרונות דיור דחה אותן בשתי ידיים. דווקא שם, בין המצבות, הוא הרגיש 'היימיש'.

לך תבין מה חולף בראשו של שיכור...

היה זה בחורף, ורבי משה צייד את יפלוני השיכור"י בשמיכה, כדי שלא יקפא שם בין המתים. כעבור תקופה קצרה התברר לרבי משה שהשמיכה נעלמה מהמקום. רבי משה ריחם על ההלך, אך הוא ניצב בפני בעיה לא פשוטה: היה זה בליל שבת, והוא לא רצה לטלטל. כיצד תגיע השמיכה לבית החיים!

מכיוון שבחוף היה קר - והרחובות בין כה וכה שוממים - החליט לפתור את עניין הטלטול בצורה מקורית: הוא יתעטף בשמיכה וכך יותר לו לצעוד לבית הקברות... (הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף p0583271323@gmail.com)

בהלכות תפילין, גם כך הדבר? הרב זצ"ל חילק בין הנושאים בצורה חדשה: שביעית זה שייך לציבור. (שיח אמונה גליון 1 הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף p0583271323@gmail.com)

הדומה לחמור?

המחזה היה מדהים. אך גם מתסכל.

חמור. לייתר דיוק; חמור וקמח. הם אלו שהצליחו להשאיר את זונדל הפעלתן על מקומו ללא ניע. שעה שלמה עמד הוא ולא הצליח להעתיק את רגליו להמשך הסיור.

שטח גדול וריק פרוס היה לפניו. במרכז השטח מוטלים שני אבנים גדולים אחד על השני, כשמעליהם גיגית ענקית מלאה בגרגירי חיטה שהתגלגלו דרך חור קטן לבין שני האבנים.

טעון בקורת עץ גדולה המחוברת לאבן העליונה התהלך החמור בשביל עפר עגלגל מסביב. הוא צועד והאבן מסתובב כפי מהירות הליכתו, כשגרגירי החיטה המשתפכים מלמעלה נטחנים אט-אט לדק דק.

החמור נאמן לרצון בעליו. ראשו כפוף למטה, טעון בקורת העץ. והוא; הולך והולך בלי הרף. מורגל הוא בעבודתו. דבוק במשימתו. לא זז לימין ולא נוטה לשמאל. צועד בדרך העפר הסלולה.

שהוא במצב דחוק ואין בידו פרוטה לפורטה לתשלום מלגות האברכים במוצאי החג, לשם כך הוא מבקש עזרה. הגביר התעניין מתי בכוונתו להגיע לארצות הברית, על כך לא הייתה לו תשובה מוכנה והוא השתדל להתחמק ממענה, לאחר שהפציר בו הגביר, החליט לספר דברים כהווייתם: לאמתו של דבר תכננתי לנסוע, באו מים עד נפש, אבל באתי להרב זצ"ל לבקש ברכה ועצה, וכך וכך הייתה תשובתו.

הגביר תהה: מה ענין שמיטה אצל המחאות-כסף לפרנסת האברכים? ובעוד דברי רבנו חוזרים ומצטלצלים באזניו, ננער ושאל: מהו הסכום המלא שלו אתה זקוק. ראש הכולל נקב בסכום המלא, כמה עשרות אלפי דולרים. על אתר נענה הגביר: אני אטפל בזה, וביום אסרו חג שחל להיות בארץ ישראל יהיה בחשבון הבנק של הכולל הסכום הנקוב במלואו.

הגר"א מן ששמע את הסיפור מפיו של רב העיר, נכנס אל הקודש פנימה, ושאל: האם כוונת הרב הייתה שהמציאות של "וציוויתי את ברכתי" תתקיים בלימוד מסכת והלכות שביעית? לא - השיבו הרב, אלא - כיון שהזמן של שביעית קרוב, חובת השעה עתה ללמוד שביעית, ואם עוסקים בתורה כזו שצריך לעסוק בה, העסק הזה מביא ברכה. ביקש השואל לדייק את התשובה ושאל: ואם צריך תפילין ועוסק

כשבמרחק קצר ממנו, עוד ועוד גרגירים -
טחנים לאבק לבן המכונה; קמח.

לא משנה מה מצבנו העכשווי. אך ברור ונהיר הוא לכל. חמורים אנחנו לא! כעת. כשאנו הולכים ומתקרבים ליום הגדול; יום ראש השנה. תחילת השנה החדשה. כשאנו מגיעים להתרצות להשם יתברך. לפני הכל עלינו; לפתוח את העיניים.

האם אנחנו סתם מגלגלים שעות וימים ואפילו שנים, בלי שום התקדמות בחיים? במה התקדמנו בשנה האחרונה? ובעיקר; היכן נעמוד בחיינו האישיים והאמתיים בעוד שנה?

|| תכלס. הלכה למעשה! ||

שנת תשפ"ב שייכת כבר עוד מעט להיסטוריה. תשפ"ג הולך להפציע עלינו לטובה בימי ראש השנה הנעלים. עתה אנו עומדים כבר בפתחה של 'ימי הסליחות'... כולנו כבר מזמן יודעים על תפקידם של ימים גדולים וגורליים אלו. נשאר לנו רק לצקת תוכן מעשי לזה. מה?

יש כאלו (והרבה) שזכר הקבלות הגדולות, שכעבור תקופה לא ארוכה מדי מצאו את מקומם ליד 'איגוד חלומות שלא התגשמו'. מפריע ומקשה עליהם... לצד אלו ישנם כאלו שכבר הבינו לנכון ויודעים שכדי שהקבלות יהיו ברי-תוקף גם בטבת-שבט עליהם לקבל רק 'קבלה קטנה' כזה

זונדל ניסה להבין. להיכן ממחר החמור. לפי קצב הליכתו שהלכה והתגברה לפעמים, נראה היה שהוא כבר מגיע ליעד. לפעמים, נראה היה בחוש שלדעתו עוד מעט נגמרת כבר נסיעתו; מתאזר היה בחמוריות טיפוסית; עוצר לרגע, לוקח נשימה ארוכה ומגביר את קצב הליכתו ל...

"יש גבול להיות חמור. הוא לא קולט שהוא מסתובב סביב עצמו והקמח?" התרעם זונדל בקול.

"הוא לא רואה." סגור בחביבות בעל האחוזה על חמורו העמל בעבורו. "העיניים שלו מכוסות בבוך." למול תדהמתו של זונדל, הוא ממשיך "החמור בטוח כל הזמן שעוד מעט הוא מגיע כבר ליעד; עיר או כפר, וע"כ הוא לא מפסיק הליכתו. אולי הבחנת, לפעמים," הוסיף בסיפוק "הוא מגביר את קצב הליכתו כדי להגיע יותר מהר. אך הוא לא קולט שהוא בסה"כ מגביר את קצב ייצור הקמח".

בעודו צורר שק מלא, קושרו בחוזק שלא יימלטו חס ושלום, אי אלו פתיתים לבנים. הוא מסכם "חמור נשאר חמור. יום רודף יום, שנה רודף שנה. אך הוא ממשיך בהילוכו; לא רואה ולא מסתכל. הולך ומתגלגל שוב ושוב."

מעשית' לחיזוק בלימוד ודבקות בתורתו הק' אשר העניק לנו-בניו חביביו עם קודש.. (תלמודו גליון 18 הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף

p0583271323@gmail.com

מה הרעיון של ישיבת הסוכה

למה חתימת הפתקים היא רק לאחר הושענא רבה וכן מה שאמרו בגמרא במסכת עבודה זרה

אלא הרעיון של חג הסוכות הוא מבדק הנכונות של האדם ליצור שינויים בעצמו

להסתגל לא לישון בבית

בנוסף לבדוק עד כמה הוא מוכן להשקיע לטווח קצר

שהרי בניית הסוכה היא ההשקעה לטווח קצר ודבר זה הוא מאוד קשה לאדם להשקיע לטווח קצר

קצר בהזמנה

ערב שבת קודש. גברת יוכבד ניגשה בשמחה להתחיל בהכנות לכבוד השבת הקדושה. השבת הזאת מיוחדת במינה, מפני שאמורים להתארח בביתם בני משפחה שלא התראו איתם כמה חודשים בגלל הנגיף הידוע לשמצה, שגרם לכולנו ריחוק מהקרובים לנו. היא ניפתה את הקמח, שמה את כל המרכיבים והתחילה

שיעמוד לימים רבים בסיעתא דשמיא. אך הם מסתפקים ומתלבטים; מה?

|| תחילת דינו של אדם בדברי תורה ||

כהמשך לקמפיין "להגדיל" בו ציבור אנ"ש קובעי העתים לתורה הכריזו כל אחד לפי מעלתו ודרגתו 'להגדיל'. כעת, בעמדנו בימים אלו, זה הזמן לשוב ולהכריז בחיבה; להגדיל. ובלשון המדובר כיום; שדרוג.

שדרוג. זה מה שמוכר היום. כולם משדרגים; אחד את המכונית ורעהו את המטבח, כל אחד על פי 'רצונו' האישי, או של המשכנע התורן. לא יהא תורתנו הקדושה פחותה ח"ו.

כל אחד חייב שדרוג; כל אחד לפי מעלתו ודרגתו, איפוא שהוא אוחז. אחד יוסיף בקודש עוד רבע שעה לימוד, כשרעהו יוסיף לסכם בכל יום את הלימוד. ואחר יוסיף בקודש חברותא ל"חזרה יומית" וכדומה.

כשבוודאי ופשוט שבלי-שום-ספק! זה שעדיין לא זכה עד כה. ירוץ ויצטרף חיש מהר לידידיו ומכריו החברים מכבר בלגיונו של מלך וקובעים עתים לתורה מדי יום ביומו כחוק ולא יעבור.

כך נגיע לימים הגדולים והנשגבים בו נתאחד כולנו יחד ונכריז "ה מ ל ר" עם קבלת עול מלכותו יתברך שמו, ב'קבלה-

ללוש לבצק רך ונעים שבעוד כשעה יהפוך לחלות הטעימות (והמפורסמות) שלה. אבל ברגע שסובבה את הכפתור של התנור החדש 'קפץ' המתג הראשי של החשמל של כל הבית. גברת יוכבד כעסה: "דווקא עכשיו הפסקת חשמל? זה מה שחסר לי?!" היא יצאה לחדר המדרגות ולהפתעתה הבינה שבביתה יש קצר (חשמלי) כיוון שבחדר המדרגות דלק האור כרגיל). היא ניגשה לארון החשמל והרימה את המתג, אבל ברגע שסובבה את כפתור התנור שוב 'קפץ' החשמל. היא הבינה מיד שהתנור 'מקצר'.

כששמע בעלה את דבריה התחיל לרקוד משמחה. "ישתבח שמו לעד!" זעק, "תודה לך ה', תודה, תודה". רעייתו לא הבינה על מה השמחה. "מה קרה לך, בעלי? על מה אתה שמח כשאני כולי מרוגזת מהמצב??? מה נהיית פתאום בעל חובות הלבבות? פתאום בעל אמונה?... "מה, אינך קולטת את גודל הנס?" השיב לעומתה. "אסביר לך: את זוכרת שהלכנו לצימר ליומיים השבוע?" "כן, אני זוכרת! אבל מה הקשר לתנור???" ענתה לו. לאחר שלגם כוס מים קרים, אמר לה: "הרי מכרנו את הרכב שלך בשבוע שעבר, והיו לנו בביתנו 32,000 שקל במזומן. פחדתי שאולי יבואו גנבים בזמן שאנחנו מתארחים בצפון, ולכן החבאתי את הכסף בתוך התא התחתון של התנור, כי זה המקום האחרון שהם יחפשו בו... ושכחתי להגיד לך על הכסף. אם התנור לא היה מקצר, אולי היו לנו חלות טעימות לכבוד השבת, אבל כסף לרכישת רכב חדש לא היה לנו!!! והיינו עלולים להיות בצער עמוק

זיעה קרה התחילה להציף את פניה בראותה את הבצק מתחיל לתפוח. "ריבונ של עולם, למה???" ערב שבת, דווקא עכשיו? תנור חדש? למה?" היא ניסתה להשיג את בעלה בטלפון, אך הוא לא היה זמין. ניסתה שוב לחייג, ושוב תא קולי. אמרה לעצמה את המשנה המפורסמת: "אם אין אני לי מי לי", ביקשה משכנתה את הרכב ו'טסה' למאפייה, להספיק לקנות חלות לכבוד השבת הקדושה. למזלה נשאר עוד חלות.

בשעת צהריים הגיע בעלה מהעבודה, וכשפתח את הדלת קיבל 'מבול' של גערות: "מה קרה לטלפון שלך? למה אתה לא עונה?" הבעל לא הבין על מה המהומה. "מה קרה לך? מדוע את כה נסערת? הפלאפון שלי, נגמרה לו

תמכתי בו באמצעות הלואה, אומנם איש מלבד שנינו לא ידע מהדבר.

כששאלתי איך נודע לה הדבר ענתה לי כך: באחד הלילות האחרונים, כשעלתה חברתה על יצועה ונרדמה, בא אליה אביה בחלום ואמר לה: "סיימתי את תיקוני בגהינום ועתה רוצה אני להיכנס לגן עדן, אולם איני יכול כיוון שאני חייב כסף לר' אשר זנובסקי". הוא נקב בכל פרטי ההלוואה. עתה מבקשת בתו להסדיר את העניין על ידי החזרת החוב או מחילה. מובן שמחלתי באותו הרגע בפה מלא, והיניתי מקווה שבשמיים קיבלו את מחילתי והכניסוהו לגן עדן. מעתה – סיים המשגיח – ראו כמה חשוב עניין הזהירות בממון הזולת. (אבריימי גולן) (משכן שילה וילך תשפ"ב הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף p0583271323@gmail.com)

המתנה ומתנה

לפני כחודש ימים ניגשתי למחלקת הארנונה בעירייה על מנת להגיש מסמכים לקבלת הנחה בתשלום הארנונה. הגעתי למקום באיחור, ולכן נאלצתי להמתין בתור.

המתנתי בסבלנות. כשהגיע תורי ניגשתי לפקידה והגשתי לה את כל הטפסים שהיו ברשותי, ואחרי עיון במסמכים התברר שהיה חסר טופס מסויים. ניסיתי להשיג

כל השבת בגלל אובדן המזומנים. הקב"ה ברוב רחמיו סידר לנו קצר בתנור החדש".

מסקנה: כל דבר שקורה לנו, לא לשאול למה! להאמין באמונה שלימה שאין סתם!!! (משכן שילה האזינו תשפ"ב מתוך הספר "אהבת עולם הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף p0583271323@gmail.com)

זהירות בממון הזולת

שלום וברכה, אני לומד באחת הישיבות הקטנות החשובות במרכז (ישיבה לצעירים פתח תקווה). באחד הוועדים דיבר המשגיח הגאון רבי אשר זנובסקי שליט"א על זהירות בממון הזולת ועד כמה חמור עונשו של מי שאינו מקפיד על ממון חברו. בתוך הדברים סיפר המשגיח את המעשה הבא: השבוע ישבתי בחדרי, ולפתע מצלצל הטלפון. על הקו אישה המציגה את עצמה כחברה של אישה מסויימת שאת אביה הכרתי, והיא מבקשת להעביר לי סכום כסף מסויים שלפי דבריה אביה היה חייב לי או לבקש את מחילתי על החוב. היא נקבה בסכום ובפרטים המדוייקים. כששמעתי את הדברים התפלאתי מאוד, משום שמדובר בחוב שהלוויתי לאדם מסויים שנקלע לקשיים כספיים ופחד לספר למשפחתו, ואפילו לרעייתו לא סיפר. ואני, שהכרתיו,

אמרתי לבעלי: "מוויתור לא מפסידים..." יכולתי להתווכח, ללחוץ עליה ולומר לה שהיא חייבת לקבל אותי כי יש לי תור להיום וגם כל המסמכים נמצאים ברשותי, אבל בחרתי להיות בהכנעה ולדעת שככה ה' רוצה וזה הכי טוב בשבילי. כמוכן לא עשיתי שום צעד להשתמש באינטרנט, ואכן זימנתי תור חדש לעוד כחודש.

כעבור חודש, כשהגיע תורי, ניגשתי למחלקת הארנונה והבאתי את כל המסמכים המעודכנים. ניגשתי לפקידה ('במקרה' הייתה זו מישהי אחרת). היא בדקה את כל הנתונים והודיעה לי שמגיע לי זיכוי בשל טעות שהייתה במספר הנפשות שבבית. לאחר מכן הוסיפה: "רגע, תני לי לבדוק את החישוב שעשו לך בשנה הקודמת". היא גילתה שגם בשנה הקודמת החישוב היה מוטעה... בסך הכול מגיע לי החזר של כ-500,1 ש"ח. זאת אומרת, שאם הייתי מגישה את המסמכים לנציגה הראשונה, לא בהכרח שהיא הייתה שמה לב לטעות בחישוב! וכמובן, אם הייתי משתמשת באינטרנט ודאי שלא היו רואים את החישוב של השנה שעברה... אין עוד מלבדו! לסמוך רק עליו ולדעת שמי שעושה את רצון ה' אינו מפסיד! (משפחת ג'נודי מאלעד))) (משכן שילה וילך תשפ"ב הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה

אותו, והפקידה לחצה עליי ואמרה לי שאם לא אשיג את הטופס בדקות הקרובות אצטרך לקבוע תור חדש, כי היה תור ארוך והיא לא רצתה לעכב את כולם ולחכות עד שישלחו לי את הטופס. אחרי כמה נסיונות להשיג את הטופס,

אחרי כל המניעות שיכולות להיות – המייל לא תקין, הפקס לא עובד וכו' – הנה בשעה טובה התקבל הטופס. ואז התגלה שיש בעיה אחרת עם מסמך אחר... הפקידה כבר הייתה חסרת סבלנות. ואמרה שאסדר את הכול ואקבע מועד חדש להגשת המסמכים. החלטתי לא לדחוק את השעה. אך לסדר את המסמך ואגיע במועד אחר.

עוד באותו היום ניסיתי להשיג את הטופס המעודכן. צעדתי ברגל במזג אוויר חם יחסית כעשרים דקות, וכשהשגתי אותו חזרתי למחלקת הארנונה כי כבר רציתי לסיים את העניין הזה. הפקידה אמרה שהיא מצטערת אך יש עומס והיא לא תוכל לקבל אותי. מצד אחד, בסך הכול צריך לעדכן מסמך אחד ואז אקבל את ההנחה. מצד שני, הפקידה אומרת לקבוע תור חדש, והתור הבא יהיה רק בעוד חודש. תוך כדי מחשבות היא אומרת לי: "אם תרצי, יש לך אפשרות לעדכן את הטופס דרך אתר האינטרנט. זה ממש פשוט ונוח (עצת היצר)".

לתגובות ולחומר נוסף צדודי פנימה מבעד לחלון הרכבת כשהיא כבר היתה בתנועה...
p0583271323@gmail.com

הרכבת האחרונה להושענא רבה

עוד סח לנו אבא:

לאחר ישיבת ברנוביץ עברתי ללמוד בישיבת מיר'.

בימים ההם לא היו שבים לראות 'פני הבית'. אלא פעמיים בשנה, לחג הסוכות, ולחג הפסח.

בערב מלחמת העולם השניה לאחר יום הכפורים שבתי עם חברי לעירנו בריסק בערב חג הסוכות. ביום ראשון דחווה"מ קראוני הורי לחדרם, ואמי אמרה לי: שולמק'ה יקירי. שמעני: ריח מלחמה נישא באויר', ואיש אינו יודע מה יולד יום, כעת עדיין יש רכבות בין בריסק - למיר, אך העתיד הקרוב לוט בערפלי מלחמה.

שמעני בני, לך לחברך שבאת עמו, ושובו 'היום' חזרה לישיבה.

פניתי להורי חברי, והם ענוני: החשש רחוק, ישב עמנו בנו, ולאחר חג הסוכות הוא ישוב לישיבה.

אולם סבך הורני: צא עכשיו?! צייתתי, ויצאתי בו ביום' לישיבה כשהגעתי לתחנת הרכבת, דלתות הקרונות כבר היו נעולות. ועשן הקטר תימר אל-על. זינקתי עם

בערב 'הושענא רבה' הגעתי לישיבה. היתה זו הרכבת האחרונה מבריסק... לאחר מכן בטלו אורחות.

חברי נותר בבריסק כשנכנסו הצוררים בתחילת חודש מרחשון. ואנוכי נותרתי חי מכל משפחתי הי"ד.

זה כוחו של ציות להורים דכתיב ביה: "למען יאריבן ימיה ולמען ייטב לה" וגו'.

(אביו של אדם כמלכו עמ' קלח הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכון למעשה לתגובות ולחומר נוסף
p0583271323@gmail.com)